

A'

MAGYAR KORONA ORSZÁGAINAK

STÁTUSJOGI ÉS MONARCHIAI

ÁLLÁSA

A' PRAGMATICA SANCTIO SZERINT

IRTA

SZABÓ BÉLA.

1848.

AZ IRÓ SAJÁTJA.

Politikai elvek hasonlóak a' mágnesűhöz, mely a' hajóst csak akkor vezérli biztosan, ha ismeri a' helyet, hol hajója áll; 's akként kiszámíthatja a' vezértű eltéréseit.

B. Eötvös József.

(Reform 5. lap.)

Pozsonyban, nyomtatott Schmid Ferencz és Busch J. J. betűikkel.

ELŐSZÓ.

Mult évi télen, — midőn a' politikai pártok elveik nyílt bevallásával két ellenkező táborba gyülekeztenek, — korszerűnek találtam egy értekezést írni olly tárgyról, melyet publicistáink, azért-e, hogy annak kellő ismeretét mindenkinél föltételezték, vagy azért, hogy annak megvitatásába bocsátkozni nem jó politikának tartották, — egészen elmellőztenek.

Ezen értekezést — minekutána többekkel közlöttem, kik azt, mint korszerűt közrebocsátani ajánlották volna — szándékom volt kinyomatni.

Azonban, az akkor még fenálló ismeretes körülmények miatt ez meg nem történhetvén, a' kéziratot többi irataimhoz tettem azon reményben, hogy eljövendő egykor az idő, melyben a' szabadon nyilatkozhatást honunkban nem csak szóval, de sajtó útján is lehetend közrebocsátni.

És ime ezen idő hamarébb beköszöntött, sem hogy legvérmesebb reményeim között azt meg is álmodhatám.

Midőn ekép, azon nap óta, — mellyen — t. i. folyó évi ápril 11-kén fölséges királyunk a' sajtó iránti

nemzet akaratát szentesítő szavával törvénynyé terem-
tő, — a' törvények korláti közt eszméit mindenki
sajtó útján nyilváníthatja: eltökélém magamat e' jelen
értekezést, — melly ámbár a' tavalı viszonyokra volt
számítva: de olyan levén, hogy tartalmának tárgyáról
még eddig senki sem szólt — kinyomatni. Kinyomatni
pedig úgy, miként azt tavalı megírtam; kihagyván egé-
szen a' második részét, melly olyakat tartalmazott,
mik a' mult hongyülésen ugyis törvényesíttettek; és
csak némelly jegyzeteket írtam hozzá, mellyek meg-
különböztethetés végett arabs számokkal jegyezvék,
a' csillag alattiak még tavalı valának írva.

Tartalmazta ugyanis értekezésem: a' magyar
koronai országok státusjogi állását, és
az ezekben teendhető okszerű reformot.

Minthogy ezek a' gondviselés különös védpaizsa
alatt minden emberi számolást meghiusító elhatáro-
zottsággal, 's mondhatni rögtönzéssel, — mi a' rend-
kívüli időkben máskép nem is lehetett — nagyobb
részben megtörténtenek; 's mennyiben még kívánni
valók maradtak, azok, az önálló 's független felelős
kormány, 's a' nép- (nemzet-) képviseleti alapra állí-
tott törvényhozás összeműködésével minden bizony-
nyal megoldatni fognak. Minthogy, mondom, a' reform-
kérdések iránt a' törvényhozás ugyis gondoskodott:
az ezekről szóló értekezést elhagyva, iratomnak csak
azon részét adom sajtó alá, melly a' magyar koronai
országok státusjogi állását tárgyalja.

Teszem ezt azon okból: mert, mint már mondtam,
még eddig erről publicistikai iratot nem olvastam. Te-
szem másodszor azért, mert a' mennyire socialis éle-

tem szűk körében tapasztalni kényszerülék, azon meggyőződésre jutottam: hogy sokan vannak, kik honunk státusjogi állását kellőleg nem ismerik. És ezen nem ismerés, fájdalom, nyilvánult több követek azon szónoklataiban is, melyeket én a' hirlapokban olvastam.

És ez levén indokom, — midőn honunk státusjogi állásáról irt egyéni véleményemet a' közönség ítélőszéke elébe állítom, — hogy úgy megértessem, miként megértetni kívánok: — nem lenne fölösleges a' magyar koronai országok státushistoriáját (historiam status) rövideden egy pár ismertető fővonalozásokban előrebocsátanom, egész azon korig, mellynél, — mint elhatározó monumentumnál megállapodva, a' magyar koronai állodalom státusjogi állását értekezésem tárgyául tévém. De azoknál, kiknek számára irtam, föl kell tennem, ha nem is alapos, azonban mégis annyi magyar státushistoriai ismeretet, mennyi szükséges arra, hogy megértessem. És vágyat ébreszszek publicistáinkban e' tárgyat alaposabban megvitatni, és meggyőzőbben megismertetni: mintsem én korlátolt, 's alárendelt magánviszonyomban erre képes leheték.

Tudva levén, publicista nevet igénylő minden hönfi előtt, hogy az 1723 évben megállapított, 's törvényesített *pragmatica sanctio*-nak nevezett *pactum conventum* az, miből nem csak mi magyarok, de Európának valamennyi igazi publicistája meríti honunk státusjogi állása iránti minden ismeretét, — és miből meritnie is kell: azért én is ezt vevém alapul; és innét kezdve korunkig, — minden a' magyar állodalom

státusjogi állására vonatkozható, 's általam megszerzhető diplomatikai adatok kellő szemügybeni tartása mellett, időszakonként haladva, igyekeztem honunk státusjogi állását megismertetni. Nem ignorálván könnyelműen a' tényállapotot (status-quo), melly a' státusok politikai állásában ha nem is mindig jogszerű: de mindig elhatározó regulator.

A' jogszerűség, és tényállapot kellő figyelembevételével mellett tévők némi javaslatot honunk státusjogi állásának kiigazítása iránt. Melly javaslatot, — ámbár már a' mult hongyülésen annak nagyobb része teljességbe ment, 's azért szükségtelen lett vala azt kinyomatni, — mindazonáltal meghagyám: hogy lássa az olvasó, mik azon tárgyak, mellyek lényegöknél, 's így természetes hatásuknál fogva képesek bármelylyik állodalmat státusjogi állásából egészen kiforgatni, legalább paralysálni a' nélkül, hogy a' kiforgatás, vagy paralysálás szándékoltatnék, vagy, minekutána megtörtént, — észrevétnék.

Nem lévén kedvelője a' hosszú előszónak, itt ezt végezni kellene. Azonban nem hagyhatok említés nélkül némelly politikai körülményeket, mellyek akkorra, midőn jelen irat a' sajtót elhagyva olvasóim kezében leend, — természetöknél fogva megtermendik, fájdalom, az alattomoság hüvelyébe jól elzárt ármánykodás keserű gyümölcsét.

Ezen politikai körülmények egyike ez:

El nem türhetvén a' bécsi — már végvonaglásban létező burocracia irigysége, — 's bizony állítani merem, — ördögi gonoszsága, azt: hogy dicsőn országlo

fejedelmünk jogosság iránti tiszta érzetében tudott elég erélyes lenni, a' dicsőült nagy Nádor nagy fiának, — honunk megváltójának, kiben nagy atyja föléledt, — férfias szózatára, a' magyar koronai országok paralysált státuszjogi állását rehabilitálni, 's általa, ha valaha volt, még most inkább országló magyar trónját szilárdítani, ezt, mondom, el nem tűrhettvén a' burocratiái irigység, a' még akkor tényleg létező cancellariai kormány hatóságában álló formák között fejedelmünkkel kinevezteté a' kapcsolt részek bányává báró Jellachich ezredest, — azon férfit, kinek katonai és socialis élte multjába bele olvasztva lévén a' magyar nemzet és sláv nép közötti visszavonás, és békétlenség csirája: — e' kinevezéssel olly zavarnak veté meg alapját, mellynek szomorú következményeit megmondani nem: de fájdalom! gyanítani lehet.

A' haldokló burocratiának e' herostratusi ténye, azon körülmények egyike, mellyet meg nem említenem lehetetlen.

A' másik az, hogy hadi miniszternek olly férfit választván, kinek katonai kötelessége, és esküje, fölmentés nélkül nem engedi meg a' minélelőbbi hazajövetelt. Melly körülményben, békés útra indult közügyeink kifejlésének irigyei találandnak módot, és eszközt, hogy a' fölmentés egy hamar meg ne történjék, 's ezzel a' honvédelem organisálása, mig csak lehet, gátoltathassék.

Az első körülménnyel sükerült nyíltan, 's jogformákkal lázzadást, forradalmat (revolution) előidézhetni; és hogy Jellachich, — a' magyar korona egysége ellen (ámbar ő ezt majd tagadni fogja) az elnyomni

szándéklott horvát nemzetiség (népiség) ürügye alatt lázzadást, 's forradalmat támasztand, — minden jóslat nélkül lehet állítani.

A' másodikkal, szinte jogformákban, a' nemzeti fegyveres erő kifejleszthetése gátlásával sikerülend azon czélt elérni, hogy nem lévén honvédelmi miniszter, 's a' többi ministerek magok ügyeinek rendezésével elfoglalva a' honvédelmi tárgygyal kellőleg nem foglalkozhatván, — ott, és akkor nem lesz fegyveres erő, hol, és mikor kellend; hozzá járulván azon körülmény, hogy a' honunkban tanyázó katonai parancsnokságok ezen átmeneti korszakban nem tudják, és sokan lesznek, kik tán tudni sem akarják, hogy ki a' főintéző.

Hogy pedig honunkban, már az említett körülmények miatt fegyveres erő fog szükségelletni: erről ismét gondoskodott emissariusai által, főkép a' sláv vidékeken azon megdőlt burocratiai irigység, melly el nem tűrheti azt, hogy a' magyar nemzet békésen, 's vér nélkül rehabilitáltassék jogszerű politikai állásába; — hogy békésen, és vér nélkül válják erőssé a' nép szabaddá tételével. És szomoruan tapasztalni fogjuk, hogy a' különféle sláv vidékek lesznek előszer is, a' még most meg nem mondható millynemű és színezetű zavargások, rabló kicsapongások — színhelyei. 'S ha evvel czélt nem ér, a' német vidékeken fogja folytatni.

Mondám imént, hogy mire ezen röpiratka az olvasó kezébe jövend, valószínűen bekövetkezendenek némely irigység-szülte szomorú események.

És mondom tovább: hogy egész Európában az egymást föl váltó események rohanó hatalma bizonyosan előidézendő a' szomszéd németszövetségi népek jobb-jai által olly nyilatkozást, melly a' német népek politikai egyesítését erőlyesen követelendi. Ezen követeléssel rábukkan egy kebelében létező nem is gyanított ellenszegülésre, mellyel világosságra fog állíttatni egy alattomos sláv fondorkodás, mellynek célja nem más, mint egy nagy dunai birodalomnak fölállítása. Látszassék ez bármilly álmokör-képnek: de úgy van.

Igen illy sláv czél létezik. Ezen dunai nagy birodalomnak „groszes Donau-Reich-nak“ — Bécs leendene a' fővárosa; czégérül kiállított politikai célja: az orosz tovább harapódzó hatalomnak meggátlása; és egyelőre neve, és szerkezete maradna mint van: austriai birodalom. Határai idővel meddig terjednének, még az illetők által meg nem határozottatott. Ez a' körülmények kifejlésétől függendne, és attól, hogy az orosz czár mikép, és hogyan lenne hajlandó mind az orosz, mind pedig e' másik sláv birodalmat kikerekíteni.

Ezen sláv fondorkodásban rejlik kulcsa azon megcsontosult östreich-oskodásnak, melly a' német egyesítés ellen, — midőn ez még csak alig kezd tényleg jelentkezni, — dolgozik. — Ez az oka, hogy a' bécsi burocracia, szinleg németiséget hazudván, sláv szellemben dolgozott; 's még mindig dolgozik. Innét magyarázható azon elvitázhatatlan tény, hogy a' bécsi bureau-knak kétharmada, sőt tán négyötöde is csehekkal van betöltve, miért is az ottani dolgok-

nak német szellemi kiegyenlítése már kezdetben anynyi nehézségekre akad. Innét azon körülmény, hogy a' Slaviának nagy mestere Kollowrath, a' teljhatalmu státuscancellárral, kinek az „apres moi le deluge“ ismeretes elve szerint minden törekedése egyedül az austriai státus-quo-nak föntartása volt, mig él, — gyakorta surlódásban volt. — Innét többek között az is, hogy minden befolyásos, austriai udvari, és státushivatalban slávszellemű urakat látunk. Innét az, hogy a' Bécsben föllállított cs. kir. tudományok akadémiaja munkálatát avval kezdé, hogy pályázásra tűzött ki egy „Vergleichende slavische Grammatik“-ot. — Innét végre Jellachich rögtönzött kineveztetése. Innét több más rövid idő alatt kifejlendő körülmények, 's megfoghatlan politikai, és státus férkezetlenségek.

Hogy ez nem gyanusítás: hanem valóság (meny nyiben hibáznám, engedelmet kérek), — bebizonyuland akkor, midőn a' német birodalom egyesítésének módja és eszköze tettelegesen munkába vétetendik. Majd lesz a' cseh részről mentegetődzés, és még protestatio is, bármennyi. És pedig előszer a' „gros zes mächtig es selbstständiges Österreich“ firma alatt, — és ebbe az illirek is beleszólnak, — noha ezek meg Nagy Illiriáról álmadoznak. — Később, midőn a' föléledt igazi német szellem erősülend, és Bécsben kivivandja diadalát, — a' cseh nemzetiség pártfogolásával, fog folytattatni Prágában, és a' cseh nyelvű vidékeken; — mintha bizony a' cseh nyelv elnyomását szándékolnák azok, kik a' rongyszerűen földarabolt tartományokból egy erős, német birodalmat alkotni szándékolnak.

A' nagy Slaviát — a' mächtiges Donau Reich-ot kívánó urak olly tudatlanoknak nem mutathatják magokat, hogy azt ne tudnák: miszerint a' cseh, morva, szilezia, carinthia és carniolia tartományok ezer év előtt a' nagy frank birodalom fölosztásakor német feudumok voltak, 1806-ik évig azok maradtak; azóta pedig a' bécsi congressus Deutscherbund-jának részei, vagyis inkább egy része, egy Bundesstaat-ja. Allegáljanak historiai, vagy pactált positiv státuszjogokat: mindenkép a' német birodalmi territoriumban vannak, és pedig még Hugó Grót szerint is: „de territorio et in territorio.“ — És territorialis jogsértés nélkül ettől elválniok nem lehet, nem szabad. Ezt a' derék és tudományos német népek „jobbjai“ — kik egy dicső és független német nemzeti egységbe összeforrni akarnak, — 's már tudományosságuknál fogva, más státusok jogainak tiszteletben tartása mellett — összeforrni is fognak, — nem engedhetik, 's nem is engedendik. — Ezt a' német territoriumon létező minden sláv faj, és ajku, — ha jogot tisztelni akar — 's illyen csak létezik, — belátandja. És belátván, az elkülönzött österreich-firma alatt a' szándéklott dunai birodalomnak fölállítandása iránt kiábrándul.

Noha mindez szorosán nem tartozik a' magyar koronai országok státuszjogi állásának megismertetéséhez: de mégis, — minthogy a' Nagy Slavia eszme szerint ezek is ebbe foglalandók lennének — mert ugyis az osztrák monarchiában van, — kellő tájékozásul szükségesnek tartám elmondani előszer azért, hogy kellőleg megértessenek mindazon politikai austriai röpiratok, mellyek egy pár év óta megjelentek,

— 's azon bécsi hírlapi czikkek, mellyek a' német egyesítés ellenzésével a' „Groszes mächtiges Österreich“ föntartását még mindig hirdelik és követelik. És másodszor azért, hogy azok is, — kik becsületességök egyszerű érzetében a' politikai machinációk titkos rugóinak megismertetésével vesződni nem akarnak, — valódiilag átláthassák: honnét jöve, 's miért, — a' derék horvátok között, mintegy tíz év előtt, fölélesztett illirismus? Honnét Gaj urnak — az illirismus apostolának — fölgűrűztetése. Honnét Croátiában, és Slavoniában, a' catholicus papok, — honunk fölső vidékén pedig az evangelicus tót papok elszédítése, és Stur fanatismusa? Honnét elvégre a' gallicziai nemesség elleni bureaucraticus kegyetlenkedés? mert Galliczia, a' lengyel nemzetiségbe gravitálván, a' Donau Slav-Reich-ba beleilleni nem akar.

És minthogy ezen körülmények miatt, a' rehabilitálásnak indult honunk közügyei, és státuszjogi független állása megszilárdulásáig, kétségen kívül többféle viszontagságoknak 'megyünk elébe: egymás között legalább azon egy elvben rendületlenül állapodjunk meg: miszerint most van kedvező idő, 's alkalom arra: hogy a' magyar koronai országok státuszjogi állása, melly jogszerűleg esküvel, 's diplomákkal el van ismervé függetlennek: tényleg is független státusegységgé legyen. Mi, ha most nem tétetik azzá: sok idő mulandhat el, míg azzá lehetend.

Kérem ezen állításomat ne oda magyarázni, mintha ezzel a' Habsburg-Lotring-családnak fölségi jogát

szándékoznám. Ez szent, ehez nyulni nem szabad. A' szentnek lenni kellő fölségi jog azonban, és az 1806-dik évben összecompingált osztrák monarchia, két különböző lény.

Eszmeközelség miatt tán kérdezni lehet: vajjon nem a' groszes mächtiges Österreich eszméjében, mellynek alattomos reservátája a' dunai sláv birodalom, — keresendő-e: a' volt kormányzsékeink elnökeinek, 's az általuk organisált conservatív párt-nak a' pragmatica sanctio tévesztett értelmezésével saturált azon teljes, és vépképi odaadása (Hingebung), mellyel, nem is sejtve, egy hatalmas működőnek eszközeivé váltak olly célra, mitől, — ha a' czélt voltaképen ismerik vala, — visszaborzadtak volna?

Én igen hajlandó vagyok hinni, hogy ez nincs máskép. — És ekkor, azon keserű bántalmak, melylyekkel a' volt udvari kanczellariának némelly tagjai illettettek, — ha a' eselpolitika fonalaít nem ismerők elkeseredése miatt menthetők és igazolhatók volnának is: de miután most már a' tévedés lehetetlen, — az eddig tévedetteknek polgári vagy socialis megvetéssel vagy bármi móddali további bántalma alacsonyság lenne: sőt büntetendő tény, a' törvény azon rendelete után, melly az eddigi kormányzsékek főbb, és alsóbb hivatalnokait alkalmazni rendelé, ha alkalmasok: és díjaztatni, ha alkalmasak nem volnának, vagy hivataloskodni nem akarnának.

Bár mennyire nem kedvelem politikai röpiratokban a' hosszabb előszót, — 's hiszem hogy olvasóim

XIV

is ebben velem tartanak: mégis kényszerültem ezeket elmondani; mert — mint már megérintém, — a' státusjogi állásról irt értekezésemet más politikai viszonyok közt irtam. Akkor ezeket, mint részben nem létezőket, elmondani nem is lehetett volna; a' létezőket pedig, hogy úgy mondjam, „a' még főtelen ételt kitálalni“ a' politikák legrosszabbika leendett vala; most azonban, hogy megértessem szükséges volt. **April 13-án 1848.**

Midőn ezen irat már a' nyomdában volt, 's egy pár iv ki is nyomva, — a' bel és kül hírlapokból: úgy többekkeli találkozásomkor, nyilatkozataikból arról győződtem meg: hogy ha felüleges és hibás sokaknak fogalma a' magyar koronai országok státusjogi állásáról, 's az ebben történt rehabilitatoról — mert ezt némellyek egy — nem tudom milly — Pesten keletkezett dicsőséges forradalom eredményének tulajdonítják, némellyek pedig királyunktól az események rohama által jogtalanul elkényszerített állapotnak tartják, mellynek, — ha szilárdulását bármennyire óhajtanák is, — csak azért nem örülhetnek, mert a' mód, a' modor miatt állandósága nem lehet, minthogy szerintök jogalapja nincs; — úgy meggyőződéseim után tapasztaltam, hogy honunk, vagyis a' magyar koronai országok monarchiai állásáról sokaknak fogalma még szerencsétlenebb: a' ministerialis rendszerről pedig, úgy, mint az nálunk státusrendszerünknel fogva fölállítatott, éppen fogalmuk sincs.

Ezeknek kellő fölvilágosításaul, — mert sajnálandó volna, ha honfiaink nagyobb része úgy gondolkoznék, mint én soktól hallám, — egyedül csak ezek

fölvilágosításaul, — „monarchiai állás“ czim arra irtam egy toldalékot, mellybe az annyiszor emlegetett de tán jól meg nem értett *pragmatica sancti*ót magábfoglaló két törvényezikket is, egész terjedelmében **131** és **133** lapokon jegyzet alatt beigtattam, hogy azt mindenki megolvashassa; tudván, mikép minden olvasóimnak nincs törvénykönyve, 's ha van is, ráér bele nézni, gondolván, hogy ugy is tudja. Ha pap kezében van, kíváncsiságból is elolvasandja.

A' netalán nem érthető szavaknál, vagy helyesírási hibáknál, kéretik az olvasó a' sajtóhibákat tartalmazó utolsó lapot megtekinteni.

STÁTUSJOGI ÁLLÁS.

„Magyarország, ha az igazat meg akarjuk vallani, még ma is piritó hátramaradás közt teng, és ekkép az austriai közállomány, sem dicsekedhetik azon pezsgőséggel, melyet kifejezhető volna, minthogy Magyarország képző legnagyobb, 's kétségkívül legtöbb kincscsel megáldott részét.“

„Valóban vérzik a' becsületes, 's a' nemzetek kifejlését őszintén szomjazó embernek szíve illy látványon — — — —.“

„Elejét valami abnormis létnek, — gyógyszerét valami nyavalygó állapotnak azonban csak úgy vehetni, 's úgy találhatni föl: ha azon kűtfő, melyből az illyes keletkezik, tökéletesen el van ismervé, és ennek megsemmisítésére nyujtatik segédkez, 's vitetik kellő szer.“

„Hol lappang hát ezen kűtfő?“

„Legelsőben ott, hogy az austriai kormány legközelebbi időkig nem méltatta eléggé, sőt épen nem méltatta a' magyarnak sem nemzetiségét, sem alkotmányát; de a' közbirodalmi bonyodalom egyszerűsítése végett folyton folyvást az egésznek egybeolvasztására, 's minden részek egybepontosítására törekedett.“

„'S aztán ott, hogy a' magyar nemzetnek élénkebb, pezsgőbb része soha nem tudta, soha nem akarta, 's most sem tudja, 's most sem akarja, — és im itt fekszik a' magyar ellenzéki hazafiak megbocsáthatlan bűne, — magát philosophiai felfogással azon eldönthetlen ténybe bele gondolni, és e' szerint bölcsen cselekedni is, hogy Magyarország az austriai tartományokkal biz egybe van házastitva, és a' közállodalom egyik legfőbb kiegészítő részét képezi: úgy, hogy egycdül e' kapcsolatban találhat szerencsét, vagy sehol.“

Gróf Széchenyi István

(Politikai Programm töredék, 24 és 25 lapon.)

Ki magyarország státusjogi állásáról csak kevésse gondolkodott is, lehetlen hogy azt, a' politikai programm szerzőjének az előbbi lapon idézett állításai, — fogalmában meg ne zavarják. Lehetlen, hogy philosophiai, de egyszersmind jogszerű felfogással ne igyekezzék magával tisztába jöni az iránt, valljon magyarország az austriai tartományokkal egybe van-e házasítva, és így egy közbirodalom kiegészítő részét képezi-e, vagy nem; és pedig úgy, hogy egyedül e' kapcsolatban találhat szerencsét, vagy sehol?

E' sorok írója nem tartozván azok közé, kik minden divatos eszméknek egyedül lélektani hajlamból hódolnak; sem azok közé, kik — bár milly parancsoló körülmények által előidézett megállapodottságot jogszerűségnek tartanak, csupán 's egyedül azért mert úgy találták, 's olyan-nak lenni hallották, — mondom ezek közé nem tartozván, e' sorok írója föladatul tűzte ki mind maga, mind mások irányzataul — ha ki erre szorulna, — a' politikai programm írójának idézett állításain komolyan elmélkedni, 's a' komoly elmélkedés eredményét meggyőződéssé erősíteni.

Hogy ez lehető legyen, szükség elhatározottan, 's a' meggyőződés tiszta érzetében elvitázhatlanul tudni: mi magyarországnak, 's a' hozzákapcsolt tartományoknak, és részeknek, egy szóval a' magyar korona territoriumának státusjogi állása? — A' magyar korona territoriuma alatt értetnek mind azon országok, melyekben királyunk alkotmányos magyar királyi jogánál fogva országol.

Minekelőtte a' tárgyaláshoz fognék, előre is bocsánatot kérek a' sok 's terjedelmes idézetekért, és oskolás értelmezésekért. Nem tudományosság fitogtatásból teszem: hanem vagy bizonyítékaul annak, mit állítandó leszek, vagy forrásaul az el nem ferditett igazságnak; az értelmezéseket pedig a' szavak kellő érthetősége okaért. És engedelmet kérek a' történeti kitérésekért is; ezek az elvontaknak látszó tárgyak fölvilágosítására szolgálnak.

Lássuk tehát, mi magyarországnak státusjogi állása?

I.

Magyarország státuszjogilag nem más, mint: történeti alkotmány által korlátolt független, önálló állodalmi *) 's monarchiai egység.

'S minthogy monarchiai egység, legfontosabb kérdés az: van-e benne örökösödési rend, 's millyen?

Vizsgáljuk tehát az örökösödést, hogy a' többi ebből kifolyó viszonyok iránt is biztosan tájékozhatassuk magunkat.

Honunkban a' mai országlási örökösödés (*successio regiminis*) azon *pactum conventum* által állapítatott meg, melly *sanctio pragmatica* (közhasznu szentesítés)

*) Az állodalmat (*Status*, *Etât*, *Staat*) sokan állomány, mások állam szóval szokták kifejezni. Azonban tudván, hogy nyelvünkben az *od*, *ad* képző valami meghatározott tárgynak, vagy foglalkozásnak helyét jelenti, mint *ir-od-a*, *tan-od-a* 'sat.; tudván továbbá, hogy az *om*, *am* képző valamely tárgynak, vagy helynek bőségét, terjedtségét jelenti, mint *hatal-om*, *or-om*, *foly-am* 'sat.; — az *áll-oda-lom* szó igen jól fejezi ki azon fogalmat, melly egy határozott nagy helyet jelent. Ezen philologiai okból használtatik általam e' szó: *állodalom*, a' *státus* szó magyarítására. Midőn ellenben az *any*, *ony* képző, kisebb helyet, vagy helységet jelentő neveket alkot, mint *lap-ány*, *mur-ány*, *mos-ony* 'sat.; azért e' szó állomány (*áll-am-ány*) igen jól fejezi ki e' latin szót: *constitutivum* (*constitutivum sessionale*, telki állomány). — És továbbá az állam szóban az *am* képző valami határozatlan létezőnek bőségét jelentvén, nem elegendően fejezi a' latin *Status*, francia *Etât*, és német *Staat* szó fogalmát: hanem philologiai értelme az, mit e' latin rosz szóval szoktunk kifejezni: *Statistika*. És így államtan: *Statisticologia*. — A' szavak határozott értelmezése, ha valahol, a' politikában szükséges; tudjuk, hogy egy szónak határozatlan értelme miatt sokszor egész nemzetek, 's népek nyugalma, és léte fölbomlik.

név alatt ismeretes, és mely törvénykönyvünkben az 1723-dik évi 1-ső és 2-ik t. cikkben foglaltatik. Minthogy ezen törvények publicistáinktól nem csak az országlási örökösödés kétségtelen szabályaul vétetnek, hanem egyszersmind olly organicus törvényeknek tartatnak, melyek által a' magyar korona alá tartozó országok státusjogi állása minden időre megállapítva, 's elhatározva lenni mondatik, megérdemlik, hogy róluk higgadt komolysággal elmélkedjünk.

Elmellőzván azon történeti körülményeket, melyek a *pragmatica sanctio* behozatalának indokai valának, vegyük azt, mint van. — A' II-ik t. cikk 7-ik és 8-ik §-ának ezen szavaiból: „*juxta stabilitum, per sacratissimam caesaream, ac regiam majestatem, in aliis suis regnis, et provinciis haereditariis, in, et extra Germaniam sitis, Primogeniturae ordinem, jure, et ordine praemisso, indivisibiliter, ac inseparabiliter, invicem, ac insimul; ac una cum Regno Hungariae, et partibus, regnis, et provinciis eidem adnexis haereditarie possidendis, — regendam, et gubernandam transferunt*“ — t. i. *Status, et Ordines*; — ezen nem igen correct latinsággal irt szövegből nem csak az örökösödési rend kétségtelenül lett megállapítása tűnik ki: de összekuszált határozatlan értelmük miatt az ország státusjogi állásáról is látszatnak intézkedni. Mely intézkedés az volna: hogy magyarország az austriai örökös tartományokkal egyesítve, vagy összekötve van; és ezen egyesítés, összeköttetés miatt, az nem önálló, nem független állodalom: hanem csak része egy közbirodalomnak.

Állittatik ez; mert e' törvény szavait lehet így magyarázni: „hogyan magyarország a' németországon belül, és kívül fekvő több országok- 's örökös tartományokban megállapított jog, 's örökösödési rend szerint, az ezekkel elválaszthatlanul és eloszthatlanul együtti, és azonos birtoklandásba ő cs. kir. fölségének általadatik.“ — De lehet e' törvény szavait így is magyarázni, — mit a' latin szavak értelmének analý-

sise be is bizonyítand: „hogy németországon belül, és kívül fekvő elválaszthatlanul, 's megoszthatlanul birtoklandó több országokban, és örökös tartományokban megállapított jog, és örökösödési rend szerint: magyarországnak, 's hozzákapcsolt országok- részek- 's tartományoknak országlandása, 's kormányzandása általadatik.“

Ezen, kétféle ellenkező értelmezhetést tartalmazó törvényszöveget bármire csigázzuk, — 's felőle, és iránta bármikép okoskodjunk: mind a' törvény czíme, mind 8-dik §-ának e' szavai: „*memoratum successionem acceptant*“ nem mást jelentenek, nem mást rendelnek, mint: a' fenséges austriai háznak örökösödési jogát, és rendét állapítják meg a' magyar országlásban (*jus, et ordinem successionis in regimine Hungarico.*)

Hogy e' törvénynek két ellenkező értelme közöl az akkori országrendek az általam adott utolsót értették, az az: magyarországot az austriai tartományokkal össze nem kötötték, — kiviláglik, ha az ezt megelőző I-ső törv. cikket, mellyben az országlásbani örökösödési jognak a' nőágra is általruházandása kimondatik a' szerint, mint az a' fiágra biztosított, — megolvassuk. Mert midőn e' törvényczikkben az ország rendei köszönetüket fejezik ki: „*Majestati gratias referunt: — — quod foemineum quoque sexum, libero voto proclamatum, — — pie, et elementer, gratoque animo acceptare, et fidelium Statuum votis annuere dignata esset*“ — világosan megmondják — mit lesznek teendők, — e' szavakban: „*Sed ejusmodi in sacra Regni Hungariae corona Successionem, quo masculorum primogeniturae ordine, secundum normam in reliquis suae majestatis sacratissimae regnis, et provinciis haereditariis, in et extra Germaniam sitis, jam per eundem ordinem stabilitam, publicatam, et acceptatam inseparabiliter dirigi, servari et custodiri vellet: — ita, ut Illa (t. i. a' nőágu örökös) vel masculus haeres eodem successionis — — haereditario jure etiam pro infallibili Rege Hungariae, partiumque, regnorum, et provincia-*

rum, aequè indivisibiliter intelligendarum, habeatur, et coronetur.“ — Ha, mondom az I-ső törvényczikk szavait olvassuk, világos lesz előttünk, hogy a' sanctio pragmatica által nem más, csak az országlásbani nőágu örökösödési jog, azon rend szerint, mint az, a' németországban belül és kívül fekvő egymástól elválaszthatlan más országokban 's tartományokban — már elrendelve, megállapítva, és elfogadva van: úgy az (t. i. a' nőágu országlási örökösödés) — magyarországban, 's hozzákapcsolt részekben, országokban, 's tartományokban is, — hasonlóan elválaszthatlanul, 's megoszthatlanul értve állapittatik meg: és az ország státuszjogi volt előbbi állásáról nincs szó.

Hogy ez elvitázhatlanul így van, 's nem másképp, az az, hogy a' sanctio pragmatica által csak országlási örökösödés-rend állapítatott meg, 's magyarországnak előbbi önálló, 's független státuszjogi állapota meg nem változtatott, tehát valamely közbirodalom részévé nem tétetett; — világosan bizonyítják az indivisibilis, és inseparabilis szavak. Mert világosan disjunctive vétetik az inseparabilitas, és indivisibilitas a' német örökös tartományok között, melyek egymástól elválaszthatlanok, 's magokban megoszthatlanok; és magyar, 's hozzákapcsolt országok, részek 's tartományok között, melyek hasonlóan egymástól elválaszthatlanok, 's magokban megoszthatlanok.

És miként az I-ső törvényben azon köszönet után, melyet törvényileg nyilvánítottak az ország akkori rendi királyuknak azért: hogy az országot szabadságában, 's mentességében megőrizni kegyeskedett, — a' most idézett szavakkal a' nőágu országlási örökösödés megállapítandását elhatározzák: úgy a' II-ik törv. czikkben is egyedül csak az országlási örökösödési jogot 's ennek rendét állapították meg, nem pedig az ország előbbi független 's önálló státuszjogszerű állapotát változtatták, és nem decretáltak bármilly összekötést, annál inkább egyesítést, és így nem alkottak egy közbirodalmat.

Mert, ha ezt is szándékolták volna, akkor vagy nyíltan kimondják az összekötést, — a' közbirodalmiságot, vagy legalább a' többi törvényeket 1723. évben úgy formulázták volna, hogy az egyesítés, vagy összekötés kimagyarázható legyen. Azonban sem az nem történt: sem ez.

És hogy az említett évi hongyülésen az akkori országrendek összekötést, közbirodalmiságot nem szándékoltak, annál kevésbé tettek: kitűnik minden törvényből. Egyébkint nem hozták vala a' III-ik törvényczikket, melyben mondatik: „quod sua majestas omnia, tam diplomatica, quam etiam quaevis jura, libertates, et privilegia, immunitates, et praerogativas, legesque conditas, et approbatas consuetudines, clementer confirmat, et observabit, et per sua observari faciet.“ — Nem a' VIII-ik törvényczikket, melyben megígéri a' király, hogy más országainak gondjai megengedvén magyarországban veendi lakását. — Nem a' CIV-dik czikket, melyben határoztatik: „ut regnicolae in rebus, et negotiis regnum Hungariae tangentibus ad legationes applicentur“ — És nem határozzák meg — mi fődolog — a' II-ik törvény 11-ik §ában, hogy az országló család kihaltával, magyar nemzet a' jogát „in electione regum reservat.“ — Ezek, 's több más, a' köz- 's státuszjog iránt rendelkező törvények szükségtelenek valának, 's nem is hozhatók: ha magyarországnak előbbi státuszjogi állása lett volna megváltoztatva: az az, ha magyarország az örökös német tartományokkal egy közbirodalomná alakítatott volna át. — Mert jól tudván az akkori rendek, hogy Habsburg család kihaltával, ennek német dynasticus feudumai a' német római birodalom koronájára — honnét jövének — szállandók lévén, ha magyarországot azokkal közbirodalomná egyesítik, ezt a' német birodalom obnoxiusává teendik. Azért ennek állodalmi önállóságát 's függetlenségét az akkorban ismeretes, és szokásos kifejezésekkel obvallálták; és a' nemegységet, nemösszeköttetést a' nemközbirodalomitást a' fölhozott, 's több más törvényekkel biztosították.

Ezekből kitetszik, mennyire hibás azon tan, melly a' magyar *pragmatica sanctio*t oda igyekszik értelmezni, mintha az abban följegyzett nemzeti akarat, a' magyar korona országának státuszjogi minemiségében változást tett volna: — mintha az által, a' — mai nap annyira *politica*i divattá vált — közbirodalmiság állapotott volna meg. — Hiszen, ha a' *pragmatica sanctio* által, a' magyar korona országai úgy kötöttek volna az ausztriai német örökös tartományokhoz, hogy ezekből egy közbirodalom legyen, 's ennek magyarország csak egy részét tegye, akkor nem egyedül ezekkel, hanem közvetve az egész német-római birodalommal, sőt a' németországon kívül fekvő más tartományokkal is összekötöttek volna. Mert az ausztriai örökös tartományok a' német-római birodalom feudumai lévén, ennek kiegészítő részét tevék. Ha tehát ennek egy kiegészítő részével összekötöttetett volna, szükségképen összekötöttek vala az egészszel is. Hogy az ausztriai német örökös tartományok, a' *pragmatica sanctio* behozatalakor német birodalmi feudumok valának, itt megmutatni szükségtelen, ez majd az alább mondanókból ki fog tűnni.

Károly király, 's német-római császár halála után, a' *pragmatica sanctio* erejénél fogva országlásra jutott Mária Terézia korában sem történt valami olly státuszjogszerű intézkedés, mellyel a' magyar korona országai, az ausztriai örökös tartományokhoz kötöttek volna; sem József császár idejében. Midőn ellenben 1790°/₁ évben II-ik Leopold király alatt hozatott a' X-ik törvényczikk, melly a' magyar koronai országoknak valóságos nemzeti státus *sanctio*-ja.

Ezen törvényczikk, — mellyet a' *pragmatica sanction*nak nem világos értelme, vagy bármi ok miatt, az anyáskodással nemzet-elszenderítő Terézia, és universalizáló Józsefi idők tapasztalásiból levont tanúság, 's okulás nyomán, a' gondolkodni kezdő nemzet, státusszerűsége iránt tisztultabb fogalomra jutván, királya hozzájárulásával hozott, — illy tartalmu: „*Licet successio sexus faeminei augustae domus*

austriacae per articulum I-um et II-um 1723. in Regno Hungariae, partibusque eidem adnexis stabilita Eundem, quem in reliquis regnis, et ditionibus haereditariis in, et extra Germaniam sitis, juxta stabilitum successionis ordinem inseparabiliter, et indivisibiliter possidendis — Principem habeat: — Hungaria nihilominus cum partibus adnexis sit Regnum liberum, et relate ad totam legalem regiminis formam (huc intellectis quibusvis dicasteriis suis) independens; idest: nulli alteri Regno, aut populo obnoxium; sed propriam habens consistentiam, et constitutionem, proinde a legitime coronato rege suo, adeoque etiam a sua majestate sacratissima, successoribusque ejus Hungariae Regibus, propriis legibus, et consuetudinibus, non vero ad normam aliarum provinciarum, dictantibus id art. III-o 1715, item 8. et 11. 1741, regendum, et gubernandum.“ — — És magyaritva így hangzik: „Ámbár a' fenséges austriai háznak nőágu örökösödése az 1723. 1-ső és 2-dik törv. czikk szerint magyarországban, 's hozzákapcsolt részekben megállapítva lévén, ugyanazon fejedelmet illeti, kit a' megállapított örökösödés rende szerint németországon belül 's kívül fekvő, elválaszthatlanul, 's megoszthatlanul birandó több országok, 's örökös tartományok illetnek: — Magyarország mindazonáltal, hozzákapcsolt részekkel szabad ország, egész törvényszerű kormányzási alakjára nézve (ide értvén mindannyi kormányzókat) független, az az más országnak vagy népnek nem obnoxiosa*): hanem lévén saját állodalma, és alkotmánya, csak törvényszerű, örökösödött, 's koronázott királyától, — és azért is ő felségétől, 's örököltjeitől, magyarország királyaitól

*) Ezen szót: obnoxius minden gondolkodásom után sem tudtam magyarítani. Mert az alá- vagy mellérendeltség, sub- vagy coordinatiót jelent. Az obnoxius szó jelent: valaminek, vagy valakinek olly állapotját, mellynél fogva mással valami nemű lekötelezettségi, és társulati viszonyban létezik. A' non obnoxius tehát ennek ellentétét jelenti. — Egy magyar szóval ezen állapotot kifejezni nem tudom.

saját törvényekkel, és szokásokkal — nem más tartományok modorában — az 1715: 3-ik, — és az 1741 8-ik 's 9-ik törvényezikk is így rendelkezvén, — országlandó, és kormányzandó.“

Ezen törvényezikkhez nem kell commentár. Ebből, — föltéve a' *pragmatica sanctio*i törvény homályosságát, 's határozatlanságát, — minden el nem fogult ép, 's egészséges emberi ész akaratlanul is, kénytelen azon értelmet kivonni: hogy a' nőágu örökösödés jogának, 's rendének megállapításakor az országnak státuszjogi állása, 's állapota illetlenül és sértetlenül hagyatott.

E' törvényből, — melly szinte a' magyar nemzet 's fejlődeme közötti törvényszerű 's státuszjogi *pactum conventum*, — kiviláglik, hogy:

Magyarország hozzákapcsolt részeivel, 's tartományaival

a) Független (*independens, unabhängig, indépendant.*)

b) Szabadország (*Regnum liberum, freies Reich, Royaume libre.*)

c) Van saját állodalmisága (*consistentia propria, eigene Staatlichkeit.*)

d) Van saját alkotmánya, (*proprium constitutionem, eigene Constitution*), és saját kormányzási alakja (*proprium regiminis formam, eigene Regierungsform*).

e) Törvényszerű örökösült királya (*legitimum haereditarium regem, rechtmässigen erblichen König, Roi héréditaire.*)

f) Más országnak, vagy népnek alá, 's mellé nem rendeltje (*non obnoxium.*)

g) Saját törvényekkel, és szokásokkal, nem más tartományok és országok modorában országlandó, 's kormányzandó.

Mind ez olly független önállóságot jelent, millyennek lenni kell egy önálló szabad politikai állodalomnak. — 'S mind ez mindent mást fejez ki, csak összekötést, egyesítést nem, annál kevesebbé valami közbirodalmiságot.

A' mondtak szerint nagyszerű tévedés azt állítani, hogy a' magyar korona egyetemes territoriuma, — vagy bár milly csekély része, Austriával, vagy bár melly örökös tartománnyal összekötött, melly összekötést, a' conservativ program szerint, századok előkészítették, 's hosszú idők megerősítették. Hiszen ha már az előbbeni törvény, — melly magyarországnak független, 's önálló political állodalmiságát minden közbirodalmiság ellen világosan biztosítja, — nem létezne is: a' *pragmatica sanctio* — melly e' political tévtanra indokul használtatik, — nem olly *pactum conventum*, nem olly szerződés, melly ország, és ország között létesült, hogy ezek összekötessenek, egy közbirodalomná váljanak, vagy közöttök némi népvizony állíttassék föl: hanem kötött a' magyar nemzet, 's királya között, ki egyszersmind német-római császár volt azért, hogy magyar állodalomban az ország-lásbani örökösödés jog 's rend (*ordo et jus haereditarium regiminis*) megállapíttassék, és állandósíttassék. A' *pragmatica sanctio* tehát nemzet és személy közötti *pactum* lévén, csak személyes jogot állapított meg: csak nemzet és személy közötti viszonyt állított fel, melly sem több, sem kevesebb, mint: a' fenséges Habsburg-Lothringi háznak, 's családnak első szülöttje, jog- 's törvényszerű örököse a' magyarországlási jognak.

Mondhatná tán valaki: ha magyar korona territoriuma nem kötött is az austriai örökös tartományokhoz, csatolhattak ezek magyarországhoz; mert Mária Teréziának, ki a' *pragmatica sanctio* szerint kétségtelen alkotmányos ország-lója lévén a' magyar korona territoriumának, — miután a' német tartományokbani *dynasticus* örökösödése fegyverjoggal megállapítatott, — jogában állott, úgy nékie, mint bár mellyik utódjának tulajdonszerű tartományait — mint ezekben absolut monarchának — magyarországhoz csatolni; vagy legalább ezeket úgy tekinteni, mint részét olly political territoriumnak, mellynek ugyan azon egy fejedelme van. —

És azért ha bár az egyesítés annak rendje, 's módja szerint meg nem történt is, ez, t. i. a' közbirodalomítás mégis létesült.

Vizsgáljuk, valljon lehető volt-e ez, — 's továbbá valljon megtörtént-e?

Az örökös német tartományok, német birodalmi kétségtelen feudumok lévén, — feudalis 's imperialis jog szerint, csak férjfiak által birtokoltathattak. — Azért VI. Károly császár halála után, majd mindannyi birodalmi fejedelem, 's a' francia és angol király a' pragmaticalis örökösödés ellen fegyverre keltek. A' történelemből tudjuk, hogy Mária Terézia örökösödése a' német birodalomhoz tartozó feudalis tartományokban fegyverrel, 's nagyobbbrészt magyar fegyverrel vívatott ki; és fegyverrel — *jure armorum* — állapítatott meg. *) Nem vizsgálván itt azt, valljon a' fegyveres erő jogelvek szerint, valóságos, és érvényes jogszerzési czim-e, vagy csak a' jól szerzett, de elkényszerített jognak visszavételi módja: — elég az, hogy Mária Terézia az austriai feudumoknak egy részében, eldődei által birt jogokkal, mint e' tartományok ura, (*Landesherr*) — megerősített. — Azért azonban nem szűntek, nem szűnhettek meg e' tartományok továbbá is előbbeni természetűek lenni; miszerint a' cseh trónnal járó birodalmi választó fejedelemség és főpohárnoki (*Reichs-Churfürstthum, und Reichs-Mundschenk*) méltóságnak feudalis minemősége: úgy az austriai többi tartományoknak feodalitása, az az, a' német-római birodalom kiegészítő, 's azért ehez tartozó részek maradtak 's maradniok kelle továbbra is. — Ha pedig ilyenek ma-

*) Bizonyítja ezt Mária Teréziának gróf Pálffy János nádorhoz 1743-dik évi 13-dik juliusban irt, illy tartalmu levele: *Chare Palatine! Ex eo, quod de felici Rheni trajectu ex nunciis publicis intellexistis, haud dubie Vobis constabit, quam, et strenue, et fortiter copiae hungaricae se gesserint. Secuti sunt initium adeo prosperum, successus adhuc fortunatiores. — Expugnata moenia ad Lauteburgum, occupata Civitas, dispersi illi, qui in regionibus illis erant inimici, capta vexilla etc. — Quae omnia post omnipotentis auxilium, fortitudini, dexteritati et prudentiae nonnisi dictarum copiarum hungaricarum attribuenda sunt etc.*

radtak, — a' mint csakugyan kétségtelenül így van, — minden e' tartományokban létező korlátlan — absolut — uraságihatalma (Landesherrliche Macht) mellett sem oldozhatta fel Mária Terézia e' birodalmi tartományokat azon feudalisticus státuszjogi viszonytól, mellyel ezek az összes német-római birodalomhoz kötve valának. És azért azokat nemesak magyarországhoz, de bármilly más státustesthez, státuszjogilag nem köthette.

De ténylegesen sem tette. Mert egyébkint ezen összeköttetésről vagy törvénykönyvünkben lenne említés: vagy az elleneivel kötött békekötésekben. Ezekben épen ellenkező van; amabban pedig nem csak nem tétetik valamelly összeköttetési említés: sőt minden törvények, mellyek korában hozattak, az országnak régi állását és nem változott státuszegységét bizonyítják. Mert az 1741. évi decretumban előforduló e' kitétel: „quod Regnorum Suae majestatis regiae primum est;“ — és a' 11-ik törvényczikkben: „res, et negotia Regni, tam intra, quam extra regnum per Hungaros tractabit, tractarique faciet, — Consiliariorum hungaricorum opera, et consiliis utetur, — Et ad ipsum etiam Status ministerium nationem hungaram adhibere dignabitur,“ — összeköttetést nem tartalmaznak: sőt ellenkezőleg az „ipsum etiam Status“ szavak egyenesen a' magyar státusra vonatkoznak. Mit nem csak e' törvény egész szövege 's értelme bizonyít, de kétségen kívül állit az általános magyar törvényhozási eljárás is; — melly, noha akkor már két század óta, más tartományokkal közös fejedelmet vallott királyának a' magyar nemzet, — soha, e' más tartományok kormányügyeit, vagy egyéb közdolgait, nem csak utánzási példányul nem választotta, sőt ezektől mindig külön, 's anynyi törvényekben óvakodott. — De ha ezek ellenére megengednők azt, hogy itt az „ipsum etiam Status“ szavak által az austriai státus van értve: akkor meg kellene engednünk, hogy e' törvény az austriai státus kormányát, magyar egyének ahhozi alkalmazásával, magyarország kormányaul

is tette; mit megengedni tilt maga a' *sanctio pragmatica*, tiltanak annyi törvények. — Továbbá a' magyar tengervidékre akkor alkalmazni kezdett „austriai tengervidék” nevezet ellen hozatott az 1765-dik 30-ik t. czikk, mellynek e' szavai szerint: „*quod per littoralis austriaci compellatio-nem, ex ipsa tantum situs ratione desumptam, juribus Regni haud quidpiam derogandum, adeoque ipsius etiam Sacrae Coronae jurisdictioni inde nullum praejudicium eventurum sua majestas sacratissima benigne declarare dignata est*” nem csak összekötést: de az ország egy kisded részének austriai nevezeteli illettetését is meg nem engedni törvényhozási hivatásuknak tarták az akkori Rendei.

A' magyar státus illy állásában Mária Terézia alatt az austriai tartományok a' magyar státushoz nem köthetvén, ehez nem is köttettek. Nem József császár korában, valamint 2-ik Leopold király országlata alatt sem; mert mind ezen fejedelmek nem csak nem tettek, de nem is tehettek státuszjogilag olly rendelkezést, mellyből kitünnék, hogy az örökös német tartományok magyarországhoz volnának kötve.

Illy állapotban valának a' magyar koronai, és a' német örökös austriai státusok, 1-ső Ferencz király alatt is 1804-dik évig, mellyben általánosan egész Európa, de főkép a' németbirodalom zavart állapota miatt, Ferencz királyunk szükségesnek látta: hogy a' német-római császársági cím mellé, még az austriai örökös császársági czímet is fölvegye. — E' cím föl vételével, a' németbirodalomhoz, 's azért császársághoz tartozó austriai tartományokból önhatalmilag austriai császárságot rögtönzött. Melly intézkedést a' magyar törvényhatóságokkal 1804-ik évi 17-ik augustusban kelt decretumában tudatta. E' decretum — minthogy általa a' magyar korona alá tartozó országok azon jogtalan állapotbai vonatása kezdetett meg, mellyben mai napig tengnek, — megérdemli, hogy egész kiterjedésében itt közöltessék. — Melly decretum így hangzik:

„Franciscus Secundus electus Romanorum imperator semper Augustus, Germaniae, Hungariae etc. Rex. — Reverendi etc. Quamquam Nos divina favente elementia, et per electionem Romano-Germanici imperii Electorum, ad tantam pertigerimus dignitatis eminentiam: ut Nobis, pro augusta persona Nostra nulla amplius titulorum splendorisque accessio desideranda supersit; — Nostra attamen, qua domus, et monarchiae austriacae regnantis principis, cura, et sollicitudo eo dirigi debuit, ut perfecta illa Tituli, haereditariaeque dignitatis cum maxime conspicuis Europae regnantibus manuteneatur, constabiliaturque aequalitas, quae Austriae Principibus, — tum ob augustae domus suae splendorem ab antiquissimis repetendum temporibus: cum vero ob amplitudinem, populationemque monarchiae hujus, e compluribus illustribus Regnis, ac independentibus principatibus consistentis competit, perque longaevum in jure gentium radicatum exercitium, publicosque tractatus asserta habeatur. Pro firmiter constabiliendo itaque perfecto isthoc aequali dignitatis ordine, exemplisque priori ab hinc saeculo aula imperialis Russica *) recentius vero novus Galliae Regnans **) dedere, — permoti: Nos quoque, jure Nobis competente, Augustae Austriacae domui Nostrae, relate ad independentes ejusdem ditiones, Haereditarii Imperatoris titulum peraeque assumendum esse duximus. Cujus in consequentiam praemissa matura deliberatione Majestati Nostrae visum est, pro Nobis, Nostrisque in inseparabili regnorum, et independentium ditionum Nostrarum Regimine, Successoribus, — titulum, et dignitatem: Haereditarii Imperatoris Austriae, — utpote augustae domus Nostrae

*) Péter czár, — senátusának azon kérelmére, — hogy e' czimet: „Petrus Magnus, pater patriae, imperator totius Russiae“ fölvenni kegyeskednék — 1721-dik évi 22-dik octoberben vette fel az orosz császári czimet; mellyet az európai hatalmak később különféle években ismertek el.

**) Napoleon 1804-ik évi 20 majusban vette föl a' „Francziák császára“ czimet.

cognomine, --- quam sollemnissime hisce — ea tamen ratione assumere et stabilire: ut universa Regna, principatus, et provinciae Nostrae, titulis, constitutionibus, praerogativis, nexu, ac juribus suis, quibus haecenus gaudebant, in posterum quoque citra mutationem illibate fruantur. Huic proinde altissimae decisioni, benignaeque declarationi Nostrae firmiter insistentes, sequentia hisce clementer praecipimus, et mandamus:“

„1-o. Ut immediate post Nostrum, qua electi Romano-Germanici Imperatoris titulum, — Haereditarii Austriae Imperatoris titulus inseratur; huic vero reliqui Nostri, qua — Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regis, Archiducis Austriae, Ducis Styriae etc. et aliarum haereditariorum ditionum Nostrarum tituli, sua serie excipiant. Cum interim inde a suscepto per Nos, ditionum Nostrarum gubernaculo in possessoriiis Augustae domus Nostrae, variae mutationes enatae, sollemnibusque tractatibus constabilitae sint, — hinc advolutum juxta modernum statum neoregulatam titularem formam hisce promulgandam benigne disponimus; — una clementer praecipientes: ut nova isthaec tituli ratio in posterum loco praevigentis introducatur, et adhibeatur.“

„2-o. Tam Nostris, quam Nostrorum — in augustae domus austriacae regimine — successorum sexus utriusque descendentibus caesareo-regiorum Principum Titulus penes titulum Austriae Archiducum, nec non Celsitudinum Caesareo-Regiarum tribui, et dari debeat.“

„3-o. Cum autem singulis haereditariis regnis Nostris, provinciisque, ut praemissum est, Tituli sui, Constitutiones haecenus vigentes inalteratae manere debeant: ita id imprimis relate ad percharum Nostrum Hungariae Regnum, partesque eidem adnexas; — nec non relate ad illas haereditarias ditiones Nostras, quae cum imperio Romano-Germanico in immediato nexu subsistunt, intelligendum esse; — siquidem istae dehinc etiam in eodem cum fato Imperio Romano-Germanico, — juxta concessa per Nostros

in dicto imperio Romano-Germanico praedecessores, augustae domui Nostrae, privilegia, — praehabito nexu ultro quoque praestiturae sint.“

„4-o. Ulteriori altissimae resolutioni Nostrae determinationem, — illarum hisce clementer reservamus solennitatum, quas Majestati Nostrae pro Nobis, Nostrisque successoribus, in ordine ad qualiter suscipiendam haereditarii imperatoris coronationem defigere visum fuerit. Coronationibus illis, quae apud Nos, antecessoresque Nostros, ut Hungariae et Bohemiae Reges obtinuerunt, futuris etiam temporibus absque mutatione, formaque praescripta, locum sortituris.“

„Hanc itaque benignam Resolutionem, declarationemque Nostram, Vobis eo cum mandato clementissime hisce significandum esse duximus: ut illam in gremio Vestri solita ratione promulgandam, publicandam, ac observandam procuretis: nulli caeteroquin dubitantes, quod universum percharum Regnum Nostrum Hungariae — praesentem, in constabiliendum uniti haereditariarum ditionum Nostrarum corporis splendorem, directam dispositionem Nostram cum gratitudine, patrioticoque solatio tanto plus sit excepturum; quod sicut semper, ita nunc quoque apertissimum documentum dederimus, Nos, memores diplomaticae nostrae inauguralis assecurationis, in hoc etiam eo clementer respexisse: ut quod ad augendum majorem totius monarchiae splendorem, dignitatemque suscipiendum decrevimus, — salvis semper juribus, legibus, et constitutione perchari regni Nostri Hungariae, partiumque adnexarum fiat. Vobis in reliquo etc. Franciscus m. p. Comes Carolus Pálffy m. p. Ignatius Almásy, m. p.“

Ezen decretum figyelmes átolvasása után mindenki látni fogja, hogy általa kettő rendeltetik: t. i. a' személyes cím (titulus) változtatik; és a' magyar koronai országok, 's egyéb örökös tartományok státuszjogi állása, előbbeni állapotukban meghagyatnak.

Mi az elsőt illeti, — Ferencz király a' német-római császári czím mellé, azon tartományokra (ditiones) nézve, melyeknek korlátlan hatalmu uralkodója (Landesherr) volt, a' császári czímet fölvehette, 's magát austriai (házát illető nevezet) vagy bár mi nevű, — tehát tirolisi, vagy steyeri — császárnak is nevezhette: ha ebben egyébkint az ehez szólható hatalmasságok megnyugodtanak. — Ez azon korlátlan uralkodói hatalomnak jog- 's természetszerű kifolyása, mellyel az austriai ház az imperialis régi privilegiumok által fölruházva van; mellyek szerint az idő szerinti fejedelem a' német birodalomhoz hűbéri kapcsolással kötött tartományoknak ura — dynastája *). — Van tehát ezekre nézve megállapítva az uralkodási jog (jus dominandi, — Herrscherrecht, — droit de domination).

De nem így áll a' magyar királyi czím iránti jog. Mert az 1723-ik évi 1-ső t. czikk 4-ik §a ezen szavainál fogva: „ut domus austriacae provinciarum haeres, — juxta normam primogeniturae, — — pro Rege Hungariae habeatur,“ — és a' koronázási diplomák szerint a' királyi czím, az illetők beleegyezése nélkül, nem csak más czímmé nem változtatható: de bár mi más — legyen az bár császári — fölébe, vagy elébe tételével, nem paralysálható, vagy is jelentéktelenné nem tehető. — Azért a' decretum e' szavai: „nos jure nobis competente — — relate ad independentes ditiones Haereditarii imperatoris titulum assumendum esse duximus“ — a' magyar királyi czím megváltoztatására, — azért, hogy Magyarország is independens, 's benne „jus regiminis haereditarium“ van: — vagy a' császári czím alá leendhető rendeltethetésére, 's így jelentéktelenné tételére, — nem vonatkozhatnak. És, — minthogy a' 3-ik pontban világosan a' magyar királyi czímet (tituli sui — — imprimis relate ad percharum Regnum Hungariae, partes-

*) Mi különbség van: a' dynasta és országló — valamint, a' dynastia és ország között, — majd máshol tárgyalandjuk. Itt elég legyen annak megjegyzése, hogy ezek egymástól lényegesen különböznek; 's azért nem synonymonok.

que eidem adnexas) megtartottnak nyilvánítják, — nem is vonatkoznak. Mellyek legyenek azon „*independentes ditiones*,” — minthogy e’ decretumban a’ német örökös tartományok továbbá is „*cum fato Romano-Germanico imperio — in praehabito immediato nexu subsistunt*,” — nem tudom: — ha csak ezek alatt, Gallicia, és Lodomeria nem értetnek.

Mi az országok, ’s tartományok állását illeti, ezekről az mondatik: hogy azok ezután is czímeiket, nevezeteiket, alkotmányaikat, előjogaikat és viszonyaikat sértetlenül megtartják; mi szerint a’ német örökös tartományok ezentul is a’ német-római birodalomhoz közvetlenül kapcsolva maradnak, „*in praehabito nexu ultro quoque praestiturae sint*:“ — magyarország pedig eddigi állapotában változatlanul, — tehát független, önálló, szabad, ’sat. megmarad: — mégis (különös politicai logica, és conclusio) az iránti nem kétkedését tudatja Ferencz király a’ törvényhatóságokkal, hogy „magyarország ezen, az egyesített örökös tartományok (*haereditarium ditionum*) testületének megállapítandó fényére irányzott rendeletét hazafiui örömmel, ’s háladattal veendi annál inkább: mert valamint máskor, úgy most is legnyilvánosabb tanuságát adta annak, hogy emlékezvén a’ koronázási diplomaticai biztosítékra, — mind az, mit az egész monarchia nagyobb fényének, ’s méltóságának öregbitésére tenni elhatározott, — magyarország, ’s kapcsolt részei törvényeinek, jogainak ’s alkotmányának épségbeni tartásával történjék,” — — „*quod univsum etc. etc.*“

E’ decretum szerint tehát — ámbár az örökös tartományok (*ditiones haereditariae*) előbbeni állásukban megtartandóknak nyilváníttatnak — állapotuk mindazonáltal megváltoztatott, mert egyesítették. — Magyarország, kapcsolt részeivel, azonban meghagyatott régi állásában; — legalább a’ decretum szavai ezt bizonyítják.

Ezen állásban megmaradt magyarország, — (az uj austriai császári címnek hatása még nem igen éreztetvén) —

1805-ik évig, a' pozsonyi békekötésig. Ez időben a' német-római birodalom, melly már régen hanyatlásnak indult, végképen föloszlott; 's Ferencz császár a' német-római koronát 's császárságot letevén, a' birodalmi hűbéri fejedelmeket hűbéri viszonyaiktól fölloldozta. E' politicai változásokat Ferencz király 1806-ik évi 7-ik szeptemberben kelt decretumában tudatta a' törvényhatóságokkal; 's melly így hangzik:

„Franciscus II-us electus Romanorum Imperator semper augustus, Haereditarius Austriae Imperator; Germaniae, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex Apostolicus, — Archidux Austriae etc. Reverendi etc. etc. Conclusa pace Posoniensi, eo tota Nostra cura, et sollicitudo directa fuerat, ut cunctis in eodem pacis tractatu pactatis conditionibus consveta fidei integritate ad amussim satisfaciamus, exoptatam pacis tranquillitatem populis divinitus nobis subjectis adferamus, feliciterque restitutam pacem magis, atque magis consolidemus, et ab eventu praestolemur; nunc essentielles, quae in imperio Romano-Germanico pacem hanc secutae sunt mutationes porro etiam Nobis modum admissurae sint, ut graves — juxta electionis capitulationem, Nobis, qua supremo ejusdem imperii capiti, incumbentes explere possimus obligationes. — Verum consecraria, quae ex pluribus Posoniensis pacis articulis, inde ab eorum publicatione, in praesens usque necebantur, et publico notae, in imperio intercedentes mutationes, Nos plene convictos reddiderunt, stantibus modernis rerum adjunctis, — obligationes ex pactis conventis profluentes exequendi potestatem Nobis amplius haud supermansuram. Etiam si casus emergerent, — ut remotis politicis involutionibus, praesentes aspectus aliam faciem induerent; conventio nihilominus, qua mediante complures praecipui status Imperii, — vinculo unionis soluto in peculiarem confoederationem coaluerunt; — posteaquam haec 12-a Julii a. c. Parisiis subscripta, et a concernentibus partibus ratihabita est, — omnem eatenus conceptam spem intercidit.“

„Cum proinde de eo praevis motivis intime convicti
simus: quod partes officii Nostri, qua Supremum Imperii
caput, amplius explere nequeamus, — animi Nostri rectitudo
et dignitatis Nostrae ratio a Nobis deposcit: ut Coronae
renunciemus, quae tamdiu tantum pretium in oculis Nostreis
habere potuit, donec fiducia, quam Electores, principes,
status, et reliqua imperii commembra in Nobis collecarunt,
correspondere, — et assumtis obligationibus satisfacere No-
bis integrum fuerat.“

„Quapropter vinculum hucadusque, Nos, corpori
Status Romano-Germanici imperii alligans pro
solutum habemus. Dignitatem, et officium Supremi Imperii
capitis per unionem confoederatorum Rhenanorum Statuum
pro cessante, — Nosque per id ab omnibus assumtis erga
imperium romano-germanicum obligationibus absolutos con-
sideramus. — Coronam proinde Imperii Romano-Germa-
nici, — motivo hujus dignitatis hucadusque gestam prout et
Regimen ejusdem imperii harum serie deponimus.“

„Hac occasione una Electores, Principes, et Status, nec
non omnes ad praefatum imperium spectantes, specialiter
vero commembra etiam supremorum imperialium judicio-
rum et reliquos imperii servitores ab obligationibus suis,
quibus Nobis, qua legali supremo imperii capiti per consti-
tutionem obstricti erant, — benigne absolvimus. — Ger-
manicas e converso provincias Nostras, et
imperiales ditiones vicissim ab omnibus obligationi-
bus suis, quas in praesens sub quocunque titulo erga impe-
rium Romano-germanicum habuerunt, immunes declaramus,
— eosdemque in unione sua cum Integro Austri-
aco Status corpore, ut Imperator Austriae,
(íme e szavakkal compingáltatott az austriai birodalom)
penes restituta, et subsistentia cum omnibus potentiis, et
vicinis statibus pacifica rerum adjuncta, ad eum felici-
tatis, et prosperitatis gradum perducere ad-
nitemur; qui scopus omnium desideriorum

Nostrorum, et finis praecipuae curae Nostrae nullo non tempore futurus est.“

„Hanc proinde altissimam resolutionem, et declarationem Nostram vobis penes communicationem neo-regulati juxta modernum statum Tituli Nostri pro futuro observandi: eo cum mandato clementissime hisce significandum esse duximus: ut illam in gremio Vestri solita ratione promulgandam ac publicandam procuretis. Vobis in reliquo etc. Franciscus m. p. Comes Carolus Pálffy m. p. Alexius Névery m. p.“

E' decretumban tudatja Ferencz király: — hogy több birodalmi fejedelmek az 1806-ik évi 12-ik juliusban Párisban kötött egyesség szerint, „R é n u s i s z ö v e t s é g“ nevezete alatt magokat a' német birodalomtól függetleneknek nyilvánítván, — ő a' német-római császári koronát 's vele a' császári czímet is leteszi. Ennek letételével, mindannyi német fejedelmeket a' császárságtóli függéstől, 's magát is, az ezek iránti viszonytól fölmenti. Valamint minden német tartományt, — mellyek eddig bár mi czímmel a' birodalomhoz csatolva valának, — f ü g g e t l e n e k n e k 's ö n á l l ó k n a k nyilvánítja.

E' decretum szerint elszakasztva levén az austriai örökös tartományok, 's országok, a' fölbomlott német-római birodalomtól, ezek, státuszjogi ö n á l l á s t, 's f ü g g e t l e n s é g e t nyertek, — és mint már függetlenek, 's önállók, — magyarországgal, vagy bármelly állodalommal, — vagy, mint a' decretum mondja: „cum integro austriaco status corpore“ — státuszjogilag egyesíthetők, 's összeköttethetők valának.

Az austriai örökös tartományok (ditiones haereditariae) az 1804-ki decretum szerint már egyesítve levén, — egy független 's önálló státust tettek: valamint fejedelmök az 1806-ik decretum szerint föltétlen függetlenségbe helyezvén magát, a' fölvett austriai császári czímmel, a' német tartományokból összerakott austriai státusnak valóságos jogszerű (legitime) souverainje lett; — melly minéműség-

ben Napoleon császár — mint a' koronák, 's trónok akkori biztosítója által, nem csak a' pozsonyi békekötés XVII-dik pontja, de az 1809-ik évi 14-ik octoberben kelt bécsi békekötés XIV-ik pontjának e' szavai szerint is: „S. M. l' Empereur des Français, Roi d' Italie, Protecteur de la confederation du Rhin, garantit l' integrité des possessions de S. M. l' Empereur d' Autriche, Roi de Hongrie etc.“ teljesen biztosított.

Levén így Austria, saját, 's legitime souverainitással ellátott független status, — lássuk most, — valljon a' szeptemberi decretum által Ferencz császár, — mint a' magyar független álladalomban is kétségtelen jogszerű király, — souverain — tett-e olly intézkedést, mellyből e' két státus összekötése állitható lenne? — És ha tett, tehetett-e jogosan, 's érvényesen?

A' decretum e' szavai: „Germanicas e converso provincias Nostras, et imperiales ditiones, — — in unione sua cum integro Austriaco status corpore, ut Imperator Austriae, — — ad eum felicitatis, et prosperitatis gradum perducere adnitemur, qui scopus omnium desideriorum Nostrorum, — — nullo non tempore futurus est,“ nem mást tartalmaznak, mint: hogy a' német tartományok, az egész austriai státustestteli egyesítésben (unione) a' boldogság fokára emelendők: — a' nélkül hogy megmondanánk: mi az az „integrum austriacum Status corpus“ — mellyekeli egyesítésben a' német tartományok boldogítandók. A' magyar korona országai, 's tartományai nem azok; mert ezek törvényeink, koronázási hitlevelek, 's a' sanctio pragmatica szerint nem neveztetnek „austriacum status corpus“-nak. — Hogy illy elnevezést magyarország el nem vállalhat, 's el sem vállalt, bizonyítja az idézett 1765-ki 30. t. cz., melly által nem csak az egész országnak, de egy részének is „Austria“ névvel elnevezése iránt, beczikelyezett óvással biztosította magát. De a' decretum sem

tevéen említést magyarországról, azt „austriacum status corpus“-nak nem vette. — — Értessék tehát bármely ország az „austriacum corpus“ alatt; ez nem magyarország 's hozzákapcsolt részei.

Ha azonban magyarország nem neveztetvén, és törvényszerűleg nem is neveztetethvén, a' decretumban mégis „austriacum corpus“-nak vétetik, mintegy „subintelligendo“: — akkor ez státuszjog-sértés, és koronázási hitnek, lekötött királyi szónak szegése volna; mit egy olly lelkiismeretes királytól, mint a' decretum kibocsátója volt, és ki 1804-ki decretumában két év előtt tudatott nyilatkozatáról, 's adott királyi szaváról, — hogy: magyarország előbbeni státuszjogi állásában maradt, — meg nem felejtkezhetett, — csak föltenni is fölségsértő merény lenne.

A' mi továbbá a' „neoregulati tituli Nostri“ szavakban a' császári cím iránt rendeltetik, ez sem vonatkozhatik magyarországra. Mert magyarország fejedelmének törvényes alkotmányos címe: „király.“ Ezen címet, — mint már fölebb mondtam, önkényes egyoldalúsággal, a' nemzet akaratára, 's beleegyezése nélkül változtatni, vagy, egy, más címet fölibe, 's másokat utána úgy tenni, — hogy ezek összezavarásával hasonló jelentékű legyen, mint a' Görcei, Brabanti, 'sat. grófsági cím, — jogszerűleg nem lehet. E' cím tehát, mint austriai császári cím, azért, hogy a' magyar törvényhatóságokkal közöltetett, és hogy a' magyar királyi cím is utána figuráz, — a' magyar független, 's önálló királysági címnek nem praejudicálhat, és nem is praejudicál; mert, hiszen, felső, 's alsó Lausitz is ott van, noha e' tartományok a' porosz királyságban vannak.

Ha azonban a' cím miatt következtethetnék is a' meg nem engedhető egyesítés; — jogszerűtlen volna ez a' formátlanság miatt. Mert elismervén itt azt, hogy a' magyar királynak, a' körülményektől igénylett országlási rendeleteket kibocsátani jogában áll, 's érvényességökről

kétkedni nem szabad: mégis illy organicus, — az ország státuszjogi létéről, vagy nemlétéről tett rendelet, — hogy az jogos 's érvényes legyen, — csak alkotmányos úton, 's módon, az az becikkelyezés által nyerhet állandó jogszerűséget. — Ez mai napig nem történt. Ezt hiában keresnők törvénykönyvünkben. Az pedig, hogy az ország törvényhatósági közöl, — kikhez e' decretum küldetett, — többen, ellen nem mondásukkal mintegy helybenhagyva, elfogadták 's nyilvánították is, — mit sem bizonyít; mert az ország státuszjogi állása iránti kérdésekben, — a' törvényhatóságok, — ha mondom ezek ellen nem mondásukkal elfogadták volna is, — mi még bebizonyítandó, — egyenkint nem illetékes hatalom; ez, az országgyűlés teendője; — ebben csak az országos akarat határozhat.

Nem lehetvén így e' decretum szerint is magyarországnak az austriai tartományokkal összekötése, vagy egyesítése státuszjogszerűleg állitható, maradtak ezek továbbá is különzött állásuak.

Illy mineműségben találta ezen állodalmakat 1815-dik évben a' bécsi congressus. — Lássuk most, valljon megtörtént-e itt az összekötés, az egyesítés?

Azon okiratban, — mellyben az európai souverain fejedelmek mind személyes, mind tárgyilagos jogviszonyai megállapítvák, 's az állodalmak elrendezvék, — 's melly így kezdődik: „Les puissances, qui ont signé le traité — 'sat. 121. cikkben 1815-dik évi 9-dik juniusban az illetők aláírásával szentesítetett, — magyarországról, 's ennek királyáról, csak egy árva szó sem fordul elő; jeleül annak, hogy mind magyarország, hozzákapcsolt részeivel: mind ennek királya az európai köz-conflagratióban jogszerű állásukból ki nem üttetvén, — előbbeni állapotukban megmaradtak.

Ezen okiratnak LIII-ik cikkétől kezdve, egész LXIV-ik cikkeig, és így 11 cikkben Német-szövetség — „confederation Germanique“ — nevezet alatt, egy olly státus-

összeg állapittatik meg, 's rendeztetik el, melly ámbár több souverain részből áll: mégis a' czél miatt, melly általa elérteni kitűzetett, státusegységek jelettetett. — Ezen confederált német státusok egységébe, az említett okirat LIII-ik cikkének e' szavainál fogva: „les princes souverains, et les villes libres de l'Allemagne, en comprenant dans cette transactions Leurs Majestés l'Empereur d'Autriche, les Rois de Prusse, d'Hannore etc. pour toutes celles, de Leurs possessions, qui ont anciennement appartenu à l'Empire Germanique — — établissent entre Eux une confederation Germanique“ — azon austriai örökös tartományok, — mellyeket Ferencz császár, az 1806-ik évi 6-ik augustusi manifestumával, a' felbomlott német-római birodalom státustesttől elszakított, 's mellyeket egyesítve egy önálló 's független állodalommá ett, — rajta austriai császári czímmel uralkodandó, — és mit a' magyar törvényhatóságokkal azon évi szeptemberben kelt 's már fölebb idézett decretumában tudatott, — — azon tartományok, mondom, a' fölállított confederált státusok közé soroztattak; — tehát ismét ugyan azon, ámbár más nevű, és szerkezetű politikai testülethez visszaköttettek. Ezen besoroztatás, és federatív összekapcsolás által megszüntetett az austriai örökös tartományok azon külözött, 's minden státusviszony nélküli önállása, mellybe jutának 1806-ik évben, 's mellyben valának kilencz évig.

Ha tehát a' szeptemberi decretumból következtethető, — de soha meg nem engedett „unio“ említésénél fogva, Magyarország, az austriai örökös tartományokkal összekötve lett volna is: — ezen ünnepélyes confederatiobai (szövetségei) — lépés által ezeknek egymástól státusjogszerűleg el kellett választatniok: egyébkint az LIV. cikk így rendelkezvén: „le but de cette confederation est le maintien de la sureté extérieure, et inte-

rieure de l'Allemagne, de l'indépendance, et de l'inviolabilité des États confédérés“ — magyarország hozzátartozandóságival a' német szövetséghez köttetett volna, és pedig úgy hogy állodalom se lenne. Ezt pedig a' magyar király nem tette, nem tehetette; és ezt a' legjámborabb, és leghiszékenyebb összekötők sem állítják: de józanon nem is állíthatják. — Mert két, vagy több állodalom összekötése nem alapulhat másan, mint, vagy pactumokon, vagy fegyveres foglaláson, más összekötési, egyesítési, political jog cím nem létezik. Mondják meg az összekötést, egyesítést állítókat, ezek közül melyiket akarják alkalmazni: midőn az első épen ellenkezőt bizonyít, — mert magyarország nem tartozván soha a' „l' Empire Germanique-hoz,“ — a' confederatioba föl se vétethetett; — a' másikat pedig meghazudtolja a' harminczéves történet. Ha tehát nincs uniálva a' német confederatióval, minthogy ennek political célja a' „le maintien de la sureté extérieure, et intérieure de l'Allemagne.“ — nincs uniálva, és nem is lehet, a' confederationnak egy tagjával, az örökös tartományokból alakított császári austriai státussal sem.

Nem lévén így a' sokaktól hitt — de soha meg nem engedett, 's engedhető összeköttetésnek, annál inkább unionnak valamelly csak plausibilis jogcíme, jogosan nem lehet, nem szabad állítani: hogy magyarország, az austriai örökös tartományokkal, vagy értelmezettebben mondva, a' császári austriai státussal, még eddig — mai napig státuszjogszerűen összekötve van, — vagy uniálva, bármi ollynemű czímmel, mellyet az egész polgárisult világnak, státusz- 's magánjog tudósai, vagy politicusai, okszerűleg összekötési czímnak nevezhetnének.

Még világosabban. — Mi a' magyarországi fölségi hatalom jogcíme? felelet: pragmaticalis törvényben alapuló pactum conventum a' nemzet és király között. — Mi az

austriai fölségi hatalom jogcíme? felelet: a' föltétlen uralkodásból kifolyó legfőbb hatalomnak az európai souverainek általi elismerése 's biztosítása. — Magyarorszában a' fölségi hatalom, bizonyos föltételezett formákkal, az az alkotmánygyal korlátolt: az austriai császárságban korlátlan. — Két illy különböző jogcímű, 's alapu fölségi hatalom (souverainité) egy személyre ruházva bár, e' személy által nem egyesíthetik úgy, hogy az formára, és lényegre egy y é azonosuljon, annak hozzájárulása nélkül, ki a' „pactum conventum“ tényezője volt. Nem tehát a' magyar alkotmányos formákkal korlátolt souverainitás, az austriai teljes uraságu, korlátlan souverainitással, — a' magyar nemzet beleegyezése nélkül. — Ezen megegyezésnek pedig sehol, semmi nyoma.

Kérem jól megjegyezni, hogy e' sorok írója, midőn azt megmutatni igyekezett: miszerint magyarország, a' német szövetséges austriai státussal, státusjogilag mai napig összekötve, vagy uniálva nincs; — általa nem vítatta, mintha készakarva ignorálni törekednék, azon, a' magyar állodalomra nézve igen lealázó állapotot, — vagy, hogy political kifejezéssel éljek, — azon engesztelhetlen „statu-s-quo-t,“ (tényállapotot) melly szerint a' political életbe általment ezen nevezet: „austriai birodalom, austriai császárság, austriai monarchia, austriai státusok, és — nem tudom még hányféle „austriai micsoda“ elnevezés alatt, a' magyar állodalom önállása 's függetlensége paralyálva, 's nullificálva van. — És azért a' magyar nemzet, bár mikép demonstrálgassa is az ellenkezőt, 's kétségtelenül megmutassa azt, hogy ő németországon belől, és kívül létező bármi népekkel soha sem egyesült, — miszerint velők „birodalmi egységet“ 's „birodalmi integritást“ képezzen, — mint ezt a' „reform írója,“ 's „programm szerzője“ állítja; — mind ezt, mondom, bármi világosan megmutassa is: hona az európai, — politicalag önálló, 's független állodalmak sorából az „austriai“ nevezettel, kiszorítva tar-

tatik. — És pedig: „nomen dat esse rei.“ — Nem, ezt nem vitattam, 's most sem vitatom, hogy fájdalom ez, „de facto“ nincs így. Igenis, ez így van. Mi, magunk is, vigyázatlanul, könnyelműen nyilvános, 's magán dolgainkban, e' nevezettel élünk: midőn azon állodalmakat említjük, melyekben királyunk kétségtelen fölségi jogánál fogva országol, és uralkodik. — Én csak azt igyekeztem megmutatni, — 's akarom hinni, — hogy meg is mutattam, — miszerint „de jure“ ellenkezőleg van. A' status-quo, nemzet- 's nép-jog ellenies, ez türelmünkkel, 's elnézésünkkel jogossá nem változik.

És pedig, ezen status-quo-t, ezen nullificált állapotot — valamint nem érdemlé meg e' hon, királya részéről, azon hős, elszánt, 's áldozatteljes hű magaviseleteért, mellyel az austriai dynastiát egy század előtt, azon tartományok elvesztésétől, melyek egyikének nevével az övé paralysáltatik megmenté; — nem azon tetteért, mellyel Európa közellensége ellen, e' század első negyedében erkölcsileg 's anyagilag majd elvérzett, — 's egyedül olly ügyért, melly eredetileg nem is az övé, hanem csak királyaé volt, 's azé is csak azért, mert német császár vala: — ugy a' magyar nemzet részéről elkövetett azon megbocsáthatlan hiba, — hogy, az elnevezéssel élvén, 's ellene nem szólván, nem tiltakozván, — az elnevezésből származott status-quo-t, tényállapotot jogossá nem szentesítheti. — Ez, legkiméletesebben mondva, — onnét fölülről nemzetjoggal, 's pactum convectum-okkali játszás: innét alulról pedig ázsiai indolentia, és elbizakodó tudatlanság volna, mellynek egyike sem lehet ok: akar a' jognak nemjoggá tételére, akar az esküvel biztosított önálló magyar állodalmi egységnek elmellőzésére.

És az „austriai birodalom, austriai császárság, austriai státusok, austriai monarchia“; és mit tudom én, még hányfélekép nevezett „austria“; — ezen austriai birodalom nevezet, mondom, egy

valóságos politico-publicisticai mysterium, melly annyi országon és tartományon: de ismét egyiken sem nyugszik. Ezen nevezet egy olly political „fából készült vaskerek“, mellynek föltalálója, — bocsánat a' nyílt kifejezésért, világosan azt látszott általa czélozni: hogy a' magyar korona alá tartozó országok, — mellyeket a' mult borus századokban, az annyiféle ármány, 's jogtalan erőszakoskodás, a' független, 's önálló nemzetek sorából ki nem törülhetett, — a' név, 's nevezet elvonatásával, a' political, és státus élet teréről, mintegy észrevétlenül kiszorittassanak. Vagy más szavakkal: mi a' 16-dik és 17-dik században erővel, 's erőszakkal nem sikerült; — a' 18-dik században Terézia, 's József korában socialis úton denationalisáló modorral, majd majd eléretett; — az a' 19-dik században political csellel, — elnevezéssel, — szándékoltatik létre hozatni. — Ez nem gyanusítás, — ez tény; — ezt a' történet, ezt az ujabbkori események, 's mindennapi tapasztalás tanusítják. — Erről tények beszélnek.

De történt légyen, — 's történjék még bármi; valamint a' jogtalanság, pusztá 's egyoldalú akarat nyilvánítása 's hatalom használata által, j o g g á nem változik: úgy a' törvénynyel, 's pactumokkal biztosított magyar önállóság, függetlenség, tulajdon, és saját állodalmiság, — összekötéssé, házasultsággá, 's austriai birodalmi egységgé, nem válhatik, — 's nem válandik jogosan mindaddig: mig világos magyarán, annak rendje, és módja szerint ki nem mondatik, és az illetők által el nem határoztatik az „ö s s z e k ö t é s“, az „u n i o“, 's diplomatie meg nem állapítatik: a' magyarországot is magábanfoglaló: a u s t r i a i b i r o d a l m i e g y s é g. Kimondása az összekötésnek, és megállapítása a' birodalmi egységnek, a' magyar nemzet részéről mikép, 's milly formákban történhet, — tudja mindenki, ki e' sorokat érti.

Ne hogy balra magyaráztassanak szavaim, még egyszer megemlítem, 's határozottan kimondom: hogy „a' pragmaticalis pactum conventum“ által, a' magyar nemzet, nem egy,

vagy több néppel, nemzettel, vagy tartománynyal kötött szövetséget, hogy velök egy political testületté legyen; sem bármily népekkel egyesült azért, hogy velök „birodalmi egységet” tegyen: hanem örök, megmásíthatlan egységre lépett személylyel, 's vele olly viszonyos személyi jogot, 's kötelességet állapított, 's örökített meg: miszerint magyarországban 's a' hozzákapcsolt tartományokban törvényszerű (legitime) király csak az, ki a' habsburg-lotringi családból első szülöttség rendén származik. — Ez kétségtelen, — ez szent, — ehez nem kell commentár.

Ugyan mondják meg a' monarchiai egyesültség tanárai, valljon a' magyar koronai országok úgy vannak-e csatolva, vagy kötve az osztrák tartományokhoz: hogy ezek együtt 's egymásnak mellé- 's alárendelten (sous et coordonné) anyagi, és szellemi irányközösséget vallnak, 's egy nemzeti érdekközösséget követelnek? mert ekkor a' létező különféle köz- 's magánjogok, belső rendtartás, 's monarchiai elv miatt, egy szövetségi-állodalmat (Bundesstaat) tesznek; — vagy úgy vannak csatolva, 's politicalag egyesítve, hogy mindegyiknek státusjogi önállása, 's függetlensége egymás között tiszteletben tartatván, ezen állásukat viszonylagosan örök időkre biztosítják? mert ekkor a' lényegben egymástól különböző alkotmányos, és absolut souverainitás, országlás és uralkodás miatt, más nem lehetnek, mint állodalmak szövetsége (Staatenbund); — vagy úgy vannak egyesítve, hogy nemzeti frigyszerű viszonyaik, csak bizonyos, 's meghatározott föltételek létezéseig igényelhetnek közös biztosítást? mert ekkor a' föltételeesség, — p. o. az országló család kihalása, vagy más föltétel miatt frigyesült állodalmak (allirte Staaten) lesznek. — Ezek közül az egyesítést vallóknak választaniok kell, mert Európában tisztulván a' státusjogi theoriák, azok, kik e' haza sorsáról intézkedni hivatva vannak (és úgy látszik, ezeknek nagyobb része osztrák monarchia-egység vallói) — nem lehetnek közönyösek az iránt, mi a' ferde 's

összekuszált fogalmakat, — habár theoriában is — rectificálja. Hiszen ki nem tudja azt, hogy a' valóból levont theoriának könnyelmű megvetése zavart fogalmat támaszt, 's ennek alkalmazása nem lehet más, mint észre nem vett óriási tévedés. Igazolja ezt a' minden idők tanusága. Vallják ezt a' történetlapjai.

De válaszszaák bármellyiket, vagy a' háromból zavarjanak össze egy — nem tudom mikép nevezhető birodalmi egységet, e' sorok írója magán-ridegen maradva is, mindaddig, míg státuszjogszerűen intézkedés nem történik, azt vallandja: hogy a' magyar koronai országok, osztrák, vagy bárminéven nevezett tartományokkal mai napig még nem birodalmi egység.

II.

Nem levén, előadottak nyomán, a' magyar korona országai, mint magokban jogszerűleg független, 's önálló állodalmi egység, — státuszjogilag az örökös austriai tartományokkal mai napig diplomatische összekötve, vagy egyesítve: vizsgáljuk most, valljon az összekötés, és egyesítés megteendő-e? 's így a' jogtalan „status-quo“ általi önállóságának, 's függetlenségének paralysátiója megszüntetendő-e? vagy nem?

Minekelőtte, a' meg-, vagy meg nem szüntetendést kimondanók, szükség előbb azon országok, 's tartományok jelenleges státuszjogi állásával megismerkednünk, melyeken az „austriai monarchia“ nevezet nyugszik *).

E' vizsgálatnál három különböző státuszjogi állásu országösszegekkel találkozunk, a' magyarkoronai országok összegén kívül; u. m. 1-ör a' német örökös austriai tartományokkal, 2-or a' lengyel, és 3-or az olasz tartományokkal.

Az austriai örökös német tartományok az említett bécsi congressus LIII-ik czikke szerint a' német birodalom romain föllálitott német szövetségnek kiegészítő része és tagja.

*) Ezen diplomatico-historiai hosszabb tárgyalás szükséges azért, hogy magyarország státuszjogszerű állapota, az azt nem elegendően ismerők előtt is világos legyen.

Mint ilyennek, megvannak azon szövetségi jogai, 's kötelességei, mellyek az említett okiratban, de még határozottabban az 1815-dik évi 8-ik juniusi okiratban 20. czikkben megállapittattak; melly szerint ezek kiegészítő részei egy olly állodalmi szövetségnek (Staatenbund), 's azért státusegységnek, melly független (unabhängig) és sérthetetlen (unverletzlich). Hogy ezen német örökös tartományok, — ugy is, mint egy nagy állodalom kiegészítő részének, ugy is, mint a' Habsburg-Lotring uralkodó családházi birtokának jogi állapotját, — a' mint az, az idők során jelenig módosult, — megértsük: szükség ennek eredetét elmondani; — és hogy ez világos legyen, bármikép óhajtanék rövid lenni, 's minden német „V o r l e s u n g-“nak színét mellőzni, — kezdenem kell azon kortól, mellyben a' német-római birodalom keletkezék, 's megismertetésétől azon alapnak, mellyre ez építve vala.

A' német-római birodalom, a' frankok állodalmi intézményeinek, nagyobb részben, utánzása levén, — mint politikai egység, hűb é r i s é g e n (Feudalität) alapult; és pedig alanyi (subjectiv) hűb é r i s é g e n. Itt nincs helye annak megmutatására, miért, és mikép változott az eredeti német alldialis rendszer hűbéri rendszerré, melly az emberiség történetében olly fontos szerepet olly sok századon át játszott. Elég az, hogy midőn németország I. Ottó alatt a' 9-ik században a' nyugoti római császársággal összekapcsoltatván, a' „német-római birodalom“ (deutsch-römisches Reich) fölállított, több hűbéri (feudalis) hercegek, — kik előbb a' német király udvari hivatalnokai valának, — a' császárok kegyelme, később vigyázatlansága, 's ezeknek alább megmondandó egoisticus cselekvényei miatt, olly állásra 's hatalomra vergődtek: hogy a' császársági udvari czímeiket, 's hivatalokat, — mellyek eleinte csak személyre adtak, — a' Hohenstaufen családú császárok alatt, azokat illető családjaikban megörökítenék, 's egyzersmind örökös választó fejedelmekké (erb-

liche Churfürsten) magasultanak *). Ezen örökös választó fejedelmek — (egyháziak, és világiak) — házi birtokai, mint annyi császári birodalmi feudumok, magvaszakadás, vagy hűtlenség esetében, a' császárok által azoknak hűbérben adományoztatni szoktak, kik a' császári kegyelmet hadi, vagy másnemű szolgálatikkal kiérdemelték.

A' birodalom ezen hét territoriumain kívül valának még számtalan kisebb nagyobb feudumok, melyek több, kevesebb joggal, és czímmel egyeseknek, mint „birodalmi karoknak“ (Reichsstände) hűbérbe adattak. A' hűbéri jogok között volt többnyire az igazgatási hatalom is, melyet a' hűbérben kapott földterületen, 's ennek lakóin gyakorolniok kötelességökké tétetett. — Ebből az igazgatási hatalomból keletkezett a' fejedelem 's alattvalói között különféle institutiókkal szabályozott közvetlen viszony, mely időnk folytán uralkodási hatalomra változott, 's mely több kevesebb módosítással azon formákra fejlődött, melyek „tartományi rendiségnek“ (Landstandschaft) mondat-

*) A' választó fejedelemség 911-ik év óta II. Fridrik császár koraig oda fejtett ki, hogy már ekkor három egyházi (mainzi, trieri, köllni érsekségek), és négy világi (szász, brandenburg, pfalz, cseh) — tehát hét, határozott számú választó fejedelemségek valának megállapítva, kik a' császár választásánál a' többi német hercegek szavazatait is tekintetbe szokták venni. Ez azonban IV. Károly császár alatt, 1356-ik évben megszüntettetvén, a' kizárólagos választás csak a' hét választó fejedelemnek vindicáltatott. Később a' bajor fejedelem lett a' nyolczadik, és 1692-ik évben I. Leopold császár alatt a' Braunschweig-Lüneburgi herceg lett a' kilenczedik választófejedelem. E' kilencz szám 1777-ik évben a' bajor ház kiholta után nyolczra olvadt le. E' szám megmaradt a' birodalom összedőlteig azon változással, hogy a' három egyházi helyett (ezeknek birtokai Napoleon által elfoglalva levén) a' badeni, württembergi és hessen-kasseli hercegek levének választófejedelmekké; a' salzburgi érsek pedig birodalmi főcancellárrá. Rangban így következtek: 1-ső volt a' mainzi érsek, mint birodalmi főcancellár; 2-ik a' trieri, mint bir. címzetes főcancellár; 3-ik a' köllni, mint bir. szinte czím. főcancellár, egyszersmind pápai helytartó; 4-ik a' cseh király, mint bir. főpohárnok; 5-ik a' pfalzi fejedelem, mint bir. főudvarnok; 6-ik a' szász fejedelem, mint bir. főmarschall; 7-ik a' brandenburgi fej. mint bir. főkamarás; 8-ik a' braunschweig-lüneburgi fejed. mint birod. főkincstárnok.

tak, — utánzásaul a' „birodalmi rendisé g“-nek (Reichsstand). És valamint a' császár által a' birodalmi hűbérnökök, hercegi, főhercegi, grófi, bárói 'sat. (Reichsfürst, Reichsgraf, Reichshertzog, Reichsbaron etc.) ezimekkel szoktak megkülönböztettetni: úgy ezen birodalmi hercegek 'sat. hűbéri tartományaikban tettek „Landgraf“-okat, „Landritter“-eket. 'sat. Hasonlóan történt a' városokkal, melyeket a' „Reichs freistadt“ utánzásaul, „Landesfürstliche freie Stadt“-oknak neveztek, több kevesebb kiváltságok megadása mellett. Ezen fejedelmek, kivált azon korban, midőn önálló uralkodásra vergődtek, — és azok, kik a' német birodalmon kívüli országokban királyoknak választattak, saját udvar-fényök nevelésére ezekben sergenként neveztek grófokat, bárókat. Így tett a' brandenburgi választó fejedelem, porosz királylyá léte után; így az austriai főhercegek, magyar királyságra jutásuk után. Innét van, hogy honunkban a' hercegi, grófi 's bárói címeken kívül több olly institutiók is csuszattak be, melyek eredeti institutióink között mai napig csak akadékul szolgálnak; — innét van, hogy több még eredetőkben főnálló institutióinkat a' német utáni elnevezésök miatt, alig vagyunk merészek állítani magyar eredetűeknek. — De ezekről majd máskor. — És most térjünk a' dologra.

Több birodalmi territoriumok, — mint mondám, — igazgatási hatalommal adattak hűbérbe a' császárok által. Sok közül illyenek voltak: Austria, Styria, Carniola, melly birodalmi feudumokat Rudolf császár, — kit Ottokár cseh király császárnak elismerni nem akart, 's ki ezen tartományokat elfoglalta: de meggyőzetvén, azoktól megfosztatott, — fiának Albertnak hercegi czímmel 1282-ik évben örökös (haereditarius) hűbérbe adta *). — Illyen Karin-

*) Az adománylevél így szól: „Nos Rudolphus Imp. Rom. etc. — — — Ducatum Austriae, Styriae, Carnioliae, et Marchiae, — — et quae Ottocarus Rex Bohemiae quocumque titulo conquissiverat, — solennitate debita dedimus in feudum, et Principum Imperii numero aggregantes etc. etc. 25-a Decembris 1282.“

thia, mely 1335-ik évben lett az austriai herceg hűbéri birtoka. Ilyen a' tirolisi grófság, mely 1361-ik évben örökösödés útján, és Triest 1380-ik évben elfoglalás által jutottak az austriai hercegek birtokába. Ilyenek, több más apróbb birtokok után, a' cseh tartományok, melyek — mint annyi német birodalmi feudumok, — bár mikép valának is szerevezve, a' császártól, mint „birodalmi feudumok“ adományoztattak az austriai hercegeknek. — Ezen hűbéri tartományokkal a' habsburgi család házi birtoka (die Dynastie des Hauses) tetemesen gyarapodott. Ezen birtok-gyarapodás 's fejedelmi hatalom-növekvés, eredménye volt azon szerencsés körülménynek, hogy 1437-dik év óta — kivéve 1742-ik évtől 1747-ig, — egész a' császárság elmúltáig, folytonosan az austriai család első szülöttei választattak német-római császárokká.

Azon körülmény pedig, hogy az austriai, és cseh feudumok fejedelme, egyszersmind német-római császár is volt, 's mintegy önmagának hűbérnöke (feudatarius): — valamint azon historiai elvitázhatlan igazság is, hogy az austriai házmindegyik fejedelmének kitűnő jelleme volt a' német-római birodalom egysége iránti részvétlenség; — 's az egység iránti érdekelttség — mint legfőbb kötelesség — helyett a' lágy elnézés, — mely egyes német hűbéri fejedelmeket a' hatalom azon polczára fölvergődni engedett, mellyen a' németbirodalmi feudumok lassankint ugyan annyi — jogszerűleg a' császárságtól függő — de ténylegesen önálló tartományokká alakultak, magok pedig a' fejedelmek „uralkodókká“ (Herrscher) fajultak: — alkalmat nyujtának arra, vagy szándokosan kiszámítva valának, hogy az austriai ház német feuduma is, önállóságra, 's tényleges függetlenségre magasulhatván, a' tartományaini független uralkodhatás a' családban szinte állandósíthatassék, 's örökíttethessék.

E' szerint az austriai tartományok fejedelme a' német birodalom irányában úgy tűnt fel, mint önálló 's független

uralkodó fejedelem; — és a' többi fejedelmek, 's tartományok irányában ugy is, mint német-római császár. Mint császárnak, hivatása 's kötelessége leendett vala, a' birodalom — mint political 's állodalmi egység — érdekét mindenkép előmozdítani; népeit a' tökélesbülés minden nemének azon útjára vezetnie, melyre ezek olly méltók; — 's mellyen a' többi, a' szomszéd keleti nemzetek és népek kifejlődési sorsára olly jótékonyan hathatandottak; hogy a' midőn magokat, egy kitünő hatályos political, 's nemzeti compact egységre fölküzdenék, másokat példájokkal hasonlóan buzdítandhattak vala. E' helyett azonban, mint austriai uralkodó, — a' német birodalmi egység érdeke ellen, és az egyetemes német nemzetiség kifejlesztésének kimondhatatlan kárával, a' tartományi particularismust 's az austriai népiséget mozdítá elő.

Ezen nemzetellenies politikáért, vagyis a' császári kötelesség nem teljesítéseért, a' többi birodalmi fejedelmekben nem csak nem talált ellenzőkre: sőt midőn a' német birodalmi ügyek már annyira mentek, hogy a' harmincz éves háboru után, — a' westphali békekötéskor több tartományok a' birodalomtól elszakasztattak; — és az egyes fejedelmek elhatározott, 's nyíltan bevallott független 's önálló uralkodási hatalomra vergődtek: — a' birodalom, — a' német állodalmi egység, több önálló 's független tartományokra szakadozott; a' német-római császári méltóság, és a' német-római szent birodalom, — mint political státus-egység, — annyira aljasult, hogy már csak névben: de valóságban nem állna fen többé.

Ez nem is lehetett máskép. Mert ugyanazon egy fő, ki vasallus létére többi vasallus társaival a' császári fölségiség irányában particularis, 's mintegy fiók-absolut-souverain lett; — egyszersmind birodalmi souverain volt. Igy a' jogok 's kötelességek e' meg nem fogható zavarában, a' jogok 's kötelességek férkezetlenségében többször kellett volna önmagát, mint engedetlen, — a'

birodalmi státusegység érdeke ellen vétkező, — 's azért hűség-felejtett vasallust, saját császári hatalmával megbolásznia.

És ime itt rejlik oka annak, hogy a' német birodalom a' habsburgiak alatt soha compact erőre, 's azon hatályosságra nem vergődhetett, mellyre ez, terjedelme, 's kifejleszthetékenysége miatt, hivatva vala; — itt van oka annak, hogy a' mult századi francia forradalom által, a' birodalom olly könnyen alapjában megrendíthető vala, mi szerint, az elébb a' rajnai szövetség létrehozatala, későbbben a' főn nem tartható császárság megszüntetése miatt, összeomlott, 's romjaiba vonta magával a' — legalább még névben fenálló dicső — német nemzetiséget, mellyből a' politicalai romokon most több népiség teng.

Lőn ez bármiert, és hogyan; — az austriai német fejedelemségek, és országok önállása, — melly a' birodalom fenálltával elkényszerített, és csak tényleges volt, — a' császárság elmúltával, egy tökéletesen független, a' bécsi congressuson pedig, egy szövetségi állodalom má legalisáltatott; azonban milly állodalom lett, alább meglátandjuk. De azért, hogy több állodalmakra elszakadozott a' német birodalom, mostani politicalai állapota — melly a' monarchia-elvű egységet nélkülözi, — természet-, ösztönszerű, 's örökigazság szerinti, — 's azért jogszerű — (legitime) mindaddig nem leend: mig annak egyes tagjai, a' több népiségek helyett, egy nemzeti állodalommá nem alakíttatnak. A' német egyetemes territoriumnak urai, dynastái, fejedelmek, királyai, császára, vagy bármi néven nevezett uralkodói, akarhogy és mikép ügyekezendnek, — szándokosan, vagy balul felfogott érdekek ébresztgetése ürügye alatt, a' nemzetesülésre vezető institutiók behozatala gátlásával, a' felébredett értelmiség elnyomásával, hátráltatni a' nemzeti egységei törekvést, — czélt nem érnek. Nem érnek pedig azért, mert az idő jelei szerint, egy közös érdek miatt egymáshoz gravitáló népeknél, végczél: a' nemzetesülés.“

A' bécsi congressuson létrejött „német szövetség“ (confederation germanique) egy olly független, 's önálló harmincznyolcz állodalmak politicai összesége, — melly, ha a' szövetség czélját tekintjük t. i. a' státusok függetlenségét, és sérthetlenségét (independance et inviolabilité), — mi külső, 's belső souverainitást jelent, — kénytelenek vagyunk elismerni, hogy a' német szövetség: harmincznyolcz souverain állodalomnak népjogi frigykötésre alapított olly társulata, melly kölcsönösen egymásnak függetlenségét, és sérthetlenségét biztosítja: melly biztosítás egymás ügyeibe beavatkozást nem tűr, nem szenved. — De, ha a' szövetségactának e' szavait vesszük: „le but de cette confederation est le maintien de la sureté extérieure, et intérieure de l'Allemagne,“ — melly szinte szövetségi czél, — ismét kénytelenek leszünk megvallani, hogy a' német szövetség: „a' német népek jogszerű politicai egység-köteléke.“ — És így: frigyos souverain állodalmak is; és közös, 's viszonyos politicai czélja lévén, több népségből conglomerált állodalmi egység is.

Szándokosan, vagy vigyázatlanságból történt-e, hogy németország, politicai egység is, és nem is, megmutatni célunkhoz nem tartozik: annyi világos, és tagadhatlan, hogy ámbár az állodalmi német érdekegység diplomatie ki nem mondatott, 's a' birodalom tartományi „népi állodalmakká“ (Volksstaat) tétettek; — ezek mindazonáltal természeti legitimitásuk miatt nem szünhettek, 's nem is szüntek meg továbbá is németek lenni. Ezekké őket nem csak a' confederationnak elhatározott czélja: „a' németföld külső, 's belső bátorságának föntartása“ hanem azon természetsszerű nemzeti egységei törekvés is azokká maradni biztosítja, melly a' népek hasonszerűségében, nyelvében, szokásiban, 's historiai közösségében alapszik. — Innét van, hogy valamint a' harmincznyolcz németszövetségi állodalomban lakók most csak annyi német népiségeket tesznek; és

azért mosolygásra méltók ezen elnevezések: „öesterreichische, baierische, württembergische, sächsische 'sat. Nation“: ugy sükertelen marad minden olly intézkedés is, — legyen az bármellyik állodalmában a' német confederationak, — melly a' természeti, 's nemzeti egységei törekvést szétmállasztással elnyomni akarja.

A' fölébredt, öntudatra 's önismeretre jutott népek, igen könnyen 's hamar szoktak akaratukban nyilvánulni. Ezen nyilvánulás, a' történezzet tanítása szerint, nem eldarabolásért: hanem egyesülésért történt még mindig, 's fog is történni. — Valljon az austriai, bajor, szász 's a' többi harmincz 's annyi néven nevezett állodalmi testület, mint mind annyi tulajdonosai a' „német“ historiai névnek, 's tagjai a' volt „német nemzetnek,“ fölébredtek-e már? jutottak-e öntudásra, 's önismeretre az iránt, hogy mik ök: poroszok-, svábok-, austriaiak-e, vagy németek, és így: porosz, sváb, austriai nemzetiségök legyen-e, vagy német? ezt bizonyítani nem ezölöm; valamint, ha nem jutottak még: — erre fölhívni sem.

Ezen fölébredés, bármikor, de megleend; és a' német nemzetesülés iránti akarat nyilvánulása be fog következni, 's talán hamarabb, semhogy gondolnók.

Mindezekből világos lehet mindenki előtt: hogy ámbár az austriai német örökös tartományok, a' német confederatio actája szerint, egy önálló független állodalommá tétetnek, még sem függetlenek a' német szövetség irányában; mert a' szövetségnek kiegészítő része, mert a' külső, 's belső bátorság — tehát a' státusczél föntartása végett más státusoknak mellé rendelvék, — coordinálvák — (zugeordnet, coordonné). — Státuszjogi állásuk tehát: viszonylagos kötelesség. Sőt ezen egész státusállás csak közvetített (mediatisé, mittelbar); mert a' német szövetség kötésekör a' német népek tekintetbe sem vétettek: hanem csak ezeknek dynastái, — ezeknek teljes hatalmu birtokos urai állapíták meg azt magok között. Mert „les princes souverains — — de

l'Allemagne — — pour toutes celles de Leurs possessions — — établissent entre Eux une confederation germanique“ — és nem a' német népek. — Ezek valóságos politicai nem-lényeknek tekintettek; miért is státuslétők csak dynastiákban, 's dynastiák által képviseltetik. Ezen állapot megerősítették az 1820-ik évi ugynevezett Schlus z a c t e-nek I. cikkében, melyben az előbb diplomaticailag megállapított Deutscher Staatenbund így értelmeztetik, miszerint ez: „ein völkerrrechtlicher Verein der deutschen souverainen Fürsten und freien Städte.“ Miből világosan kitetszik, hogy az austriai tartományok állodalomitása személyi tulajdonjogra van állapítva.

Lássuk most az austriai birodalomba foglalt lengyel tartományok jogállását.

A' lengyelrészek — mint a' három izbeni szétosztás által feldarabolt lengyel nemzeti állodalom töredéke, — a' legkiáltóbb igazságtalansággal levének mult században a' habsburg-lotring-austriai család tartományivá. — A' lengyel állodalom lépcsőnkinti elrombolása az illető hatalmasságok által azért nyilvánított szükségeltnek lenni, mert állapota anarchicus volt: anarchicus állapotot pedig a' szomszéd hatalmak saját érdekekből nem türhetnek. — A' lengyel anarchiának — melynek létét az első felosztáskor tagadni nem lehet, — a' három szomszéd hatalmasság közül chronologiai rend szerint melyik volt a' főszítója, történetileg megmutatni könnyű volna; itt csak az jegyzendő meg, hogy azon anarchicus állapot előidézésében, melyel az elosztás indokoltatott, mind a' háromnak bűne egyenlő. Ez áll: de azért, hogy valamely állodalomban támadt anarchia, 's „a' dolgok ősi rendének fölbomlása“ (boulversement de l'ancien ordre de choses) — a' szomszéd állodalmakat, vagy

hatalmakat följogosítja önlétök biztosítása végett az anarchia elnyomására, 's a' közrend megállapítására: — minden egészséges, 's józan ész előtt, nem ad, nem adhat jogot a' végképi elrombolásra, 's a' romoknak elfoglalására, és megtartására: valamint ezen „megtartási cím“ alatt belőlök, tartományok alakítására. Mert — hasonlaltal beszélve, — akkor a' szomszéd égő épületének (ha bár a' tűznek kétségtelen okozója is ez) tűzoltási kötelessége, szinte jogot adna az oltóknak, a' romok, 's a' leégett épület helyének elfoglalására. A' mi e' hasonlatban jog és igazság előtt, a' két család: az, és nem más volt a' habsburg-lotring család a' társhatalmakkal, a' lengyel állodalom ellenében.

Hogy ezt Mária Terézia érzette, megmondá első eldaraboláskor Kaunitz herczeghez irt levelében: „ — — — In dieser Sache, wo nicht allein das offenbare Recht himmel schreyet gegen uns: sondern auch alle Billigkeit, und die gesunde Vernunft wider uns ist, — musz bekennen: dasz zeitlebens nicht so beängstiget mich befunden, und mich sehen zu lassen schäme. — Bedenck der Fürst, was wir aller Welt für ein Exempel geben, wenn wir um ein ellendes Stück von Polen, unser Ehre, und Reputation in die Schanz schlagen.“ — És nem csak érzette: de okiratilag is bebizonyítá; mert az osztály-actát, mellyet manifestum-alakban a' három hatalom 1772-ik év 19-ik február-, és ez évi 5-ik augustusban kibocsátott, — 's melly ellen hiában volt az akkori lengyel király, 's nemzet részéről, Isten 's világ előtt a' hatalomnak illy irtóztatós visszaélése ellen, ünnepélyesen kijelentett ellenmondás; — hiában azon demonstratio, miszerint a' lengyelországgyűlés rendei közül sokan nemes elszánásból, semhogy honuk egy részének elszakításában, 's ennek fölosztásában megegyeznének, — éltoket vevék; — és csak elvégre azon fenyegetésre, hogy a' reá nem állás esetében egész lengyelország föl fog osztatni — kényszerítve enge-

dének: — mondom Mária Terézia az osztály-actát így irta alá: „Placet, weil so viele grosze, und gelehrte Männer es wollen. Wenn ich aber schon längst todt bin, wird man erfahren, was aus dieser Verletzung, an allem, was bisher heilig, und gerecht war, hervorgehen wird.“ — Ezen lelkiismeretes szavai Teréziának, — mellyek előtt minden hamis politicának szégyenülve kell elhangzania — nyilvános 's maradandó tanuságát adják annak: hogy mikép lengyelország első elosztása kiáltó igazságtalanság volt: úgy annak a megtartási 's elfoglalási czím alatt tartománynyá tétele, minden jog nélküli.

A' tartományosítás jognélküliségét nem mentheti az orosz és porosz részről 1793-ban végbevitt második, avval motivált fölosztás (ebben az austriai ház nem vett részt), hogy lengyelországot a' jacobinismus szellemnek benne elterjedtsége miatt, nehogy ez a' szomszédhatalmak országaiba is behasson, — gyengíteni 's azért ismét egy részét elfoglalni 's fölosztani szükséges. — Nem elvégre az 1798-dik évben mind a' három hatalom által tett harmadik felosztás, 's a' lengyel nemzeti állodalom végképi megszüntetése. Mert, ha jogszerűleg szabad egy független önálló állodalmat, azért, hogy hibás 's fejletlen alkotmánya miatt anarchiába esett, és ez által a' határos hatalmakra veszélyes következtetést idézhet elő, — előbb egy részének megfosztása által gyengíteni; 's végre ugyan ez okból egészen eltörölni: akkor a' kevésbé hatalmas állodalom, a' hatalmasabb ellenében miben állapítja függetlensége, önállósága és szabadsága jogát? — Akkor bármelleyik nemzetet önállóságra, 's függetlenségre méltónak jogszerűen lehet tartani, mihelyt ellene nagyobb hatalom teremthető elé. — Hova, 's milly következtetésekre vezet ez? — És elvontan is, hogy valamelly történetészeti szükség minden időre érvényes, és igazságos legyen, — kell, hogy az észszerű jogban alapuljon.

Vagy talán az mondatik: ha a' tartományosítás jognélküli volt is 1815-ik évig, ekkor a' bécsi congressusban, melyben az állodalmak, országok, birodalmak, uj és jogszerű alapokra helyezettvék, — lengyelország a' három hatalmasságok között már ugy is fölosztva, 's birodalmaik testületéhez csatolva levén, mindegyiknek tartományosítása (Provinzialisirung) jogszerűsítettett? Ki a' bécsi congressus határozataira támaszkodik, — ha igazságos véleményt akar megállapítani, szükség, hogy az előzményeket, — melyek a' határozatot előidézték, — tudja; és azon föltételeket, — melyekre azok alapítvák, — ne ignorálja.

Először is a' lengyel kérdés ollyannak tekintetett: „*qui pour l' Europe est de la plus haüt importance.*“

Másodszor, Ferencz austriai császár részéről kinyilatkoztattatott: „*que non seulement le retablissement d'un Royaume de Pologne independant, et rendu á un gouvernement national polonais, eüt complètement satisfait aux voeux de sa Majesté imperial: mais qu'elle, n' eüt pas meme regretté de plus grand sacrifices, pour arriver á la restauration salutare de cet ancien ordre de choses.*“

És harmadszor, lengyelország fölélesztése iránt csak az orosz és porosz részről nyilvánított elhatározott ellenzés következésében tett javallat, hogy „*dans l' interet de l'Europe, et pour le bien être des Polonais*“ az érdekelt három hatalom köteles legyen a' lengyel nemzetet, ámbár három kormány alatt, mint „*lengyel nemzetet*“ elismerni, 's mint illyet kormányozni. — „*Les polonais sujets respectifs de la Russie, de l' Autriche, et de la Prusse obtiendront une représentation, et des institutions nationales, réglées apres le mode d' existence politique, que chacun de gouvernement, auxquels ils appartiennent, jugera utile, et convenable de leur accorder.*“ B. act:

Ezen Európára nézve olly jelentékes lengyel kérdésben, — minekutána íránta az egység megtörtént, a' congressus határozata lett: hogy az akkoron fenállott varsói herczegség nagyobb része általadatott az orosz császárnak, lengyel királysági czímmel, és összekötetett az orosz birodalommal, ugy azonban, hogy elkülönzött kormánya, 's belső területe legyen: Art I. „Le Duché de Varsovie — — — est reuni a l' Empire de Russie, pour être possédé par S. M. l' Empereur de toutes les Russies, ses heritiers etc. — — Elle prendra avec ses autres titres celui de Czár, Roi de Pologne.“

A' varsói herczegségnek egy más kisebb része általadatott a' porosz királynak „Posen nagyherczegség“ nevezet alatt: „Art. II. La partie du Duché de Varsovie que S. M. le Roi de Prusse possédera en toute souveraineté, et propriété, pour lui, et ses successeurs, sous le titre de Grand Duché de Posen etc. etc.“

Szinte ezen herczegségnek egy részecskéje — a' vieliczkaí sóaknák a' hozzákapcsolt területtel — általadatott az austriai császárnak: „Art. III. Sa majesté Imp. et Royal Apostolique possédera en toute propriété et souveraineté les salines de Vieliczka, ainsi, que le territoire y appartenant.“ A' többi lengyel tartományok iránt, mellyeket az austriai ház bir, semmi-nemü említés nem tétetik, hogy azok általadatnak „en toute propriété, et souveraineté.“ — Ezek maradtak az austriai ház tartományi azon joggal, mellyel Mária Terézia, és Ferencz császár a' harmadik osztálykor azokat elfoglalták, és tartományosították. — Ha tehát a' bécsi congressus határozatait, mint jogalapítókat felhoznók is, — ezek csak az orosz- és porosz-lengyel részekről állapítottak jogot 's jogszerűsítettek souverainitást, — hahogy az elmondott előzvények után méltányosan, igazságosan, 's jogszerűen

tenni lehetett: — de nem az austriai-lengyel tartományokra, kivévén Vieliczkát. Milly jogunak tartotta M. Terézia fölségiségét a tartományosítás kezdetében, — megmondottuk.

Ezekből világos, hogy az austriai birodalomba foglalt lengyel tartományok státuszjogi állása: hadjoggal elkényszerített jobbágyiség; vagyis az austriai korlátlan uralkodási föltétlen alattiség.

Lássuk továbbá az austriai birodalomba foglalt lombard-velencei, vagyis az olasz tartományok jogállását.

Elmellőzvéen itt azt, birt-e 's melly tartományokat, 's milly joggal Ferencz császár olaszországban akkor, midőn az austriai császári czímet fölvette, 's austriai birodalmat rögtönzött, — állapodjunk meg egyenesen a' bécsi congressus határozatinál, mint jog, és souverainitás alapítóknál. — Ezek XCIII. XCIV. XCV. czikkeiben, mind azon tartományokat, mellyek mai napig olaszországban az austriai császár által biratnak, — mint önhatalmilag összeállított birodalmának kiegészítő részeit, teljes és korlátlan uralkodása alá rendelték. „Sa majesté imp. et royale apostolique reunira à sa monarchie, pour être possédé par Elle, et ses successeurs, en toute propriété, et souverainité autre les parties de la terre ferme, des États venetiens etc. etc. — —“ itt elmondják, és megnevezik a' tartományokat, és elrendelik a' határvonalt, mellyek jegyzik a' habsburg-lotring ház, — mint austriai császár egyetemes birtokát olaszországban.

A' congressus határozata szerint: a' lombard-velencei tartományok státuszjogi állása: föltétlen általános alattvalóiság.

Megismertetvén az austriai német örököt, — a' lengyel, 's az olasz tartományok státuszjogi állapotát; — fejtegetés

nélkül mindenki előtt világos lesz, és lehet, hogy: miként ezek lényegben különböznek egymástól, úgy az ezeket alapított austriai ház souverainitása különböző jogu, 's természetü eredetre nézve. — Mert midőn a' német örökös tartományokból a' bécsi congressus által egy souverain állodalom állíttatik fel, 's fejedelme „austriai császár“ czím alatt a' közös német szövetségi czél „le maintien de la surété exterieure, et interieure de l'Allemagne“ megtartása mellett, tökéletes uralkodóvá (Herrscher), és státustulajdonossá (proprietaire d' Etát) válik: ugyan akkor az olasz tartományok is, minden föltétel nélkül saját uralkodói birtoklásába adatnak (pour être possédé en toute propriété); — a' lengyel tartományok pedig — nem intézkedvén felölők a' congressus, — továbbá is maradnak hódított tartományok.

Ha tehát ezekre alkalmazzuk a' személy-souverainitást — fölségi hatalmat, melly a' szó tiszta értelme, politikai és diplomatikai nyelv használat szerint nem jelent mást, mint „olly valamit, mi maga fölött hatalmat nem ismer, az az, melly fölött más hatalom nincs,“ — őszintén kell kimondanunk: hogy az austriai státus fejedelmének, mint a' német confoederatio tagjának fölségi hatalma — a' megállapított németszövetségi czél miatt, tehát a' megtartandó föltétel miatt, különbözik azon fölségi hatalomtól, mellyel akár a' lengyel, akár az olasz tartományokban bir. — E' különbözőség azonban csak a' fölségi hatalom theoreticus fogalmában rejlik: alkalmazásában nem csak egymáshoz hasonlított: de a' korlátlanúság miatti azonosítás által egygyé olvadt. Hogy e' fölségi hatalom nyilvánulásában, 's gyakorlati eredményeiben a' bureaucraticus formát használja, megmutatni szükségtelen. Ezt kell-e, vagy tán a' rendiség, vagy más kormányformát kellene használnia német örökös tartományokban a' bécsi congressus határozatai szerint? — hozzánk nem tartozik.

Ezek ellenében:

A' magyar koronai fölségi hatalom, -- mit majd alább világosan kifejtendünk, nem alapszik személyi státustulajdonon, — nem uralkodáson, — mint honunkban nem létezőn: hanem „pactum conventum“-on, 's azért az, alkotmányos formákkal korlátolt. — Továbbá a' magyar korona országai, 's tartományi — a' föntebb megmutatottak szerint — mint political egység, — független, önálló, és semmi más népnek, vagy országnak obnoxiusa; miért is ezeknek jogállapota olyan, — miszerint állodalmisságuk, a' király személye által nem absorbeáltatván, — nem ebben, 's nem általa léteznek egyedül; — és állásuk nem olly közvetített, 's privilegiált uri birtokszerű, millyen az örökös német- lengyel- 's olasz tartományoké, mellyeknek csak uralkodójuk a' political qualificátoruk — állodalmi mineműsitőjük: — hanem olyan, — hogy azok, egy, és osztatlan korona tulajdonai, 's azért státusegység levén, — közvetlenül, minden obnoxietás nélkül önállóságban vannak, 's jogszerű függetlenségben léteznek. A' magyar korona alá tartozó országok, 's tartományok tehát magokban „egy political állodalom;“ mert a' bécsi congressus szavai szerint: az önállóság, a' függetlenség, 's a' nem obnoxietas, tesz az igazi állodalmisság (Staat, Étát) kellékeit.

Találkoztunk itt a' mondottak után az ugy nevezett „austriai birodalomban“ — két állodalommal u. m. a' Deutscher-Bund-hoz szövetség által kötött austriai; — 's az önálló, 's független magyar koronai állodalommal. — Melly két állodalom, azért, hogy minden kétségentuli törvényszerű fejedelme egy személyben közös, az uj, és ő státuszjog theoriája, és ennek alkalmazása szerint „egy állodalom“ nem lehet; — egyébkint kénytelenek lennénk állítani: hogy svéd- és norvégországok, mert Bernadotte-családban közös fejedelmök van, egy státus, hasonlóan hollandország, és a' német szövetséghez tartozó luxemburg-herczogság szinte egy státus; mert fejedelmök közös. Ezt

Európának egy státustudósa, vagy diplomatája sem merné állítani.

Midőn az austriai birodalom (monarchia austriaca) nevezettel, a' fejedelemség egy személybeni találkozása miatt, mintegy ösztönszerűleg rögtönöztetett össze egy politicalai státusegység: építettett akkor olly politicalai épület, mellynek sem a' státuszjog theoriája, sem ennek alkalmazása szerint, jogszerű alapja nincs; hanem egyedüli állapota az, mellyet a' mostani politicusok: status-quo-nak — tényállapotnak mondanak. — Minthogy a' status-quo állapotnak, jogszerűtlensége miatt, állandó jövődjé nincs, minden tartózkodás nélkül ki lehet mondani, hogy: „A' magyar koronai országokra nézve a' status-quo megszűntetendő.

Megszűntetendő pedig nem egyedül azért, hogy jogos alapja nincs: de azért is, mert ezt kívánja a' politika.

A' politikának nem lehetvén más feladata: mint elérése, vagy legalább megközelítése azon czélnek, mellyért az egyének státuscsaládba állottak; — ennek pedig főczélja az egyéni 's vagyoni bátorság; rend 's jogállapot fentartása; — nékie t. i. a' politikának más irányu cselekvőségre szorítkozni okszerűen nem szabad: mint olyanra, melly által az egyeseknek azon eszközöket megszerezze, mellyekkel fentarthatásuk után, anyagi, és szellemi jólétüknek tökélesbülését lehetőségig elérhessék.

Ezen elméleti politikát alkalmazván az austriai császári státusra, 's ennek tartományira a' lengyel és olasz provinciákra, — és a' magyar koronai állodalomra; — nem lehet, hogy mindenki, — ha okszerű akar lenni — ne állítsa azt, miképen: különböző politika szükségeltetik azon állodalomban, melly a' német szövetségnek confederátusa: mint abban, melly önálló, melly független. — — Sőt, noha az örökös német tartományokat az olasz és gallicziai tartományokkal az absolut fölségi hatalom — a' kormányzási, 's igazgatási egyformaság által, egy olly föltétlenül centra-

lisált állapotba olvasztotta, hogy közöttök a' territorialis különség is, csak elnevezésben, de lényegben épen nem áll fenn: — mégis bármikép óhajtsuk is ignorálni, kénytelenek vagyunk bevallani, hogy mindannyian különböző sympathiával, és érdekvágygyal, különböző viszonyokhoz gravitálnak. Melly gravitációra akaratlanul is mindegyiknek geographiai fekvése, a' multnak mármár felébredt emlékezete reá kényszerít; 's mellyet egy ideig physical, 's politico-moralis megfeszített erővel hátráltatni ugyan, de egészen elnyomni soha sem sikerülend ¹⁾. Nem pedig azért, mert mindegyik csak néptöredék, és pedig egymás iránt ellen-szenvet tápláló néptöredék, melly épen ezért külön érdekvágygyal, külön iránynyal bír; és egy sajátlagos önálló nemzetiségre — hahogy ez szándékoltatnék is, — nem alkalmatosak. — Az okszerű politikának már ezekre nézve is, hogy hivatásának megfelelően, különböző irányu cselekvőségre kell szorítkoznia. Mert más sajátságos eszközökre és tényezőkre, egy szóval institutiókra van szüksége a' lombard-velencei tartományok lakosának, hogy az egyéni, 's vagyoni bátorság, rend 's jogállapot mellett, az anyagi és szellemi jólétnek tökélesbülését a' lehetőségig elérje; — és más a' német- cseh- 's gallicziai lakosnak.

Mégis eddig, egyesítési 's universáló politikából ellenkező történt; mi kétségkívül nem sokára előidézendí a' megváltoztatás szükségét. Hogy ezen szükség jelentkezni kezd, nem tagadhatjuk. A' német örökös tartományokban, ugy Gallicziában a' bureaucraticus kormányzás által előidézett állapot már lassankint azon fokra hág, mellyen az eltérés, minden resignatio mellett, majdmajd lehetlenné válik. Nem szükség felhozni azon jeleneteket,

¹⁾ Hogy ezen állításom igaz, bizonyítják az eddig ismert események, legalább a' lombardiaiak és velenceiek. Valljon az austriai tartományok továbbá is öesterreicher-ek, 's így öestreichische Monarchie akarnak-e maradni, 's nem német nemzet tagjaivá lenni: ez kérdés, 's pedig a' kérdések kérdése. — Hasonlóan áll e' kérdés a' gallicziaiakra nézve.

mellyek a' vizsásan alkalmazott politika miatt Lombardiában 's Gallicziában feltüenedeznek, 's mellyek minden mást bizonyítanak, csak a' kormány-politikávali megelégedést nem.

Illy, mai napig gyakorlott politika, — mellyet a' bureaucraticus forma megváltoztatni nem egy könnyen engedend — a' magyar koronai országokra is alkalmazandó volna, ha ezek státuszjogilag azokkal összeköttetnének. Már pedig a' magyar állodalmon alkotmánynyal korlátolt fölségi hatalom nyugszik. Ennek politikája annyi koronázási hitlevelek, pactum conventum-ok 's törvények által szabályozva, irányozva, 's olly sajátlagos független önállásra van utalva, hogy ebből kifolyó institutiói miatt, sem nem gravitál más viszonyokhoz, sem más sympathiák után nem sovárog. — Kérem itt a' sympathiát n e m z e t i s é g tekintetéből értetni. Mert a' más nemzetekkel, főkép a' német nemzettel — hahogy a' német népek nemzetté tétetnének, — „s z í v e s e g y e t é r t é s” (entente cordiale) a' magyar nemzet minden fölvilágosodott tagja által óhajtatik ¹⁾. — És hogy ezen óhajítás nem úgy nyilvánul, mint kellene, ennek oka nem másban keresendő, mint azon jogtalan státus-quo állapotban, mellyben a' magyar állodalom teng; — minélfogva politikai léte kellőleg definiálva nincs: — és azon német-osztrák politikai irodalom napszámilag kezelt gyártmányaiban, mellyek tudatlanságból-e, vagy magasabb meghagyásból, — vitatni nem akarom, — honunkban is, kün is, a' magyar állodalmat és nemzetet, vásári anyagul használva, — politikus gyártóik

¹⁾ Bebizonyította ezt az idei országgyűlés; mert midőn az [austriai tartományoknak alkotmány adatása iránt fölszólalt, nem azon szándokból tette, hogy ezek alkotmányt nyervén, velök poroszféle Vereinigter Landtag-szerű közbirodalmi amphibialis állapotot idézzon elő: hanem azt szándokolta, hogy az austriai tartományok, a' népakarat nyilváníthatás műszerével ellátva, kivívassák magoknak azon politikai állapotot, melly felé őket a' természeti, 's historiai gravitatio ösztönzi: t. i. a' német nagy nemzetiség rehabilitatioját.

egyike belőle „Deutschland“-ot, ¹⁾ másika „Oesterreich“-ot, — harmadika nem tudom, mit készítget. Azért találkozunk a' német irodalomban annyi jó tanácsesal, őszinte fölvilágosítóval, misz érint kénytelenek vagyunk megvallani, hogy honfiaink egy része kizárólag ezekből meríti hona állapotának minden ismeretét. Más része azonban, melly e' csömörletes politikai gyártmányok célját, 's indokát belátja, nem csak írójától utálattal fordul el: de megvetését, legálább idegenkedését, az egész német ségre is kiterjeszti. — Ezek száma pedig azon arányban növekszik, mellyben azon irodalmi sületlenségek szaporodnak. És kell, hogy ez így legyen, mert a' mint igaz az, hogy nemzetünk, sajátsága miatt egy külnemzethez sem gravitál: ugy tagadhatlan a' költő e' mondása: „e' hazán kívül számunkra nincsen hely.“ És tagadhatlan azon tünemény is, hogy a' bécsi Staats-Canzley német és magyar napszámos írói épen ellenkező meggyőződést idéznek elő népboldogító csevegéseikkel: mint nagy mesterök megerősíteni szándékozik.

A' magyar alkotmányos fölségi hatalom politikája tehát, — a' politika ugy sem levén más, mint a' c z é l s z e r ü s é g t a n a, — ha hivatásának okszerűen megfelelni akar, — a' státuscél elérése végett nem használhat olly eszközöket, és tényezőket, mellyek akár a' német-cseh, akár a' gallicziai, vagy lombard-velencei politika által igényeltetnek. Mert, ha a' kormány mostani politikája miatt ezekben kezd jelentkezni az elégedetlenség, hogy lehet gondolni is, hogy a' magyar állodalom, — a' státus-quo — a' jogszerűtlen egyesítési politikát békével tűrje; midőn az egyesítés a' már létező magyar nemzetiséget intensive, és extensive gyarapodni nem engedheti, hanem ezt nép i e s s é g g é aljasítani törekednie kell.

¹⁾ Illy képtelenséget még most is, — midőn a' német népek nemzetelesülni, 's parlamentáris formában egy nemzetté összeolvadni törekszenek, — a' német hirlapokban bármennyit olvashatunk. Még most sem tudnak ezen eszmével megbarátkozni: hogy magyarországot nem lehet Deutschlandba beleolvasztani.

És továbbá, hogy a' státusczél, a' külviszonyok szem-
 ügybeni tartása mellett eléressék, — a' politika cselekvőse-
 gének oda kell irányozva lennie, hogy mindazon eszközöket,
 és tényezőket megszerezze, melyek az idő 's kor szerint, a'
 státus föntartására megkívántatnak. — Melyek ezen esz-
 közök 's tényezők, mindenki előtt, ki a' státustannak a-b-
 c-jével megismerkedett, — tudva lennie kell. — Tudniillik:
 az anyagi, és értelmi erő 's ennek kifolyása az anyagi
 és értelmi hatalom. E' státushatalomnak nem csak fen-
 tartása: de öregbitése is szükséges.

Alkalmazzuk most ezen általános elveket a' státus-quo-i
 birodalmi egységbe jogszerűen befoglalandó két sajátságos
 's különemű souverainitásra: azonnal meg kell győződnünk,
 hogy az anyagi és értelmi erő föntartására, kifejlesztésére,
 és öregbitésére más módok és eszközök szükségesek ezek-
 nek mindegyikében. — Ugyanis, a' szellemi erő anyagi
 erő nélkül, és viszont, nem csak nem öregbitethetik, de fen-
 sem tartathatik; mert a' szellemi erő csak akkép nyilvánul:
 mikép az anyagi létesül. — Ebből világos, hogy ha az anyagi
 erő vagy hatalom nagyobbul: a' szellemi is azon arányban
 nagyobbultnak nyilvánul. Az anyagi erőt 's hatalmat nagyob-
 bitni, vagyis vagyonosodni, — mi mindegy — bármikép
 okoskodjunk, — nem lehet más móddal, mint jól vezetett
 s t á t u s g a z d á s z a t által. A' státusgazdászati pedig nem
 levén más mint: „az egyesek vagyonosságának, 's anyagi
 jólétének a' jogok tiszteletben tartása mellett folytonos
 eszközzése,“ — szükségkép folyik ebből, hogy külön alaku,
 's rendezetű státusgazdászatiának kell lenni — hogy az a'
 lehető legjobb legyen — az austriai, lombard-velencei, 's
 gallicziai tartományoknak, mint a' magyar koronai orszá-
 goknak; mert amazokban az egyeseknek más jogban alapult
 érdekeik vannak, mint emezekben; azért az egyesek vagy-
 onossága, 's jólétének folytonos, és tartós eszközzésére mind-
 egyiknek külön, és saját módokra van szüksége. — Sokkal
 nagyobb, 's hatályosabb státushatalom fejleszthetik ki

tehát különkülön a' két állodalomban — és a' státusezél, — ezeknek t. i. fentartása, — biztosabban eléretik: mint, ha e' két állodalom e g y g y é tetetvén, státusgazdászati rendszere is egyesítetik. Mert, föltéve, hogy a' politika a' birodalmi egységet, az az a' státus-quo fõntartását javálja, az illetõk anyagi reform irányukban minduntalan tévedni, 's egymás érdekeibe ütközni fognak. — Annyi jóakarát, szándék 's igyekezet Lajtán tul, 's innen, sükertelenül elmállik; — 's mindazon viszonyos gyanusítások, 's keserítések, — mellyek a' státusgazdászati elvei szerinti anyagi reformok létrehozatalában csak gátul szolgálnak, — nemcsak nem szűnnek meg: sőt keserítõbb alakban teremnek elõ; és elõidézõi lesznek olly nyilatkozványoknak, *) associatiók-

*) Illy nyilatkozvány az, melly — az 1844-ki országgyûlésbõl a' belkereskedés, és müipar fõlvirágzása iránt tett királyi válaszra — a' KK. és RR. által kimondatott, 's mellyben ezek a' magyarországra alkalmazott státusgazdászati rendszert „alapjára nézve igazságtalannak, keletkezésére nézve törvénytelennek, és ollyannak nyilvánítyák, mellynek egyedüli célja: gátolni a' honi müipar kifejlõdését, és kereskedés útján kizsákmányolni az ország jobblétét az örökös austriai tartományok javára: hogy ezek a' pénzügyi különbféle tervezetekre kész anyagul használtathassanak. — — — 'S minthogy a' leiratban minden biztosítás nélkül a' jövõre útasítanak, — azon jövõre, mellynek multjából semmi reménysugár nem világlik: keserü panaszokra fakadni gyáva siránkozásnak tartván, — kijelentik: hogy menedéket és segélyt az ország önálló anyagi érdekeire nézve máshol, — mint minden egyes polgártársaik szilárd, és állhatatos kitûrésében, — sehol nem látnak; — kijelentik: hogy noha ugyanazonegy koronás fõ alatt vannak az austriai örökös tartományokkal: nemzeti önálló életüknek törvényeikben biztosított, 's a' koronázási eskü által is szentesített függetlenségét, az örökös tartományok érdekeinek alárendeltetni nem engedik; — kijelentik: hogy azon védvám-rendszert, mellyet az ország határain fõlállítani nem lehetett: minden egyes polgár ajtajának küszöbén fõlállítani lehet, és szükséges is; — kijelentik: hogy 'sat. — — — 's elvárják azt, hogy polgártársaik e' szellemben mindent elkerülve, mi a' hatalomnak ürügyül szolgálna, — mindent el fognak követni, mit a' törvény korlátai között tenni szabad.

nak *) mellyeknek csak az a' rossz oldaluk van, hogy a' kormány tekintélyét sértik, és gyöngítik. Akarják ezt nagyurian ignorálni az illetők, a' hogy tetszik, eredményöket nem ignorálhatják.

Létezik egy vigasztalan körülmény a' státus-quo birodalomban, melly maga elegendő politikai ok arra, hogy magyar, a' magyar állodalmat az austriaival jogszerűen egyesíteni nem kívánhatja. És ez, az a u s t r i a i s t á t u s a d ó s s á g, melly tetemes létére **) minden évben nagyobbítatik. És ez nem is lehet másképp; mert természete a' bureaucratikai institutióknak, hogy azok csak növekedésben, és szaporodásban tartják fen létöket; erre öket a' bureaucratikai fogalom utalja; 's milly arányban szaporodnak: a' státuskiadás is azon arányban növekszik. — Nem lévén pedig 's állásában nem is lehetvén, productiv: a' státusjövédelmet nem szaporíthatja azon arányban, mellyben azt igénybe veszi; innét az évenkénti adósságcsinálás. — Hogy ezen te-

*) Illy associatio többek között: a' védegyelet, mellyet az országgyűlési Rende „a' törvény paizsa alá helyeztek,“ 's mellynek eredményét tagadjuk, a' hogy akarjuk: de azt, mint létezőt, meg nem semmisíthetjük.

**) Az austriai státusadósságot, bizonyos okok miatt határozottan megismertetni igen nehéz. — Azonban hibázni nem fogok, — mert az semmi esetre nem kevesebb, hanem valószínűleg több — ha főrovatait eképen adom: ugyanis:

Az 1816-ik év előtti régi státus adósságból sorsolással 5% kamat mellett, valódi (real) értékkel megállapított adósság összege tesz 97,640,000 fl.

A sorsolás alá még eddig nem jött, 's 1-től 5-ig% kamatozó régi adósság valódi értékben tesz . . . 155,000,000 „

Az 1816-ik év óta státuskölcsönök különböző szátóliás összege 1841-ik évig tett 693,300,000 fl. . . — — —

mely öszveg különbéle törlesztéssel 176,400,000. kevesedvén; mostani állapota tesz mintegy . . . 516,900,000 „

A' bécsi bank kölcsöne (a' papiros pénz beváltása miatt) 160,000,000 „

A' függő státusadósság (Cassen-Anweisungen), melly minden nap szaporíttatik mintegy . . . 40,000,000 „

Ha ezekhez adatik a' legujabban tett státusadósság 80,000,000 „

Az egész összeg tesz . . . 1,049,540,000 fl. p. p.

temes státusadósságot a' magyar állodalom elvállalja, ha bár aránylagosan is, és biztosítsa — igazságosan, 's jogosan kívánni nem lehet. És valamint önkéntesen ezt tenni, lenne könnyelmű föláldozás: úgy vigyázatlanságból közvetve ezt cselekedni, lenne a' magyar ballépések' legóriásbika. Az elvállalás, és biztosítás megtörténnék pedig közvetve akkor, és azon perczen, melyben a' magyar állodalom jogszerűen, az austriai tartományokkal egyesítetik, vagy, más szavakkal mondva, — melyben a' „statusquo“ magyar ország részéről jogosnak elismertetik.

És elvégre nem engedheti a' birodalmi egység jogositását a' magyar nemzetiség tekintetéből a' politika. Mert egyszer birodalmi kiégesztő részsze válván a' magyar állodalom, obvalláljuk és cikkelyezzük a' magyar nemzetiséget, a' hogy akarjuk, az többé nemzetiség nem lesz: hanem csak népiség. —

Hogy ezen állításom megértessék, szükséges megmondanom: mit értek én törvényeink szerint a' „nemzetiség“, 's mit a' „népiség“: valamint, mit a' „nemzet“, és mit a' „nép“ nevezet alatt. — Szükséges pedig azért is, mi szerint világos legyen, hogy a' szavak' értelmét sokszor megváltoztatja az élet, a' politika; — 's tőlünk akaratunk ellen elkényszeríti az előbbi értelmet. Innét van, miként politikusaink, 's publicistáink által e' szavak: „nemzet“, és „nép“ olly zavart értelemben használatnak, hogy dolgozataikat kellőleg érteni nem lehet. Így vagyunk több szavakkal is, p. o. állodalom, állomány, ország, birodalom, tartomány, uralkodás, országlás, kormány, igazgatás 's a't. miért is olvasóim több értelmezésekkel találkozandnak.

Az europai újabb státustan, — de törvényeink szelleme szerint is:

Nemzet: egy hasonló jogu, 's kötelességű, egymástól független egyének' olly politikai társulata, melly a' közös státuscél elérése végett sajátsterü törvényes eszközök' alkalmazásával, minden kül hatalom' közvetlen befolyása, 's föltétlen beluralkodás (domination absolut, unbedingte Herrschaft) alattiság nélkül intézkedik. — E' szerint

Nemzetiség: egy politikai társulatnak olly sajátsterü jelleme, melly minden politikai intézkedésben, más politikai társulat' jelleme mellett, önállóság, függetlenül, 's változatlanul nyilvánul.

Nép: egy különféle jogu, 's kötelességű egyének olly öszvege, melly a' státuscél elérésére föltétlen, vagy föltételezett uralkodás által csupán eszközül alkalmaztatik. — És e' szerint

Népiség: a' státuscél elérésére eszközül alkalmazott egyének' öszvegének olly nyilvánulása, melly akkép változik, miként a' cél változtatik. *)

Alkalmazva ezen elvont értelmezéseket a' magyar állodalomra és annak lakóira, kitünik, hogy:

A' magyar nemzetet mégeddig csak azon honlakosok' political társulata képezi, melly a' magyar státus-cél' elérése végett közvetlenül 's minden külhatalom befolyása nélkül intézkedni törvényszerűleg följogositva, 's köteleztetve van. E' társulat, törvényeink szerint a' nemesség; tehát az ugy nevezett nemesek, és ezeknek jogaival élők. — Mert ezek azok, kik föltétlen uralkodást maguk fölött törvény szerint nem ismernek. — És így következetesen honunkban „nemzetiségnek” csak azon sajátsterü jellem mondható, melly azokon, 's azok által önállóság nyilvánul, kik a' magyar nemzetet még eddig képzik. Tévedés volna tehát állítani, hogy a' magyar állodalomban német, oláh,

*) Ezen definitiók' általános életbeléptetése nélkül: a' horvátügy, — honosítás, — 's több más kérdések' megoldásába nem is bocsájtkozhatunk. Midőn ellenben ezeknek alkalmazása, a' reform-téren olly világosságot fog terjeszteni, melly-nél a' hazai dolgok kevés ismerete mellett is, a' tévedés lehetetlen lesz.

rác, horvát, tót, vagy bár milly nemzet, és nemzetiség léteznek; mert így meg kellene engednünk, hogy a' magyar állodalomban német, oláh, rác, 's a' t. nemes létezik: holott a' törvény, szokás, és történet csak magyar nemeséget (nobilitas hungara; non vero, slavica, valachica, germanica) ismer. Ezt bizonyítja többek között az 1741-ik 61-ik 7. cikk, melly így szól: „*accedente benigna Majestatis resolutione communi Statuum et Ordinum voto compertum, et statutum est: ut praefatorum Regnorum, regno Hungariae adnexorum filii nativi sub denominatione Hungarorum (és nem croatarum, slavitoniarum) comprehensi intelligantur.*“ Mik azon sajátságok, mellyek a' magyar állodalomban, a' magyar nemzet tagjain, legalább ennek kétségbe nem vonható legnagyobb részén, nyilvánulnak, — nem említve is tudva vannak, t. i. a' magyar nyelv, zene, táncz, öltözködés 's a' t.

Továbbá, ha alkalmazva kérdezzük, kik teszik magyar állodalomban a' „népet“: megvallanunk kell; hogy mindazok „nép“ nevezet alá jönek, kiknek jogai, és kötelességei még eddig különbözők azokéitól, kik a' nemzetet képezik, 's kik a' magyar státuszélnál csupán eszközök. Minthogy pedig eszköz: a' különféle foglalkozás, a' faj, a' szabadság: „e' szerint, a' magyar koronai státuszban van foglalkozási tekintetből véve: mezőgazdasági, gyári, bányászati, örvidéki 's a' t. nép; faj tekintetéből: magyar, német, tót, oláh, zsidó 's a' t. nép. — Szabadság tekintetéből: városi, falusi, privilegiált 's a' t. nép. Mind ezeken a' népiség (Volks-thümlichkeit) a' szerint nyilvánul, 's változik, mikép a' foglalkozás, szabadság változtatik, vagy a' faj kevertetik. — Minthogy pedig, bár millyen a' népiség, és a' nép, ennek alapota törvénnyel szabályozva van honunkban, nálunk rabszolgaság, rabszolga (mancipium) nem létezik. Innét láthatjuk, hogy — emancipálás szükséglete nálunk nem lévén, — hibás és ferde kifejezés a' szélében használt „zsidó emancipatio“ kifejezés. Hiszen honunkban a' zsidó nem

mancipium; az emancipálás pedig mancipiumot föltételez, más szavat tehát e' helyet uraim, mást: — talán „népiesítés,” nehogy az utókor úgy vélekedjék, hogy a' zsidó, népiesítése, vagy nemzetisítése előtt mancipium volt, mert emancipáltatott.

Ezen oskolás értelmezést szükségeltnek láttam adni, hogy megértessem világos magyarán, midőn e' szavakat: „nemzet” és „nép” használom: de szükségesnek tartottam azért is, mert egy politikai független állodalom létezhet egy nemzettel, 's több néppel együtt: valamint nemzet nélkül több népek összegeből. De több nemzetből — a' nemzet fogalma, és értelme szerint — egy politikai állodalom teljes lehetetlen. És ha a' politikai experimentáció, egy állodalomban több nemzetet akar fentartani: vagy hivatását nem érti, vagy csak szemfényvesztés, a' nemzetiségek' fentartásának ígérete. Az illy állodalomban akarva, nem akarva, vagy egy nemzetiség fordul fölül, 's a' többit népiséggé aljasítja: vagy mindannyiból népiségek válnak.

Ki ezen állításomat az egész világon létező ismert állodalomokra alkalmazza, igazságáról, a' történetészet nyomán meg fog győződni: valamint nem fogja tagadhatni azt is: hogy csak azon állodalom nyugszik erős, szilárd, 's állandó alapon, melly nemzetiség alapjára levén fektetve, nemzeti állodalmat képez. — Többféle népiségekből conglomerált állodalom, mindaddig nem erős nem biztos: míg bár mi móddal, 's eszközzel egyik vagy másik népe meg nem szerzi azon kellékeket, mellyek szükségesek, hogy nemzeti állodalmat vagy is nemzeti politikai független 's önálló egységet alapítson.

Vegyük, hogy az állodalom biztos, 's megnyugtató főállhatásának többi kellékeit ne említsük, csak a' honvédelmet; — önkénytelenül meg kell vallanunk, hogy a' nemzetiség' alapjára állított katonaság más szellemmel, és elszárással teljesíti kötelességét: mint egy legjobb zsoldossal ellátott népcsoport. — Igazolta többek között ezt a' francia

állodalom, melynek lakosi csak azon idő óta lettek jó honvédökké, katonákká: mióta a' „l' état, c' est moi“-féle elv megdöntése után, a' franczia állodalom népeiből: „grande nation“ lett. Valamint ellenkezőleg: a' nagy német nemzet több népiségekre földarabolva, 's népies állodalmakra fölosztva a' „l' état, c' est moi“-féle elv *) mellett, — ha bár szövetségbe állottak is fejedelmei, — olly honvédelmi hatályos erőt a' népiségi elven nem fejleszthet ki: mint kifejleszthetendne — ha nemzeti egysége levén, — katonaságát, — honvédelmét, német nemzeti alapra helyezné.

Legfőbb hatályossággal birván állodalomban a' nemzetiség: e' pedig egy állodalomban csak egy létezhetvén: az pedig, hogy a' status quo-val jegyzett austriai birodalomban a' magyar nemzetiségnek engedjék meg a' fenmaradhatás, — a' német confoederációval egyenesen ellentétben levén: — a' magyar nemzetiség' föntartása, 's gyarapítása tekintetéből nem javalhatja a' józan politika a' magyar koronai állodalomnak valamely mássali egyesítését. És ha a' magyar nemzetiség' föntartására sem nyújt biztosságot az egyesítés: hogyan lehet csak gondolni is, hogy gyarapítására, vagy bár milly nemzeties reform' tételére biztos jövőndőt nyujtana? És pedig magyarhonban — ha, nem rontani, de reformálni akarunk — nem szabad más alapot, eszközt, és módot választanunk: mint „nemzetit.“ Nekünk nem szabad utánnázással, akár az angol, akár a' franczia nemzeti reform — minták után indulnunk. Mert ámbár tagadhatlan az, hogy hazai institutióink, más nemzetek' institutióinak némi

*) Hogy ezen elv szerint vannak a' német népiségek a' mai Deutscher Staatenbundban, fölebb megmutattuk; mert e' szavak: „les princes souverains — — de l' Allemagne — — pour toutes celles de leurs possessions — — établissent entre eux une confédération germanique,“ — és továbbá a' Deutscher Bund-nak, az 1820-ki Schlussactában megállapított e' definitioja: „Ein völkerrechtlicher Verein der deutschen souverainen Fürsten, und freien Städte“ — bizony nem jelent mást: mint „l' état c'est moi,“ — az állodalom én vagyok t. i. a' fejedelem.

utánzásával vevék kezdetöket, mint most újabb korban irodalmunk: — de, bennök kezdetöktől az idő' hosszú során, sajátlagos elemeik miatt, mellyek az utánzottakban nem léteztek, — olly sajátszerűleg fejlettek ki mai napig, mi szerint azok e' honban lakók' érdekeivel elválaszthatlanul azonosultak. Ezt ignorálnunk nem lehet: azért földadatunk nem az, hogy más nemzetek' legjobb institutióinak utánzásával honunkat átalakítsuk: hanem az, hogy mindenki, ki a' magyar reform' terére hivatva van, teendése előtt, az eredeti magyar nemzeti elemekkel ismerkedjék meg. Mert csak ezen elemekből lehetséges egy önálló, 's erős magyar nemzeti politikai épület' reformálása. És ha ez egykor megtörténendik, — miről e' sorok' írója nem kételkedik, ¹⁾ — ez nem a' külföldi nemzeti nagy példák szoros utánzása által, hanem csak úgy fog támadni, ha lehetőségig önállólag a' magyar elemek' sajátságai tartatnak szem előtt. Mert csak magyar elemekből lehet magyar nemzet, és csak magyar nemzeti elemekkel lehet magyar nemzeti reformot behozni a' magyar állodalomba.

Mondva lévén már főlebb, — hogy a' reform-téren foglalkozóknak szükséges a' magyar állodalmat elemeiben ismerni; — ez okból, de abból is, — ha valljon a' magyar állodalom, alapjában elrombolás nélkül, más státus-testtel egyesíthető-e, — vizsgáljuk: millyen a' magyar állodalom? — és áll-e, — jó-e', annak, — jelen irat' elején adott értelmezése?

¹⁾ A' Gergely- és József-napok közötti martiusi nagyhét.

III.

Minekelőtte ezt tennők, kénytelenek vagyunk ismét némely értelmezéseket előre bocsátni; melly értelmezések nem valamely új theoria, hanem törvényeink szerint tétetek. 'S ezek a'

Vagyon,

Tulajdon,

Birtok,

Saját,

Haszonvétel. — Ugyan is

Vagyon alatt értek: mindent, mi bár mikép haszonvehető. Azért van: ész, erkölcsi, 's anyagi vagyon. — Észvagyon: a' tudomány. Erkölcsvagyon: physicali képesség valamit tenni. Anyagi vagyon pedig: olly haszonvehető készlet, melly értékkel bír. E' szerint ha a' vagyon föltétlenül, az az, úgy valakié, hogy annak lényegéről szabadon rendelkezhetik: tulajdonnak; — és akkor, ha meghatározott föltételek szerint törvényszerűleg valakié: birtoknak neveztetik. A' birtok pedig ha kizárólagosan valakié: sajátnak; — és ha csak viszonylagosan valakié: „haszonvételnek” vétetik.

Minthogy semmiféle anyagi haszon nem gondolható, mellynek előállításában a' föld részt ne venne; e' pedig értelmezésünk szerint anyagi vagyon; — és mivel a' föld,

mint anyagi vagyon, lehet föltétlenül valakié, úgy, hogy annak lényegéről rendelkezhetik, — tehát: tulajdon; — és lehet meghatározott föltételek szerint törvényszerűleg valakié, tehát: birtok; — és lehet kizárólagosan a' földbirtok valakié, tehát: saját; — és végtére viszonylagosan valakié, tehát: haszonvétel, — ezekből az következik: hogy minekelőtte a' magyar állodalom elemeinek ismertetésében tovább haladnánk, szükség előbb tisztába jöni az iránt: van-e a' magyar állodalomban: földtulajdon, földbirtok, föld-saját, és földhaszonvétel? — és ha van: kié ez?

Minek előtte erre feleletet adnánk „térjünk előbb a' magyar földnek megszerzése, 's a' honalapítás' történetére.

Midőn eldődeink e' hon' földét elfoglalták, és azt az illetők közötti fölosztás után megszállották; a' megszállott föld „szállás“ (descensus) az illetőké lett, azon egyességkötésnek pontja szerint: „ut quid quid boni per labores eorum acquirere possent: nemo eorum expertus fieret.“ Ezen eredeti foglalás által nyert „szállások“, minden, ezeken létező lakókkal, az osztozóké lettek, és pedig, — ezeknek egyenlő, 's hasonló jogusága miatt minden föltétel nélkül; tehát a' megszállott föld — a' szállás (descensus) földtulajdon volt. Hogy az osztozók egyenlő joguak, 's a' földvagyon' föltétel nélküliség' elvénél fogva, földtulajdonosok voltak, — miért is magok fölött urat, és uralkodót nem ismertek, — bebizonyul az egyességkötésnek e' pontjából: „ut quam diu vita duraret, tam ipsis, quam etiam posteris suis semper „ducem“ haberent ex progenie Almi ducis.“ Mert e' szavak világos értelme szerint ők csak vezért (ducem) választottak, ki őket vezetné, nem pedig urat, és uralkodót, ki velők, 's rajtok parancsolna. Ezen vezérséget Álmos' családjában állandósították meg; melly vezéri mineműség sz. István koráig változatlanul maradott azon szerint: mikép az

elosztott föld, a' „megszállás“ és az osztozók egyenlő jogusága miatt „tulajdoni“ minemiségét, 's természetét megtartotta.

E' szerint az első magyar megszállók' társulata, a' vándorlét helyett, állandóvá tetetvén „állodalommá“ alakult. 'S mert ezen állandósításnak nemét az illetők határozzák meg, — és ezen illetők magokat magyaroknak nevezték, — jött létre a' „magyar állodalom.“ És mert továbbá, ezen magyar osztozók, hasonló joguak, és kötelességűek, 's egymástól függetlenek voltak; — 's valának sajátzerű törvényeik, mellyek szerint minden külhatalom, 's beluralkodás nélkül intézkedtek: „nemzetté“ alakultak. Bizonyítja ezt Béla névtelen írója: „et in illo loco dux, et sui nobiles ordinaverunt omnes consuetudinarias leges regni, et omnia jura ejus, — — — qualiter judicium facerent pro quolibet crimine commisso.“ XL. Anonymus.

Ezen törvényekkel ellátott állandó egyesület, — ámbár az egy vezérség miatt, egy nemzetté alakult; — mégis, az egyességekötés szerint, minthogy „in bonis per labores eorum acquisitis nemo eorum (t. i. az egyességet kötő magyarok közül) experts factus est;“ és „ducem elegerunt“ szerint — magok fölötti uralkodót nem választottak — szövetségi, — foedaratív viszonyban állottak. Mert az osztálykor jutott szerzemény mindenkinek „tulajdona;“ — 's ennek ura volt; az egyetemes magyar föld compact állodalommá nem vált; hanem maradt több föltétlen urasága „állományok“ szövetsége: mellyeknek egymáshozzi kapcsa a' vezérségben alapult. Nem vált 's nem válhatott pedig azért, mert minden tulajdon, 's ennek ura önálló, 's független volt, 's egymáshoz azon viszonyban állottak, mellyet a' mostani státustan' nyelve szerint: „népjogi viszonynak“ (Volksrechtliches Verhältniss) mondunk.

Az eredeti osztályban, — melly nemzetségek (generationes) szerint történt, — Árpád nemzetsége is, ámbár vezér volt főnöke, csak olly jogu osztályt, — „szállást“

nyert: mint a' többiek. Illy szállás volt a' többek közül azon földterület, melyet ma Csepel szigetnek nevezünk. „XLIV. — — et castra metati sunt juxta insulam, et Dux Arpad, suique nobiles intrantes insulam, visa fertilitate, et ubertate loci illius, ac munitionem aquarum Danubii, dilexerunt locum ultra quam dici potest, et constituerunt: ut ducalis esset insula, et unusquisque nobilium personarum suam ibi haberet curiam, — — — et propter Sepel magistrum agazonum vocata est insula illa nomine Sepel (Csepel).“

Valamint a' közös munkával szerzett földnek elosztása után a' szerzők által megszállott részekből, azaz szállásokból támadt azon földterületi öszveg, melyet magyarföldnek mondunk: úgy a' szállások egymástól független uraiból létesült azon egyszerű természetes társulat, melyben minden tag hasonló, 's egyenlő joggal birt, 's hasonló, 's egyenlő kötelességgel tartozott. E' kötelesség egyszerű társulat fogalmánál fogva nem volt, nem lehetett más, mint kölcsönös biztosítás annak megtartásában, 's állandósításában, mit közösen szerzenek. 'S midőn így mindannyi egyért, 's egy mindannyiért hasonló, 's egyenlő állandó kötelességet vállalt: azon szerint hasonló 's egyenlő állandó igénye támadt mindenkinek egy ellen, 's egynek mindegyik ellen az iránt, hogy ezen állandósított állapot biztosításék És midőn meghatározzák, hogy magok, 's maradékaik közdolgaikat köztanácskozással intézendik a' vezérrel — „ipsi et filii eorum nunquam a consilio ducis, et honore regni privarentur“ — fölállíták közállapotukra nézve azon szabályt, hogy „róluk csak általuk történhetik intézkedés.“ Mikép tehát a' nemzedékek között fölosztott szállási földekből támadt a' magyar téri állodalom (territoralis status): úgy a' nemzedékek önjogu társulatából (societas sui juris) jött létre a' hatályi állodalom (status dynamicus); melly épen azért, hogy önalkotta formákban nyilvánult, sem nem kifo-

lyása valamelly kedveskedő kegyelemnek, sem eredménye valamelly rendező hatalomnak. — 'S azért sem nem ajándék felülről, sem nem foglalás alulról: hanem olly valami mit társodalmi életben a lakulásnak (Constituierung) mondunk. E' subjectiv alakulás tárgyilagossá fogalommá véve, teszi azt, mit alakultmánynak — alkotmánynak (Constitution) nevezünk. — Ime a' magyar alkotmány' genesise.

De folytassuk a' honalapítás történetét.

Az eredetileg megszállott földtulajdon változást kezdett szenvedni, midőn István vezér, Gejzának fia, és számos földtulajdonos magyar, a' keresztény vallást fölvettek; többen azonban Istvánnak minden erőködése mellett is, az ősi vallásban állhatatosan megmaradtak. — Ezek, mint a' történelemből tudjuk, a' keresztény magyarok által meggyőztetvén, földtulajdonaiktól megfosztattak. Ezen elfoglalt földet István, — ki a' keresztény vallás' fölvétele, ennek terjesztése, koronázás, 's királyi czímmeli díszítés által, a' vezéri tekintélyt föllülmuló hatással, 's azért hatalommal birt; — és ki a' magyar állodalom' elrendezésében utánzási példányul főkép a' frankok' institutióit (Capitularia Regum francorum) választotta, — ezen elfoglalt földet, mondom, István azoknak adta, vagy is adományozta, kikről föltette, hogy a' kereszténységhez hivek maradnak.

Nem csak az elfoglalt földből, hanem hogy hatását nagyobbítsa, abból is, melly eredeti megszálláskor ősenek Árpádnak jutott, 's mellyet ő mint szállást birt, hogy annál több hiveket szerezzen, — külső országokból bevándorlottaknak adományozott. — Ezen bevándorlottak száma, — annak hallattára, hogy István a' keresztény vallás' terjesztése mellett, a' frankok' institutióit utánozza, — főkép' Europa nyugati részéről a' kalandorok', 's lovagok' minden nemével annyira szaporodott, hogy ezek hatása által, a' keresztény vallás terjesztésében ohajtott sükert tapasztalván, fiának, Imrének, adott utasításában, mint országglási maximát, állitná föl az idegenek' honosítását, — midőn mondá: „in

hospitibus et adventitiis viris tanta inest utilitas, — — quae regiam ornat, et magnificat aulam et perterritat exterorum arrogantiam;“ és szívére kötvén a’ kereszténység iránti hűséget, mondván: „Ac per hoc fili mi, ferventi studio debes invigilare in sancta ecclesia de die in diem, ut potius capiat augmentum, quam detrimentum patiatur. — Inde etiam inprimis Reges Augusti dicebantur, quia augebant Ecclesiam. Hoc et tu facias, ut tua corona laudabilior, vita beatior, et prolixior habeatur“ Steph. Dec. I. Cap. 2. §. 4.

Istvánnak minden törvényeiből kiviláglik, hogy mikép főczélja volt a’ keresztény hit terjesztése: ugy adományinak főindoka volt, az adományosokban föltételezett hű megmaradás a’ keresztény vallásban. Ezen állandó hűségi föltételezés, melly alatt adományoztatott a’ föld, — lön eredete a’ „birtoknak“ (possessio). Mert hűség föltételével adatott, — az nem volt, nem lehetett „tulajdon.“ A’ „föltétel“, később „czímnek“ nevezetvén a’ jogtanárok által, jött létre a’ „birtokczím“ (titulus possessionis) nevezet.

István ezen tettevel, az eredeti népjogi viszonyu állománys állapot, a’ magyarhonban változásnak indult; — ’s milly arányban az adományok, vagyis birtokok száma szaporodott: azon arányban kevesbedett a’ földtulajdonok — szállások száma. Ezeknek kevesbülésével fogyott: a’ független ’s urat nem ismerő tulajdonosak társulata, és szaporodott a’ hűségczimével lekötölezett birtokosok serege. — Hozzájárulván ezen állapothoz a’ keresztény vallás szelidítő, ’s minden boldogságot egyedül síron tul hirdető, ’s kereső tana; és a’ vezérségi mineműségnek királyi tekintélylyé lett olly formákbai foglalása, melly bizonyos felsőséget, ’s a’ koronázás szertartása által némi szentté fölkenntséget gerjesztett István iránt a’ már szelidült magyarokban; — mind ezen változással — mondom — a’ királyi tekintély lassan hatalommá kezdett erősülni; melly alapját veté meg a’ monarchiának, az állodalmi egységek.

E' monarchiai egységnek jövődj szilárdítására igen czélszerű intézkedést tett István az által, hogy a' kereszténységben őt követőket, — olly előkelőbb követőket tudniillik, kikben teljesen megbizott, — az ország különféle részeire szétosztott, részszerint azért, hogy a' kereszténységei térítést előmozdítsák, részszerint pedig, hogy a' megtérteket az elpártolástól megóvják. Hogy ez könnyebben teljesíthető legyen, mindenkinek, követői közül, bizonyos területet jegyzett ki. Ezen területi, vagyis „helybeli követők“ a' papság által behozott latin nyelven: *comites parochiani*, — maga pedig a' terület: *követőség* „*Comitatus*“ nevezetet kaptak. Ezen vallási czélból tett intézkedést később a' politikai rendtartásra is használta. 'S ime itt van eredete a' *comes*, és *comitatus* nevezetnek.

Maradtak azonban még eredeti szállások, mellyek a' kereszténységre tért magyaroknál tulajdonok valának. És így kezdett a' magyar föld két nemű jogtermészetű lenni, szállási (*descensualis, primae occupationis*), melly, hasonlatossága miatt a' frank „*allod*“-hoz, „*terra salica*“-hoz, *allodialis* nak; — és adományozási (*donationalis*) melly ismét a' frank „*feudum*“ hasonlatossága miatt, „*hűbéri-nek*“ mondatott.

Ezen kétneműség három századon által megmaradt; mert Árpád családú királyok eredeti „szállásokat“ s így földtulajdont szoktak adni azoknak, kiket különösen akartak megjutalmazni. Illyen szállást adott II-ik András király, Simon aragoniai nemesnek 1228-ik évi oklevelében mondván: „*nobili viro et morum honestate conspicuo militi de Aragonia, nomine Simoni* — — — *quamdam terram, nomine Retugeur, ad locum descensionis, sicut ab antecessoribus nostris fieri consueverat, — contulimus.*“ — Illyet IV-ik Béla bizonyos Detriknek, Mohol fiának, ki őt Sajónál a' haláltól megmenté — hálaadása jeleül levelében mondván: „*quaedam loca venationis nostrae non ut donationes a regia benignitate concessas: sed ut descen-*

sum haereditarium“ (örökös szállást) contulimus, jure haereditario, et irrevocabiliter possidenda.“ Hasonló szállásföldet ajándékozott V-ik István, oklevelében, mondván: „infundendo in eosdem totum jus dominii ejusdem terrae, ac si ipsorum descensualis fuisset a tempore S. Stephani Regis.“ — Ezekből világos, hogy árpádi királyok még eredeti szállásokat: „terras descensuales, totum jus dominii, tehát földtulajdonát ajándékoztak. — És adományoztak földbirtokot is „jus possessionarium;“ bizonyítja ezt sz. István II. Decret. 35-ik §a. „Consensimus petitioni totius senatus; ut unusquisque dominetur propriorum, similiter et donorum;“ fölteszi itt István, hogy volt adomány (donum): a' tulajdonon (proprium), vagyis szálláson, kívül.

István a' birtokok adományozása által az adományosok 's ő közötté olly viszonyt idézett elő, melly a' függésnek, és lekötelezettségnek bizonyos neme volt ugyan: de nem volt azon alárendeltség, azon személy iránti obnoxietas, melly a' tizenegyedik századnak más országaiban létező hűbéri rendszert annyira jellemezte. — Hogy István király, nem személye iránti alárendeltséget — obnoxietast — igényelt adományozása által, — bizonyítja először azon körülmény, hogy eredeti szállások urai még számosan létezvén, — kik csak a' keresztény vallás kapcsa által valának egyesíthetők a' királysághoz, — ezek kiterjedtebb, 's jelesebb jogállásuak leendettek vala: mint az adományozott birtokok urai; és nem lett volna közöttök azon jogegyenlőség, mellyet ő minden kétségen kívül létezni akart decretumának ezen szavainál fogva: „et quoniam unaquaeque gens propriis regitur legibus: id circo nos quoque Dei nutu nostram gubernando monarchiam, antiquos et modernos imitantes augustos, decretali meditatione nostra statuimus genti nostrae, — — — ut sicut divinis legibus sunt ditati: similiter etiam secularibus sint addicti.“ Decret. I. Praef. §. 2. — Bizonyítják másodszor fiához intézett e' szavai: „illi

militent, non serviant. — Illi, Fili mi, tibi sint patres, et fratres.“ És továbbá „si super Comites, et Principes cervicem erexeris, sine dubio — — — alienis tradent Regnum.“ Decr. I. cap. 4. — Mind ezekből bebizonyul az: hogy a' függésnek, és lekötelezettségnek azon nemét, melyet István az adományosoknál létrehozott: a' monarchiai egység miatt a' szállások uraira is kiterjesztette. — Minthogy pedig ezeket — mint önállókat és függetleneket — személyétől függésbe nem tehette: szükségkép a' lekötelezettséget, és függést valamelly tárgyra vonatkozóvá kelle tennie. Illy tárgy volt kezdetben a' keresztény vallás, 's ennek megerősödtevel illy tárgygyá lett a' korona, mint a' keresztény királyság symboluma. Miért, ha a' monarchiai elv kezdetben személyi (personale) készült is lenni: István okos akarata szerint tárgyilagossá (objectivum) alakult.

A' tárgyilagos monarchiai elvnek igen következetes hatása leve az: hogy idő folytán a' szállások, vagy is földtulajdonok, és földbirtokok közötti különbség, főkép a' vegyes családú királyok alatt enyészni kezdett; és lassankint az adományozás, — mint olly birtokezím, mely semmi személy iránti obnoxietast nem föltételez, — ugy erőre kapott, hogy azok is, kik még őseik után eredeti szállásföldeknek valának tulajdonosai, csak ugy véltek biztos urai lehetni azoknak, ha királyi adományozással azokban magokat megerősíttetnék. Innét van, hogy Verböczy, hármaskönyvének II. r. 10-ik címében elhatározottan állítá: „omnia enim bona, et jura possessionaria ab ipsa sacra corona regni Hungariae — — originaliter dependent;“ — vagyis innét lön: hogy e' honnak egyetemes földét lassanlassan a' korona szállta meg; — vagyis, a' magyar földnek eredeti kétféle jogminemősége megszűnvén, ennek tulajdonosa a' korona lett *). Melly mineműség mai napig fenáll.

*) A' korona általi megszállás után, az „ősi vagyon“ (aviticum bonum) nevezet, melly alatt a' régi magyarok őseik szállásait értették, a' földtulajdonnak lassankénti elmúltával általvétellett a' földbirtokra, 's lett belőle ősi birtok

Ime, megmutattuk, hogy a' magyar állodalomban van földtulajdon: de mely földtulajdon köztörvényeink szerint a' koronáé. Ha tehát kérdeztetnénk: hogy kié tulajdonilag magyarország, 's kapcsolt részei? — felelnünk kell „a' koronáé.“ Ezé föltétlenül minden föld, mely a' magyar állodalom határain belől létezik. — És azért a' magyar állodalom, mint olly földtér, — mellyen, egy maga fölött föltétlen uralkodást el nem ismerő nemzet létezik, — a' királynak dynastiai-, uri tulajdonává nem válhatott, 's nem válhatik. A' magyar királynak — magyar állodalomhoz dynasticus jogainincs.

Az egyesek, legyenek azok egyének vagy testületek, a' korona tulajdonából, Verböczy I. r. 13-ik cz. szerint: „*quoniam omnes domini Praelati, Barones, Magnates, et nobiles — — — cujuscunque Status, conditionis, et dignitatis, — — universa eorum jura possessionaria ex donationibus — — habent, atque possident*“ csak adomány útján részesülnek. Minthogy pedig a' földadományok, bizonyos föltételek alatt p. o. fiágra egyedül, vagy mind a' két ágra, tisztán vagy pénzért 'sat. történnek: ezen föltételeesség miatt nem „tulajdon“ hanem csak „birtok“ adatik; miért az illy földbirtokban részesülők nem földtulajdonosok: hanem

(*possessio avitica*). Lett ősiség (*aviticitas*). — Hasonlóan történt az ősök (*seniores*, honnét a' frank „*seigneur*“ származik) nevezettel, mint az eredeti szállások urainak nevezetével. István decr. II. mondatik: *volumus, ut unusquisque „senior“ seu dominus etc. etc.* — „A' honnak ősei“ vagyis „honős“ nevezet szinte a' „birtokosokra“ is használtatni kezdetett, kik a' latin nyelv behozatala után *Dominus*-oknak, *Majores Nobiles*-eknek, 's végre *Magnates*-eknek nevezettek. Mindez igen világos az előtt, ki a' *corpus juris*-t 's régi okleveleinket illő exegessissal olvassa. — Vajha ezeknek, 's több más régi elnevezéseknek földerítése nálamnál e' tárgyban jártosabbak gondoskodása 's munka tárgyaul választatnék. — Ez lenne azon háládatos munka, melly nemzetiségünknek eredetiségét, mind magunk előtt jobban megkedveltetné, mind a' külföldiek előtt méltóbb tisztelet tárgyaul tenné.

csak földbirtokosok. — És továbbá, mert a' földbirtok kizárólagosan adományoztatik valakinek, adatik nekie birtoksaját (proprietas possessorii); ilyenek rendesen a' családoknak tett adományok, mellyek a' család kihaltával, ismét a' korona tulajdonává lesznek. Ezekből kitetszik, hogy magyar státustan szerint e' honban, a' földvagyon egyeseknél nem tulajdon, hanem csak „birtok.”

Hogy ez világosabb legyen, folytassuk ennek történeti fejtegetését.

Megismertetve levén előbb, hogy azon földvagyoni állapot, mellyet őseink a' magokkal Ázsiából hozott vagyonról fogalom szerint szokás után létesítettek, a' nemzedékek általi megszállás miatt: nemzedékek szállási rendszerének (systema descensuale generationum) neveztethek.

Az eredeti osztályban kapott szállás, a' törzsökök, vagy nemzedékek közös tulajdona levén, az ágaknak, annál inkább egyes tagoknak benne sajátuk nem volt. Az egész szállás tett egy állományt, mellyben rendesen a' nemzedéknek legöregbike, gyakorta azonban, ennek legkitünőbbje volt a' főnök, ős, hős (senior). A' többi nemzedéki tagok ennek tekintélye alatt éltenek; — a' megszálláskor talált népek szolgálkká (servi) lettenek. Ezen, íróink szerint 108 nemzedéki állomány-összeg tevé a' magyar nemzeti állodalmat.

E' kétféle egyéni jogállapot időfolytán a' nősüléssel bonyolulni kezdett. Az ősnek — seniornak — minden patriarchiai tekintélye nem lehetett elegendő arra, hogy az egyik nemzedékből nősülés miatt a' másikba fölvetett tagok separatisticus iránya; valamint a' szolgák között alattomban élő, 's el nem nyomhatott kereszténység, ne gyengítse, 's mintegy enyészetnek ne indítsa a' szállások állományos nemzedéki rendszerét. — Gyula vezér korában, midőn már a' nemzedékek tagjai közül több alattomos keresztény létezett, — a' vallási elvek hatalma magában hordá a' családísulás csiráját 's emésztetni kezdé a' nemzedékek állományi egy-

ségét, míg végre Vajk vezérsége alatt olly erőre jutott, hogy közönségessé levén, nyilvánulni kezdett. E' nyilvánulásnak, — miután a' bevándorlott keresztény papok, és anyja tanácsára, Vajk vezér magát megkereszteltette volna, — István névvel élére állott, 's a' nemzedéki állományos szállási rendszert, — melly az idő, 's fölébredt családi érdekek hatalma által, már ugy is elgyengült, — megszüntette.

Megismertetve levén főlebb továbbá az, hogy a' kereszténységnek nyiltan történt vallásával, a' nemzedékek is, mellyek a' fölvett külelemek miatt, már fen nem állhattak, — nyilvánosan kezdetek családokká alakulni.

A' dolgok ezen uj rendében, a' római jogelvek alkalmazásával jött létre a' családok birtok-rendszere (*systema possessionale familiarum*). És a' szállási földeknek a' családok közötti elosztásával, a' családfő (*caput familiae*) tétetvén azzá, mi az ó dolgok rendében az ősi (*senior*) volt, — jött létre az ősi örökségek rendszere (*aviticarum haereditatum systema*).

A' rendszer változtával a' nevezet megmaradt. Illyen volt az ősi örökség; — így neveztettek azon földek, mellyeket az elosztott nemzedékek tagjai, — mint családok, a'fölosztott szállási földből osztályrészben kaptak. — Ezen nemzedéki elosztás, és földfölosztás által azonban nem szűnt meg közöttök a' közös származás miatti ősi viszony, mellynél fogva minden önálló családi érdekek mellett is, mint egy törzsokból valók, egymáshoz gravitáltak. — 'S innét lön, hogy egyik vagy másik család kihaltával, ezeknek földvagyona, a' még életben levőkre szállott; sőt az illy ősi földeknek bármi módóni elidegenítése csak ugy történhetett meg, ha a' többi közös származásu család ebben megegyezett. Melly földvagyon a' vevőnél vett örökség (*haereditas emtitia*) nevezetet kapott.

Ezen ősi örökségi rendszert, — melly a' család eszméjéből fejlett ki, — Istvánnak azon római jogelvü tör-

vénye: „decrevimus, ut unusquisque habeat facultatem sua dividendi, tribuendi, uxori, filiis, filiabus, parentibus, ecclesiae“ (Steph. Lib. 2. Cap. 5.) — nem tehette olly alakúvá: minővé az tétetni szándékoltatott. Ennek igen természetes oka volt az, hogy ámbár a' családi rendszerben a' földvagyonnak tulajdonszerűnek kellendett lennie; mint vala a' szállási rendszerben, mellynek az kifolyása volt: mégis a' törvénynek 's Istvánnak minden hatalma 's tekintélye fölött, hatályosabb volt a' magyarok közt meghonosult — 's mintegy velők azonosult amaz eszme: hogy az ősi földhez nem lehet másnak sem igénye, sem joga, mint azoknak, kik azon törzsökből származnak, mellynek eredeti szállása vala az ősi föld. — Ezt bizonyítják törvénykönyvünknek egymástól különböző törvényei, mellyek a' földvagyonról családok szabad rendelkezését majd megengedik, majd tiltják. — 'S ez eredete a' mostani ősiségnek.

És végre megismertetve levén főlebb az, hogy István által, részint saját földvagyonából, részint az elnyomott pártütők földvagyonából több magyarnak, de kivált bevándorlott külföldinek föld osztatott ki jutalom gyanánt, úgy azonban, hogy a' megajándékozott, 's ennek maradéki bizonyos föltételeket megtartani kötelesek voltak. — Ezen föltétel melletti földajándék eredetét tevé az adományi rendszernek (systema donationale). — Adományi föltételek különböző korban — különbözők voltak; — legközségesebb föltétel volt az, hogy csak családnak adattak: ennek kihaltával a' földvagyon ismét arra, 's oda szállott vissza, hol, 's kinél adományzás előtt volt. Így a' királyok tulajdonából adományzott föld magszakadáskor a' királyra, a' várföldéből adományzott föld a' várra szállott vissza. Az illy adományokkal összekötött köteleességek, várörizet, banderium kiállítása 'sat. az adományi rendszerbe beleoltották a' hűbéri jog némelly elemeit, 's ezekkel ennek némelly formáit; — mellyek, — mint a' monarchiai elvnek

azon korban legsikeresebben megfelelő intézmények a' királyok által használtatni kezdettek; — minthogy mindazonáltal e' kötelességek nem voltak személyes szolgálat személyi czélok végett, az adományi rendszer nem változott hűbérivé.

Midőn a' királyok valakit különösen megjutalmazni akartak, szállást is (*descensum haereditarium*) ajándékoztak, melly megint különböző volt mind az ősi örökségtől, mind a' királyi adománytól.

A' szállás-ajándékozással tulajdon (*totum jus dominii*) adatott. Ebben tulajdonosának teljes és határtalan rendelkezhetési joga volt. Ebben az öröksök (*haeredes*) ősiességi jogot (*jus aviaticum*) vagyis a viticitást nem követelhetek egymás ellenében, és irányában; mert ezen földtulajdon nem származott a' nemzedéki állományos szállási rendszerből. Ezekre alkalmazhatók voltak tisztán a' római jog elvei, és szabályai; és alkalmaztattak is; miként ez István, Kálmán, László, András törvényeiből bebizonyul. De nem úgy az ősi örökségi földvagyonra; mert ebben hatalmasabb vala a' nemzedéki ősjogközösség (*jus commune aviticum*), mint az emberi akarat által felállított törvény. — Ezekben tehát nem volt uraiknak sem tulajdonuk (*totum jus domini*), ezt legfőlebb hatalommal vívhatták ki: sem sajátjuk (*jus proprietatis*); mert minden családi tag hozzá igényt tartott.

Ezen kétféle, nem adományból származó földvagyonnak, és adomány útján nyert földnek különböző köz- 's magánjogi állapota idő folytán úgy összebonyolódott, hogy midőn valamely föld, családkihalás vagy bűnesetben, adományképen fölkeretett, — a' királyok előbb kiküldötteik által nézették és vizsgáltatták meg: „*utrum ad collationem regiam pertineat*“ — bizonyságául annak, hogy különféle jogállapotu birtokok valának.

E' bonyolódásnak természetes következménye lett továbbá az, hogy sok földvagyonos nem tudta, — vagy ha

hagyományból tudta is — bebizonyítani képes nem volt: vajjon földvagyona ősi örökség-e? szállási tulajdon-e? királyi adomány-e? vagy vett örökség-e? holott ezeknek bebizonyítására, az ellene igényt követelők irányában szüksége volt. — A' be nem bizonyíthatási körülmény miatt, a' találékony emberi ész módokat 's eszközöket teremtett, melyek végre jogczímmé (*titulus juris*) fejlődvén; jött létre:

a) Az új adomány (*nova donatio*), mellyel azoknak földvagyoni joga: „*qui progenitores suos in pacifico dominio perstitisse, seque de praesenti etiam persistere*“ bemutatták, mások igényei ellen okiratilag biztosítottak. — Jött létre továbbá:

b) A' királyi jóváhagyás (*consensus regius*) mellyel egyesek, — a' földvagyonaikban ne tán lappangó királyi jog (*jus regium latens*) miatt, a' korona, vagy magánosok megtámadásai ellen védmódot találtak.

A' megtámadtathatások ellen kitalált többféle védmód (czím) általánosan szokásba jövéen, — minekutána a' három földvagyoni rendszer: u. m. az összállási, mellyben tulajdonjoga volt az egész nemzedéknek, állott bár ez hány családból, — egyestagnak nem; — a' római családi, melly személynek „*totum jus dominii*“-t adott; — és a' hűbéri ajándékozási, melly a' földvagyon haszonvételét személyes föltételekhez kötötte, — minekutána, mondom, e' három földvagyoni rendszer négy századon által egymással megvívott, egyik a' másikat elnyomni akarván; elvégre a' tizenegyedek században az ingatagság megállapodott, 's jött létre egy olly földvagyoni rendszer, mellyben mind a' háromból vett elvek, csudálatosan összebonyolítva, föltalálhatók, 's mellyet páratlansága miatt: magyar adományi birtokrendszernek nevezhetünk, 's melly mai napig, Verbőczy ur doctrináiban főnáll.

Az adományi birtokrendszer e' hosszas történeti elemzését adni szükségesnek találtam, részszerint azért,

hogy világos legyen, miért, és miként jutott az egyetemes magyar föld a' korona tulajdoni joga alá; -- részszerint azért, hogy, midőn benne változást tenni javalandók ¹⁾ megértessenek azok által is, kiknek bármi oknál fogva nem vala idejük adományi rendszerünk elemeiről gondolkodni. -- Hátra volna, -- hogy állításaim hitelt érdemeljenek, -- a' mondottak valóságát, oklevelekkel 's törvényekkel bebizonyítani. Azzonban ez, a' munkát igen terjedelmessé tenné. -- Egyébkint is lehetetlen, hogy ezek tudva ne legyenek.

A' földvagyonnak illy törvényszerű állapota teszi érthetővé Verböczy I. r. 4-ik cz: 1-ső §-át: „nobiles per quandam participationem, et connexionem — — — membra sacrae coronae esse censentur.“ — Ezen szavak értelménél fogva, — minthogy a' koronába van letéve a' fölségi hatalom, 's a' nemesek korona tagjainak jeleltetnek, — ezek látszatnak a' fölségi hatalom (souverainité) részesei lenni: azonban nem mást jelentenek: mint, hogy „a' nemesek birtokos tagjai, a' korona tulajdonának,“ mit a' 3-ik czím 6-ik §-a világosan bizonyít: „omnis — — possessionariae collationis — — facultas, plenariaque potestas in jurisdictionem sacrae coronae — — translata est.“

Mind ebből tehát következik, hogy magyar állodalomban, földtulajdon, személyé — legyen az physical, vagy moralis — nem lehet. — Ezen tulajdonná nem lehetés teszi a' magyar állodalmi föld jogszerűségét. — Miért is királyunk jogszerűen nem mondhatja: hogy magyarország az övé; innét érthetjük, milly értelme van királyunk által gyakran használtatni szokott e' kitételnek: „a' mi kedvelt magyarországunk“ (percharum Regnum nostrum). — Királyunk e' honban birtokos lehet: de a' magyar állodalom — melly a' magyarföld összegét teszi, nem az övé; ő ennek nem ura, nem dynastája. — Szolgáljon ez kalauzul azoknak, kik azt

¹⁾ A' rendkívüli idők hatalma, az adományi rendszer eltörlésében hamarébb eljár, semhogy iránta kellőleg átgondolt javallatok igényeltetnének. Erre már szükség nincs.

állítják, hogy magyarország — a' magyar állodalom: öröksége az austriai ház nak (haereditas domus austriacae; l' hérédité de la maison d' Autriche). — Az austriai ház első szülöttjének öröksége az országlási jog (jus regiminis), nem a' magyar állodalom; — mi igen két különböző lény. Ezt nálunk összezavarni, 's egy fogalommá azonosítani nagy tévedés. Alkalmat adhatott erre a' német 's olasz tartományok örökösségi birtok-állapota (erbschaftlicher Besitztzustand); melly tartományok, ha Hausgesetz által szabályozva nem volnának, sőt e' mellett is, ha az uralkodó család tagjai megegyeznek, — pénzért vagy bármiért ugy eladhatók, más országoktól elidegeníthetők: mint hasonló eladások németországban már történtek is; — és mikép az idő jelei mutatkoznak, olaszországban is valószínűen történni fognak. Magyarország így, királya által sem el nem adható, sem el nem cserélhető; mert ő a' magyar korona állodalomában nem országur (Landesherr.)

Mondám: hogy a' magyar fölségijog a' koronába van letéve; 's azért az nem valamelly — bármiféle személyi tulajdonból folyó uralkodási jog. — Lássuk, ugy van-e?

Fölségiség (souveraineté) elvontan véve: olly jogmineműség, melly az állodalmi közcél elérése végett a' legfőbb hatalom gyakorlásában önállóság nyilvánul.

Ezen értelmezés szerint, fölségiség, csak állodalomban létezhet; 's minthogy a' hatalmat önállóság jogosan gyakorolni nem lehet máshol, mint a' tulajdonon; — a' nem tulajdonon pedig csak ugy és akkor, mikép és mikor erre engedély adatik: ebből természetes a' következés: hogy a' státüs-fölségiség minden állodalomban vagy a' földtulajdonok kifolyása; vagy pedig az állodalmi társulatba állóktól pactumokra alapított engedélye a' hatalomgyakorolhatásnak.

Alkalmazva ezen elméleti okoskodást a' magyar állodalomra, és visszaemlékezve ennek az általunk taglalt elemeire, vevén a' magyar állodalmat akár térileg akár hatályilag — a' legegyszerűbb logikával kell kimondanunk, miszerint „a' magyar fölségiség a' koronába van letéve.“ Ugyanis, ha igaz az, hogy legfőbb hatalmat — kizárólagos jogot — mindenki csak tulajdonán gyakorolhat: igaznak, 's elvitázhatlannak kell lenni, hogy a' magyar státuson azt csak a' korona gyakorolhatja, mert ezé az egyetemes magyar földtulajdon. — Minthogy pedig a' korona, mint életműtlen lény, jogot 's hatalmat nem gyakorolhat: szükségkép kellett egy ész- és életműves lényt képviselőjévé tenni, ki helyette, 's nevében, a' hatalommal éljen. Tétetett a' magyar állodalomban e' képviselő bárki által; — volt ez az első király, ki adományival tulajdont kezdett szerezni a' koronának; — vagy voltak az akkori hon-
 ösök, kik pactumokkal, 's föltételeken adták által első királyuknak a' fölségi hatalmat, — a' dolgon nem változtat, mindenkép bebizonyul az: hogy a' magyar fölségiség nem személyi tulajdonnak kifolyása; — az az: közvetített, és nem közvetlen, — vagy is: nem olly jog, melly a' státus fölött gyakoroltatik: hanem, „a' státustól nyert jogmineműség föltételek alatti használásának kötelessége.“

Ezekből egyszerű 's világos a' következés: hogy a' magyar király a' magyar souverainitásnak nem tulajdonosa, hanem csak birtokosa *).

És nem levén tulajdonosa a' fölségi hatalomnak: annál kevésbé tulajdonosa a' magyar állodalomnak; — azért ő ezen nem uralkodik, ennek nem ura (dominateur, Herr-

*) Kérem itt a' tulajdon, 's birtok fogalmak értelmezésére visszaemlékezni. Ezek a' magyar közjogban nem valamelly haszontalan elméleti subtilitások. Sőt igen is hasznos, és szükséges gyakorlati fogalmak, mert csak ezekkel lehet a' monarchiai elvet kiegyeztetni a' nemzeti szabadság azon fokával, melyre fölvergődni célul tűzték ki e' honnak milliói.

scher); mert az uraság a' tulajdonnak kifolyása; — hanem országol (regnat, il regne, regiert) mint a' törvény szavai is mondják: „regendam et gubernandam transferunt“ az 1723-dik 2. és 1790-ik 10. t. cz. — Innét látható, milly értelműek, és jelentésűek a' királyi parancsokban használtatni szokott e' szavak: „uralkodásunk alatti 'sat.“ — Továbbá az is világos következtetés, hogy valamint a' magyar nemzet, ugy ennek egyes személyei a' magyar királynak nem alattvalói (subditi, sujets, Unterthanen): mert nincsenek nekie „személyes szolgálattal alávetve, személyes céljai végett.“ A' törvény ezen szavai: „— — ab omni conditionaria servitute immunes;“ — és továbbá „omnis nobilitationis facultas — — in regem nostrum a communitate, et communitatis ab auctoritate — — translata est, a quo nobilitatis origo per quandam translationem reciprocam, reflexibilemque connexionem ita mutuo semper dependet, ut sejungi, segregarique nequeat, et alter sine altero fieri non potest.“ Verb. P. I-ae Tit. 3. §-o 6. — a' törvény e' szavai mondom minden mást, csak alattvalóságot (subdítelam) nem tartalmaznak. — Ugyanezt bizonyítja a' koronázás alkalmakor királyunk által letenni szokott eskü is, mellyben igéri, hogy: „omnes regnicolas in suis immunitatibus — — — conservabimus“ — az „alattvalóság“ pedig nem „immunitas.“

Mindezekből nem az következik, hogy királyunk, — mert nem országdynasta, nem uralkodó; 's mi személyes céljai végett alattvalói nem vagyunk, — személyére nézve kivételes állást a' nemzet tagjai fölött nem követelhet. — Nem következik az, hogy ő — mert törvények szerint nem uralkodik, hanem országol, — e' honnak első tisztviselője, — hivatalnok; 's mint ilyen csak első a' hasonlók között. Hanem az következik, hogy: — mert országol, — olly állása van, millyen senkinek széles e' hazában, 's mert ezen állás egyedüli 's kivételes, az országlási mineműségnek tiszta fogalmánál fogva, minden ép 's egészséges ész előtt, — ha törvények-

kel nem volna is biztosítva, — személyére nézve, állása miatt „illethetlen, ’s azért szent.“ És továbbá az következik, hogy — mert országol, — az országlásnak fogalma miatt parancsait nem lehet, nem szabad pusztá akarata kifolyásainak tekinteni; — miért is, — lévén az országlás „az országos törvények szerinti intézkedésnek megparancsolása“ — ő mint országló, nem hibázhat, senkit nem sérthet; mert, a’ nem törvények szerinti intézkedés nem az ő tette. — Ezen állításim bebizonyítására itt törvényeket fölhozni szükségtelen.

És így a’ magyar nemzet királya, — ki azért, hogy a’ fölségi hatalmat szabad nemzeten olly korlátok között gyakorolja, mellyek miatt, valamint ő, senkin sértést nem követhet el: úgy viszont ő is, állása magassága miatt sérthetlen és szent, — a’ magyar nemzet királya mondom, olly monarcha, olly országló, kinek megvan azon fölségi tekintélye, és joga, mellyet az alkotmányos magyar monarchiai elv szükségkép igényel; — megvan azon állása, mellyen az egyetemes monarchiák körében egyenlőséget vallhat, — egyenlőséget követelhet.

Adván így, — habár vázolatban is, — ismertetését annak, hogy mi, és millyen a’ magyar nemzeti állodalom, mi, és millyen ebben a’ monarchiai alkotmányos elv, — nem tagadhatjuk meg jóváhagyását az ezen irat elején adott amaz értelmezésnek, melly szerint: „magyarország, státuszjogilag véve, történeti alkotmány által korlátolt független, önálló, állodalmi, ’s monarchiai egység.“

Ismeretére jutván a’ magyar nemzeti állodalomnak, — és megismerkedvén az örökös német, olasz és lengyel tartományoknak mind státuszjogi állásával, mind egymás iránti viszonyaival, — látjuk, miszerint:

Ezek közül a' német örökös tartományok a' német szövetségnek kiegészítő része; — 's fejedelmök császári cím alatt a' confoederationnak legelőkelőbb 's kitünőbb tagja. — Az olasz és lengyel territoriumok pedig, királysági nevezet alatt, „tulajdonszerű tartományi“ az austriai császárnak; kinek souverain joga a' két királyságban, ha megmutattathatnék is, — mi nehéz volna, — hogy az nem a' „tulajdonnak kifolyása“; az nem tagadtathatik, hogy elfoglaláson, fegyverjogon alapszik. — A' német örökös tartományok souverainitása, — a' római-német birodalom megszűnte után mire alapitathatik ész- és jogszerűleg, — vitatni nem akarom; annyi elvitázhatlanul igaz, hogy — okoskodjanak ez iránt: Rotteck, Welcker, Eichhorn, Klüber 's több mások, a' hogy akarnak, — azt bebizonyítani nem fogják: hogy valamint a' német szövetség népi állodalmain, fejedelmeknek, — úgy német örökös tartományokon az austriai háznak souverainitási joga, pactumokon alapszik. — Mint nem-pactumokon alapuló, 's egyenes személyes fölségi jog, az örökös német, olasz és lengyel tartományok fejedelmének — neveztessek ő császárnak, vagy királynak, — „föltétlen“ és azért korlátlan „uralkodási jogot“ (Herrscherrecht) biztosít; — őt tökéletes országurrá (Landesherr) — minden rendű, 's rangu lakosít pedig jogszerű „alattvalókká“ teszi.

Ezen, a' német, olasz 's lengyel tartományokban jogszerűen létező uralkodói, 's alattvalói viszony, mint egyenes ellentéte a' magyar országlói, és szabad nemzeti viszonynak, olly választó falat képez, a' két souverainitas, 's így a' két állodalom között, mely miatt ezek, egyik vagy másik alap-státuszjogának földulása, 's fölségjog módosítása nélkül, egyesítésre nem alkalmasak.

A' birodalom egyesítése, vagy más szavakkal, a' jogtalan státusz-quo-nak jogossá tétele esetében, mellyik alap-státuszjog leendene kettő közül az átalakítás tárgya,

— jósolni nem akarom *). — Erre szükség nincs, — ezt mindenki tudhatja, ki a' német confoederatiót, 's ebben a' fejedelmek 's alattvalóik között létező viszonyokat, — ha bár felülegesen is, — ismeri.

Az elmondottaknál fogva eddigi tárgyalásunk eredményét ekkép mondjuk ki; ugyanis, megmutatva, 's bebizonyítva levén: hogy

a) „Magyarország, az austriai örökös tartományokkal státuszjogilag még eddig összekötve, egyesítve, nem levén: az, eddig jogszerűen külön, önálló, szabad 's független alkotmányos állodalmi egység;“ — és

b) „A' bármely országgal állodalmi összeköttetését, egyesítését, nem szükségítvén, s nem igényelvén a' józan 's okszerű politika: sőt ez, a' magyar nemzeti alap státuszjog földulása nélkül nem is történhetvén: — “

Jelen jogtalan státus-quo állapotja, mellyet „az austriai monarchia“ idézett elő, megszüntetendő.

Következik most a' megszüntetés miképisége.

*) Ez szolgálhat irányzatul azok akaratának méltánylására, kik honunkat erővel átalakítani akarják. Uraim ne iparkodjunk honunkat átalakítani.

IV.

Tudom e' sorok olvasói közül lesznek többen, kik e' szándékot, mint gyermekies akaratot megmosolyogják; és lesznek többen, kik ha nem mosolyognak, gondolni fogják: „pium desiderium;“ és lesznek többen, kik merénynak állítandják.

És pedig, igyekezzünk bár mikép ezt politikai foglalkozásinkkal kikerülni, 's mintegy elmellőzni; vele előbb, utóbb meg kell alkudnunk, legyen bármilyen az alkueredmény; mert egyébkint reform-útainkon nem lesz biztos irányunk.

Ki az, ki ne tudná, hogy a' reform minden nemében, más elvekből kell kiindulni akkor, ha reform terrenumunk, az az, magyarország ezen elnevezés alatt: austriai monarchia, bele olvasztva van egy olly birodalomba, mellynek majd fele, egy, több státusokból álló politikai szövetségnek kiegészítő része; — és más elvekből kiindulni akkor, ha ugyanazon reform terrenumunkon csak a' kétségtelen, 's jogszerű fölség közösségét ismerjük el. Vagy megfordítva: — azért, hogy két vagy több különböző jogalapú státusnak fejedelme, egy, — az az: egy személy gyakorol különbféle souverainitást, — kell-e, mondom, azért e' státusok egyikében minden reformot úgy intézni, hogy általa a' többinek érdeke szemügyben tartassék, 's mintegy érdek-egység, 's érdek-azonosság legyen a' főcél, 's kiindulási pont?

Ez a' kezdés, reform-utunk kezdetén, és nem más. Erre felelnünk kell. — Ez iránt a' magyar nemzetnek tisztába kell jöni, 's törvényszerű formában kimondani. Egyébkint minden politikai becsületesség lehetetlen; 's egymás elleni érzékenykedésünk csak növekedni fog.

A' jogtalan státus-quo megszüntetésénél előttünk két ut van, melly közül egyet választanunk kell, egy harmadik nem létezik: „egyesülés minden viszonyban“ az első; — „önállás, függetlenség minden viszonyban“ a' második. Ezen két út közül mindegyik olyan, mellyen az általános státuscziel: az egyéni, 's vagyoni bátorság, rend, 's jogi állapot, — elérhető. Közöttök nincs más különbség, mint: egyesülés útján honunk státusalapja, — akarva nem akarva — átalakul, 's ezen átalakulással nemzetiségünkről le kell mondanunk; mert az egyesülés, egy jogszerű politikai állodalmat egynemű souverainitással idézván elő, több népiséget igen, de nemzetiséget csak egyet tűrhet; e' nemzetiség pedig, már honunk átalakulásánál fogva nem lehet magyar. — Az önállás és függetlenség útján pedig nem csak honunk státusalapja átalakulást nem szenved: hanem nemzetiségünk is gyarapítható; mit honunknak minden politikai színezetű pártjai tenni akarnak: de — bocsánat a' szóért, — a' fogalmak zavarában különbféle úton. — Harmadik utat, a' státus-quo megszüntetésére, mint imént mondtam, létezhetni nem tudok. Egy újabb austriai politikai litteratura, úgy látszik, ezen útnak föltalálásán fárad; — mi leend eredménye, meglássuk.

Elmondván mindazokat, mellyek a' magyarhonnak, státusjogi állására vonatkozólag igénytelen tudományomtól kiteltek: megkísértem most, — ezen, — a' nemzetisedés, 's a' társasági állapot tökélesbülése felé irányzott általános törekvés korában, azon módnak javatibai hozatalát, mellyel én, a' státus-quo-nak megszüntetendését kivihetőnek

gondolom, 's mellyel egyszersmind megvettetnék minden reformok, 's reformatiók alapja; — nem mondom „átalakulásnak;“ mert nálunk transformationnak, átalakulásnak szüksége nincs. Nekünk erre dolgozni nem kell. Ez, ha ellene minden kitelhető törvényes úton nem munkálkodunk, az idő jelei szerint, rajtunk nélkülünk ugyanis megtörténik.

Szerintem a' státus-quo megszüntetésének jogszerű módja nem más, mint a' legelső hongyülésen. — hol hivatva van a' nemzet királyához nyiltan, 's bizodalomteljesen szólni, — az iránt, független állásunk teljes érzetében, őszintén megkérdezni királyunkat: valljon,

„Magyarország kapcsolt részeivel, 's hozzákapcsolandókkal, az az: a' magyar korona alá tartozó, 's tartozni joggal kellő országok, 's tartományok ő felsége bármelly politikai néven nevezett orszáigival 's tartományival, állodalmi 's politikai egységet tesznek-e vagy nem? — Ha nem tesznek állodalmi politikai egységet, 's a' fölség által tiszteltetik az eskü által is biztosított 1790-ik 10-ik törvényczikk, — melly magyarország 's kapcsolt részeinek szabad állását, függetlenségét, és semmi más országhoz, népek- és nemzetekhez obnoxietását biztosítja, — nyilváníttassék ez sikeres úton s móddal azok előtt, kiknek ezt, honunkon kívül, tudniok szükséges is, kell is.“

A' királyi feleletnek kívánt minőségéről kétkedni nem enged a' magyar állodalomnak törvényekkel biztosított jogszerűsége; — nem a' pactumokon alapuló, diplomába beirt, 's esküvel szentesített királyi szó.

E' felelet után:

„A' magyar korona országainak elnevezése, és ezen alapuló ő felsége czíme, más országok 's tartományok nevei, és souverain czímei mellé úgy helyezettessék: mikép azt a' magyar korona országainak, — mint önálló, 's független státusegységnek státusjogi állása, 's királyunk souverain méltósága, joggal igényli, 's követelheti. — E' cím, vala-

mint a' kívánt minőségű felelet, becikkelyeztessék 's az illetőkkel sikeres úton 's móddal tudattassék.⁴

Ezen törvényszerű eljárása a' leendő hongyülésnek, elkerülhetlenül 's mellőzhetlenül szükséges, nem csupán azért, mert ez egyedüli jogszerű módja a' jogtalan birodalmi status-quo megszüntetésének: hanem azért is, hogy ha van állodalmi, 's független politikai léte a' magyar korona országának, — mit mi ide benn törvényeink, 's koronázási diplomák szerint hiszünk és vallunk; — ezen állodalmi független lét (unabhängige staatliche Existenz, — existence indépendante) künn az illetők által is tudassék 's elismertessék ¹⁾).

A' hongyülés ezen törvényszerű eljárásával ő felségének austriai császári, és magyar királyi souverain méltósága, és tekintélye a' szerint nem csökken: mi szerint úgy a' magyar korona országában, mint más tartományokban jogszerű (legitime) fölségi hatalma szent és sérthetetlen marad benn is, künn is. — És nem változnak a' két állodalom viszonyai, kül országok 's hatalmak iránt; valamint van ez svéd-, és norvégországokban, kiknek szinte közös fejedelmök van; és volt századon által Nagy-Britannia, és Hannover országokban, — és van jelenleg másutt is.

Továbbá ezen törvényszerű eljárással, — melly a' hongyülésnek nem csak joga de kötelessége is, — tisztába

¹⁾ Ez iránt kétségkívül megteendi a' magyar korona ministeriuma a' szükségkép teendőket; mert érezvén felelős állását, 's ismervén jól állása mineműségét, — miszerint ő nem olly lekötölezett gondviselő testület (Verwaltungscorps), mellyre egy országur (Landesherr) által urilag bízott birtokszerű országa ügyeinek gondviselése (Verwaltung): hanem olly testület, melly a' magyar korona tulajdonának (állodalom) megőrzésére, a' koronai jogok birtokosától (királytól) megbizva, státuszjogszerű kötelességből alakult; mondom ezt ministeriumunk jól tudván, nincs többé okunk kétségkedni, hogy külnemzeteknél meg ne ismertetendné a' magyar korona országának azon státuszjogi állását, melly őt a' többi nemzetek sorában illeti: valamint azt is, hogy jogszerű (legitime) alkotmányos monarchájának személyes viszonyai ollyanok, miszerint ő a' magyar nemzettel egy.

jövünk: valljon az „austriai monarchia“ nevezet által alakított státus-quo, a' magyar korona országainak függetlenségét 's önállóságát (consistentia) egészen, 's úgy neutralizálta-e: hogy az csak a' törvénykönyvben, 's koronázási diplomákban létező fénykép, — és többé nem valóság? Mert ha ez — mint már többször mondtam — így van, akkor a' reformtéren „nemzeti haladás“ról gondolkodni sem lehet: akkor némi népségi anyagi reform történhetik csak, 's holmi provincialis érdek-kiegyenlítés. — Akkor igaza van a' „Wiener Zeitung“ szerkesztőjének, 's az austriai hivatalnokoknak, kik hivatalos eljárásukban, magyarországot: „österreichische Provinz“nak nevezik. — Igaza az „Augsburgi Allgemeine Zeitung“nak is, melly a' német örökös tartományokat illető czikkeit „Deutschland“ rovat alatt, — a' magyarországot illetőket pedig: „österreichische Monarchie“ rovat alatt adja.

A' neutralisáló ügyekezeti lehet okozója annak: hogy az 1836-ik országgyűlésen némileg kiigazított, 's ekkép formulált királyi czím: „Első Ferdinánd austriai császár, 's magyarországnak e' néven ötödik, 'sat. királya,“ — az 1840-ik évi törvények előtt már így áll: „Első Ferdinánd austriai császár, magyar és cseh országok e' néven ötödik 'sat. királya,“ — kézzelfogható jeleül annak, hogy a' magyarországi királyi czím olly valamelly czimpipere, mellyel így is, amugy is, vagy épen nem is, — élni lehet; — vagy a' legjobb esetben nem több jelentőségű, mint a' cseh királyi czím; épen úgy, mint az aligmúlt emlékezetű német-római birodalom feudális, és a' bécsi congressus óta coordinált szövetséggé átalakított dynastiák — herczegségek czímei, mellyekben mindazon földbirtokoknak nevei majd ez, majd más sorban elsoroltattak, melyek a' herczegségben foglaltattak. Továbbá a' neutralisáló ügyekezeti lehet okozója annak, hogy az austriai monarchia czímerébe belefoglalt Magyarország 's kapcsolt részeinek czímerei, olly, a' császári czimert kiegészítő mozaik képek,

mellyek magánvéve mit sem, 's csak a' többivel összeillesztve jelentik azt, mit egy czimernek jelentenie kell. — És pedig mind a' czim, mind a' czimerek, — mint jogokat jellemző jelek, 's alkalmazási módjok nem olly jelentéktelen kicsinységek, mellyeket ignorálni lehet, 's mellyeket a' magyar törvényhozás gondjai közé számítani fölösleges. Mert a' czim és czimerek hatnak, fölvilágosítanak, 's győznek ott: hova a' törvények, 's írott diplomák nem juthatnak; 's mellyek — mint mindannyi jelei az elismert önállóságnak 's függetlenségnek megtisztelést adnak, 's megtisztelést igényelnek. Ezért van, hogy minden más állodalomban ezekre kellő figyelem fordítatik: egyedül nálunk nem.

Megkérdezendő továbbá őszintén királyunk az iránt: valljon, „van-e a' törvény által biztosított független magyar állodalomnak olly független 's önálló alkotmányyszerű kormánya, melly nincs egy idegenszerű bureaucraticus austriai kormánytanácsnak alárendelve? — vagy csak olly alárendelt igazgatási gépezete van, melly okozója 's előidézője azon vigasztalan állapotnak, mellyben tengünk kormányoztatásunknak kellőleg nem definiált mivolta végett?“

Az ezen kérdései felelet szükségletét nem fogja tagadhatni senki, ki meggondolja, hogy midőn jelenleges kellőleg nem definiált „státus-quo“ állásunkban, a' kormánynak csak hatását érezzük, és ezt sem akkor, 's úgy: mikor, 's mikép kellene, — voltaképen nem tudjuk, — mint a' reform írója jól mondá, — hogy határozottan azt hol keressük: Budán-e, vagy Bécsben? 's itt, az úgy nevezett magyar kancellariában-e, vagy ő felsége Burgjában, — vagy hol?

E' korban, a' fejedelem, legyen az abszolút, vagy korlátozott hatalmu, — a' politikai társulat bonyolult viszonyai miatt, maga nem kormányozhat. A' legkitünőbb egyéniségbe sem gondolhatjuk bele azon, 's annyiféle ismereteket, melyek a' kormányzásra elkerülhetlenül szükségesek: sőt azon ismereteket sem, mellyek a' kormányzási szabályok, — vagy is máskép mondva törvények hozatalára megkívántatnak.

Azért lön, hogy az absolut fejedelmek mindenhol bureauk által kormányoznak. Az ezek által kormányzottakra nézve mindegy akar tudják, kik a' bureau emberei, akar nem; mert tudván fejedelmöket, — kinek hatalma korlátlan, 's ki tette-
iért csak az istennek, 's önlelkiismeretének felelős, — ezt atya gyanánt tartoznak tisztelni; — 's ha vélekedésök szerint nyomást, sanyargatást éreznek is: türniök fiui kötelesség; — sőt a' vélt, vagy valódi nyomásnak okát tudakozni sincsenek följogosítva: mikép a' fiu nem tarthatja jogában állani, atyját megkérdezni: ezt, vagy amazt miért kell így, 's nem amugy tennie. — Azért az absolut kormányt jogszerűen atyai kormánynak nevezhetnök.

De nem így van ez, — legalább nem így kellene lenni honunkban. — Ugyanis, ki levén annyi, — itt a' hely, 's idő kiméllése miatt el nem számlált törvényekben, 's koronázási diplomákban a' „semmit rólunk nélkülünk“ szabály iránt mondvá: mik azok, miket nélkülünk királyunk jogosan tehet, — nem csak jogszerűen kívánhatjuk meg: de köteleztetünk azt is megtudni: „ki az, vagy kik azok, kik magyarországot kormányozzák?

Mert föltétlenül tudván azt, hogy királyunk, — bármilly kitünő egyéniség legyen is ő, — minket, nem csak a' polgári társulat mostankori bonyolultsága miatt: de törvényeink szerint is, nem kormányozhatván, — mert ő csak országol: — kell magyar kormányának lenni, ha van még magyarország; 's ha ez nem volna is már többé, kormánya mégis van, bárhol, és millyen; mert érezzük hatását, 's érezzük sértéseit. — És pedig honunkban a' királyi hatalom korlátolt, és ezen korlátoltságnál, valamint azon viszonynál fogva, hogy királyunk nem ura a' magyar korona territoriumának, — nem vagyunk, lennünk nem szabad atyai, 's fiui viszonyban: hibás tehát nálunk minden „atyáskodási, 's fiui“ kifejezés, melly föliratokban, 's nem tudom hol, használtatik. — E' gyöngéd, 's ha úgy tetszik kegyeleti viszony, — a' magyar nemzet, 's királya között a' honalapi-

tástól óta, mai napig, soha sem létezett, 's alkotmányos állapotunk miatt nem is létezhetett; — és ha említették több törvényben, ennek nem más lehetett az oka, mint fejedelmi közösség az austriaikkal; honnét az ott joggal, 's helyesen használt „*atyai 's fiui*“ kifejezések, hozzánk által szívärog-tattak. Nálunk, a' szavakra, 's ezeknek értelmeire vigyázni kell; mert a' szavakkal jogok, 's kötelességek jegyeztetnek föl.

Nem levén királyunk, 's a' nemzet között (egyesek tehát nem értetnek) *atyai 's fiui viszony*, — és nem lehetvén jogszerűen megengedhető az, hogy királyunk, — ki csak országol, — *bureaucratia* által kormányozza e' hont, mellynek ő alkotmánynyal korlátolt fejedelme: — kell, egy vagy több olly intézkedőnek lenni, és létezni, kik a' korlátolt hatalom kezelésével királyunk által megbízatvák. — Kell pedig nem egyedül azért, 's azon okból, mi már fölebb mondatott: hanem azért is, mert törvénykönyvünkben kormányról van intézkedés.

Ugyanis, ha régi törvényeinket, 's nevezetesen II-ik Ulászló IV-ik *decretumának 7-ik czikkét* megolvassuk, mellyben azon tanácsos, ki „*contra libertatem, et commune bonum, atque Statuta Regni agere attentaret*“ — a' bíróságnak valamelly ülnöke által föladandónak határoztatott az országgyűlésre, hogy ez, őt „*juxta sua demerita*“ megbüntesse; — ha mondom ezt megolvassuk: el kell ismernünk, hogy nem a' király, hanem a' tanácsosok voltak, kik kormányoztak: egyébkint e' törvény nem hozatott volna. — Továbbá 1608-ik k. e. 10-ik törv. cz. e' szavai: „*ut omnis gubernatio, dignitasque consilii, cancellariae auctoritas, per Suam Majestatem restauretur.* — — *Caveatque Sua Majestas, ne exterae nationes, et alterius nationis homines, in gubernationem hungaricam unquam sese ingerant*; — és az 1613-ik 25. czikk e' szavai: „*ut consilii, et cancellariae hungaricae in tractandis, determinandis, et expediendis rebus hungaricis auctoritas, juxta articulos editos* (hivatkozik az előbb

fölhozott 1608-ik évi 10-ik t. czikkre) *salva, et integra permaneat, decernitur;*“ — ezen és más számos ujabbkori törvények világosan azt bizonyítják, hogy magyarországnak kellene olly kormányának lenni, melly: *tractat determinat, et expedit res hungaricas*, melly három szó a’ legujabb bármelley alkotmányos állodalomban létező közjogtan theoriája, ’s ennek alkalmazása szerint a’ „kormány“ kellékeit egészen kifejezi. — Kellene továbbá olly kormányának lenni, mellynek irányában ő felsége: *„cavet, ne alterius nationis homines, et exterae nationes in gubernationem hungaricam sese ingerant,*“ — melly megint nemzeti magyar, független, ’s önálló kormányt fejez ki. És végre, ha az idézett Ulászló törvényét is, melly még eltörölve nincs, hozzáveszszük, kellene olly nemzeti független kormányunknak létezni, melly felelős, egyébkint büntetés tárgyaul nem tétethetett.

És mégis mindezek ellenére státus-quo állapotunk miatt kénytelenek vagyunk hinni és vallani, hogy nincs nemzeti kormányunk, — legalább nincs olly független nemzeti kormányunk, mellybe — bármikép mystificáljuk magunkat, de igaz — *„exterius nationis homines,*“ ne avatkoznának; sőt in ultima analysi kizárólagosan a’ magyar dolgokról ne intézkednének. — Ezt bizonyítja azon sérelmi *) állapot, mellyben annyi idő óta tengünk. — Alkotmánynyal korlátozt monarchicus állodalomban, mellyben független kormány van, több éves sérelmek nem létezhetnek; minthogy a’ törvény megsértése, vagy tiszteletben nem tartása legfőlebb annyi éves lehet, hány év folyt le a’ sértett, vagy mellőzött törvény hozatala óta a’ következő hongyülésig; mellyen vagy

*) Sérelem (*gravamen*) valamint kívánat (*postulatum*) nem magyar, hanem austriai eredetű állapot; mert ezek honunkban a’ 16-ik századig ismeretlenek voltak. Az austriai kormányzási formák, ’s modor lassankinti beszivárgása idézte elő nálunk is az austriai „*Beschwerden*,” és „*Postulaten*“-féle állapotot, melly austriában az uralkodói, és rendiség rendszerének igen természetes következménye, ’s kifolyása volt.

a' törvény végrehajtásának inpracticabilitása, 's így szükséges változtatása, vagy általános czélszerűtlensége mutattatik be; — vagy bárminemű plausibilis oka adatik annak, hogy végre nem hajtatott, és mindenkép megszűnik sérelem lenni. — Levén pedig honunkban nem három, de száz éves sérelmek egész serege, kénytelenek vagyunk hinni: hogy nincs független nemzeti saját kormányunk.

Midőn sérelmeket említek, értek olly sérelmeket, melyek nem a' megyei rendszer, mint igazgatási gépezet tökéletlensége miatt keletkeznek. Mert a' megyei igazgatás végrehajtásától függő törvényeknek tiszteletben nem tartásából eredő, 's eredett sérelmek, voltaképen nem azok: de ha azoknak vennők is, azok nem olly keserítők, 's nem is olly lealázók. — Hanem értem azokat, melyek egyedül a' kormány által elkövetett tényekből, 's mulasztásokból keletkeztek, részszerint törvények tiszteletben nem tartása, részszerint törvényellenes eljárása által olly dolgokban, melyben a' megyei hatóságot használni sem nem köteleztetik, sem föl nem jogosítatik. — Hasonló sérelmek létét nem lehet a' megyei rendszer tökéletlenségétől következtetni, — habár sokan azon véleményben vannak is, hogy a' megyei rendszer, mint igazgatási gépezet, czéljának nem felel meg; 's felelős kormány nyal meg nem állhat.

Azért bár hogy huzódjunk, vonakodjunk, 's egymás irányában érzékenykedjünk: ki nem kerülhetjük, ha javunkat akarjuk, hogy királyunkat illő móddal, és renddel meg ne kérdezzük, valljon van-e olly magyar kormánya, melly „de rebus hungaricis, sine alterius nationis hominibus tractat, determinat, et expedit res hungaricas?“ — el nem kerülhetjük előbb utóbb, mondom, hogy tisztába ne jöjünk az iránt is, valljon: van-e olly független nemzeti kormányunk, mellybe „alterius nationis homines non se ingerunt?“

Ez teendője a' legközelebbi hongyülésnek. És mindaddig mig erre kielégítő feleletet nem kapunk: „sérelemek, és kívá-

natok“ által lealázott szánandó nemzet, — ne mondjam nép, maradunk. Minthogy s z e n t levén a' király személye, őt törvénysértő nevezettel nem illethetjük; és ezt nem tehetvén, a' sérelmeket addig is el kell recitálnunk, 's eredménytelenül regisztrálnunk, hogy velök mint tanujelekkel bizonyithassuk nemlétét annak, mit mi független nemzeti magyar kormánynak nevezünk.

És ha egyszer a' kijelentett, 's elismert magyar önálló 's független állodalomnak lesz elismert, 's kijelentett független, 's önálló nemzeti kormánya: akkor megszünend a' jogtalan s t á t u s - q u o, és akkor leend a' királyi eskü, 's biztosító diplomák betűje, valóság. Akkor mindazon nehézségek, mellyek most előleges, 's nem tudom mi nevű sérelmek, bonyolultságuk miatt megoldhatlanoknak mutatkoznak, — elenyészthetősök módját 's útját magok fogják kimutatni.

Ilyen többek között a' magyar koronai állodalomnak mai napig meg nem történt politikai territorialis kiegészítése. Minél első helyet foglal E r d é l y.

Annak megmutatása, hogy Erdély a' magyar állodalomnak a' honalapítás idejétől óta egész a' mohácsi ütközetig kiegészítő része volt, — és a' külön-fejedelemség korában, 's elvált állapotában is a' magyar korona alá tartozónak ismertetett; — valamint I-ső Leopold király országlása alá kerülven, a' magyar állodalom kiegészítő részének tekintetett, 's nyilatkoztatott; — mindezeknek okadatolt megmutatása szükségtelen levén: csak a' v i s s z a k e b e l e z é s, vagyis státusegyesítés politikai lehetősége iránt támadhat nehézség. — Minthogy politikai működésben kizárólag 's egyedül nem j o g a z, mi irányul, 's indokul veendő: hanem a' p o l i t i k a i k i v i h e t ő s é g a' főtenyező, a' főtekintet.

Ha Erdély egyesítése iránt politikailag gondolkodunk, kénytelenek leszünk megvallani: hogy valamint Leopold korában ennek elmulasztása a' legnyilvánosabb jog- 's hitlevél-sértés volt; mert akkor magyar- és erdélyországok

belső 's külső politikai állapota egymáshoz olly hasonló vala, melly az egyesítést nem csak nem lehetlenítette, de a' jól fölfogott státusczél és politika ezt igényelte: — ugy azon idő óta a' belügyek fejleménye 's igazgatás formája oda módosult: hogy e' két ország, a' mint mai nap van, belügyeinek divergentiákra lett általmenetele miatt egyesülésre nem alkalmas, ha csak „tabula rasa“-t magyar- és erdélyhonban bármi módon elé nem idézünk. — Minekelőtte tehát az egyesítésről okszerűen csak szó lehetne is, szükség előbb e' két ország belső ügyeit a' lehetőségig hasonló institutiókkal ellátni. Ezeken, t. i. az institutiók assimilációján a' jelen erdélyi országgyűlés, — millyenek az urbér, birtokolhatási, 's hivatalképességi jog, váltótörvény, kisajátítás, commissariatium 's a' t. az által legjobban segíthet, ha lehetőségig ezeket a' magyar honban létezőkhez hasonlókká, — nem mondom — egyenlőkké teszi; magyarország leendő hongyűlése pedig az által, ha reformjaiban vagy megáll addig: mig Erdély őt elérte, és így alkalmatossá vált az egyesülésre; — vagy reformjait — minthogy kár nélkül vesztegleni nem lehet — csak olly tárgyakra irányozza, mellyek az egyesítésnek ellentálló divergentiákat nem idéznek elő. — Egyébkint bármilly hasznos reformokat tehetnénk is, ezek már azért sehogys lehetnek okszerűen jók, mert folytonosan útját állják a' magyar állodalom azon — hogy magyar publicisticai kifejezéssel éljek — előleges — praeferentialis — reformjának, melly alapja mindennek, t. i. a' magyarkoronai országoknak, egy állodalmi 's politikai egységé válhatása. Ez így van, ez nem lehet máskép. Ezen két alternatívának gondos szemügybeni tartása elkerülhetlenül megkívántatik az egyesítésre.

Minthogy pedig a' jelen erdélyi országgyűlés folyama ollyannak mutatkozik, melly az egyesítést gátoló divergentiákat megszünteti: a' jövőendő magyarországi hongyűlés az egyesítés lehetőségét valószínűleg készen találja. Ha pedig

az erdélyi hongyülésnek olyan lenne eredménye, mely által a' divergentiák még többülnének: ezen esetben az egyesítés eszméjéről kölcsönösen le kell mondani: — ekkor még fönmarad a' kapcsolás, az összekötés lehetősége. Kérem megkülönböztetni: az egyesülés, és kapcsolás fogalmát. — Egyesülésben, vagy is egyesült állapotban egy országlás 's kormányzás alatt, egy az igazgatás is. Kapcsolásban, vagyis kapcsolt állapotban, egy országlás 's kormányzás alatt különbözõ az igazgatás. Az egy országlás- 's kormányzással, de különbözõ igazgatással ellátott állodalmak, olly jól tehetnek állodalmi politikai egységet, mint képtelenség volna azt csak gondolni is: „hogy egy nemzeti, 's több népi állodalmak, vagyis egy személyben gyökerezõ uralkodás, és e' személynek általadott országlás alatt — absolut, 's alkotmányos kormányzással, 's a' legkülönszerűbb igazgatási formákkal ellátott, részint külviszonyokhoz szövetkezett, részint önálló, 's független állodalmak — jogszerű birodalmi egységgé *) alakíthatók.“

Ha tehát, mint mondtam, az erdélyi hongyülés eredménye „egyesítést“ nem engedne is meg: a' „kapcsolás“ megtörténhetõ. Ennek nincs akadálya. — Erdély külön igazga-

*) Ez a' „státus-quo“ által elõidézett austriai birodalmi egység kellõ értelmezése. — Ennek egy részében (a' német örökös tartományok-, lombard-velencei, 's gallicziai királyságokban) absolut uralkodás van; más részében (a' magyar koronai országokban) alkotmányos országlás. — E' két egymással ellenkezõ fölségi hatalom egy kormánygépezettel kormányoz; — és az egy kormány mellett vannak több legkülönszerűbb igazgatási formák. — — Mennyi jog-, kötelesség-, fogalom-, 's eszmezavar! 's ezekbõl mennyi jog- 's kötelességsértés az eredmény; — pedig akarat nélkül!! — — Ez, az österreichische Monarchie. — Tessék e' Monarchie-ban akár a' jog elméleti theoriáját, akár ennek alkalmazását a' státuscélzél elérésére, — a' nemzet (magyar) és népek (német, lengyel, olasz, cseh) boldogítására fölhasználni, és megmondani: jutand-e fölhasználójuk oda: hova a' legjobb szándék ügyekszik? — remélhetõ-e süker, mit a' legmegfeszültebb erõ, 's becsületesség elõállítani akar? — felelet — — de nem felelek; a' napok eseményei felelnek.

tása — mi nem más, mint a' saját institutiókhozi alkalmazkodás, — a' magyar közös, vagyis egy kormánynyal, egy alkotmányos király országlásával — a' magyar nemzet i állodalom egységeben, igen tisztán kiegyeztetethető. Melly kapcsolási állapot föntartandó lenne mindaddig: mig az egyesítést a' kölcsönös érdekek nem sürgetnék.

A' territorialis kiegészítésnél második helyet foglal Dalmátország. Ennek a' magyar korona alá joggali tartozóságát megvitatni szinte szükségtelen. Mert ha ennek nagyobb része a' mohácsi vész után a' velenceiek által elfoglaltatott is: újabb időkben, magyarkoronai jognál fogva került ez királyunk uralkodása alá; melly alatt ez ország az austriai német tartományokhozi csatolás általi tartományosítás, és austriai formákban i igazgatás miatt folytonos magyarjog-sértéssé, — 's a' királyi eskünek nyiltan bevallott meghazudtolásává lett. — E' körülmény, előidézője és föntartója — ha jól meggondoljuk — amaz igen is borzasztó állapotnak, miszerint királyunkat eskü-, 's hitszegőnek nyilvánithatnók egy olly jog folytonos megszegése miatt, minek először, ő nem oka; mert kellő fölvilágosítás esetében bizonyosan ezt nem engedné; — és másodszor, mit a' politika — ezen annyiszor rosszul értett, és értelmezett mentegetési csáb — sem nem igényel, sem nem kíván. Mert azt sem bel, sem kül józan politika nem kívánhatja, hogy olly földterület, tartomány vagy ország, melly jogszerűen a' magyar korona alá tartozik, ettől elszakítva idegenszerű olly institutiókkal 's törvényekkel igazgattassék, mellyeknek jogszerű alapja azon okból nincs: mert idegenszerűek.

Dalmátországnál, a' magyarkoronai állodalom kiegészítése. nev mint Erdélynél a' kapcsolás után neház-

tatnának is, egy időre, mostani institutiói, 's csak életbe léptetnék a' „de officio palatinali“ 12-ik t. cz., melly így szól: „tota Dalmatia subjacere debet judicio Palatini: et pro proventibus habet in illa certas insulas;“ a' magyar ország-lás alá kerülendéssel, a' lehető jótékony-ság azon legjobb nemével ajándékoztatnék meg ezen ország: hogy az uralkodási jogtalan állapotból fölszabadulván, azon állástól is megmenekülne, mellyben vagyonosodási tekintetből nincsen jövődjöje az ugy is csak 220 □ mértföldnyi 400,000 lakó-val bíró, 's így, egy magyar megyéhez hasonlítható országnak. — Ide tartoznak még azon adriai szigetek is, mellyek mai napig Istriához vannak csatolva. E' szigetek nagyobb része frangepani birtok volt. Ezeknek visszaéatlásáról törvény is van.

A' territorialis kiegészítésnél végre harmadik helyet foglal a' magyar korona alá tartozó egyetemes határörvidék. A' kapcsolás, sőt az egyesítés általi kivihetőségben ennél sincs nehézség, mihelyt a' magyar állodalomnak független nemzeti kormánya lesz; mert a' katonai igazgatási forma, a' végvidékek biztosítása végett, illetetlenül marandó 's hagyandó lenne ¹⁾.

És ha elvégre független nemzeti kormánya lesz a' magyar állodalomnak, és territorialis kiegészítése is megtörténik; csak akkor lehet sükeresen azon reformokról gondolkodni, 's a' jól átgondoltakat életbe léptetni, mellyeket most a' „birodalmi egységnek“ szemügybeni tartása mellett, sokan életbe hozni ügyekeznek.

¹⁾ Sőt most, midőn nemzeti kormányunk van, 's az eddig különféle személy- 's birtokjogok lassankint ki fognak egyenlített, — igen kívánatos lenne, hogy a' magyar birodalom azon határain is, hol határörvidék nem létezik, ez felállítatnék. Ezt a' honvédelmi, 's financialis érdek javálja. A' practikai kivihetőség nem akadna nehézségekre.

Ha azonban a „státus-quo“ megszüntetésének általam ajánlott jogszerű módja bármilly tapintat-, vagy tacticából a' hongyülés tárgyává nem teendhető, és az boldogabb időre halasztandó, mellyben rajtunk egy nagy véletlen, — melly (sugva legyen mondva) soká magára vártni nem fog, — úgy is segitend, — 's mikor aztán ha rögtönözve is, de kellő ismerettel, a' magyar monarchiai állodalmat jogszerű állapotába visszahelyezni nem nagy nehézség leend, csak avatatlan kezek ne nyuljanak hozzá, — ha mondom a' státus-quo megszüntetése még most a' hongyülés tárgyává nem teendhető: a' birodalmi e g y s é g, és n e m - e g y s é g eszméjét szem¹előtt kell tartani, 's a' reform kiindulás pontjául, 's mintegy vezérezáslójakul választani. Egyébkint lehetlen a' biztos haladás; — egyébkint a' haladás táborában katonászkodók, — kikben a' szándék, akarat, erő, egy szóval, a' haladási kellékek megvannak, vezéreszme nélkül egymás erejét eredménytelenül használják föl, — vagy olly eredményt idéznek elő, mellyet nem vártak, mellyet nem akartak ¹⁾).

Ez időben, midőn a' haladók egy része, socialis úton társulattá szerkezetten, kimondá: az e g y s é g vezéreszméjét, — mert minden reformot „a' birodalmi egység szemügybeni tartása mellett“ szándékozik létesíteni *), — a' haladóknak egy más része pedig a' reform-részleteket nyilatkozványában úgy formulázta, hogy azokból birodalmi e g y s é g - e l l e n i s é g e t lehet kivonni **) — noha ezt nyiltan ki nem monda: — a' vezéreszmék léte vagy nem léte ellen intézendő tactica többé nem alkalmazható ***). És ha továbbá is akarunk tacticát alkalmazni, ezt ezentul c s a k a' reform egyes kérdéseire irányozhatjuk, egyes részeiben működtethetjük;

¹⁾ Kérem itt megemlékezni, hogy midőn e' sorok irattak, a' már alakult conservatív párt ellenében az ellenzék is Pestre második összejeövetelt hirdetett; és gróf Széchenyi is kiadta politicalai programját.

*) Lásd a' conservatív programmot.

**) Lásd az ellenzéki programmot.

***.) Olvasd gr. Széchenyi programját.

mellyek úgy formulázthatnak, hogy azokból világosan kitűnjék az egyik vagy másik vezéreszmei szerintiség; de úgy is alakíthatnak, hogy azokból csak a' mélyebben látók, élesebb elméjük lesznek képesek levonni a' mellyik vezéreszmei szerintiséget. Ha megyei tanácskozmányinkban körültekintünk, találkozunk ezekben illynemű formulázásokkal. — És kérem, illy taktikásoknak mondott formulázásokból mi szokott lenni az eredmény? Az — miről engem tapasztalás győzött meg — hogy a' pártok embereinek nagyobb része, — kik nem birván elegendő, 's kellő ismeretekkel, — vagy evvel birván, de nem levén különféle életfoglalkozásaik miatt elegendő idejük, kellő, 's szükséges gondolkodásra, — csak lélektani hajlamból, és sympathiából, vagy antipathiából nyilatkoznak így, vagy amugy.

Valljon nincsenek-e sokan azok közül, kik magokat ellenzékieknek, conservativeknek vallják, olly állapotban, hogy voltaképen megmondani nem tudják, miben áll valódiilag a' conservatismus, és miben az ellenzékiiség? Ne higgye azt senki, hogy a' két nyilatkozványnyal közdolgaink iránt minden fogalomzavar elenyészett *).

*) Azok, 's egyedül csak azok számára, kik az alakult pártok alapelveit kellőleg fölfogni még eddig nem tudták, egyéni fölfogásom szerint, kiadott nyilatkozványaik után ime ekép ismertetem meg azokat:

Mult 1846-ik évi november 14-ik napján kiadatott többek által egy politikai nyilatkozvány; — melly szerint:

„Két sark körül forog potitikai létünk; — egyike azoknak nemzetiségi, alkotmányos, és közigazgatási önállásunk: — másika a' közbirodalommal való azon összeköttetés, melyet századok előkészítettek, századok megerősítettek.“

Azért,

„Az alkotmányosság, 's nemzetiség, — 's a' közbirodalmi egységnek eszélyes szemügyben tartása mellett“

E' többekből álló társulat egy politikai organisált testet alakított conservativ párt név alatt,

„A' haza átalakulásának keresztülvitelére.“

Ezt pedig szükségesnek láták tenni azon okból, mert bevallott meggyőződésök szerint,

Azonban legyen ez bármikép, mindegyik pártbelinél, midőn párti működésben részt vesz, kitűnik, — legalább kitüntetni szándékoltatik az akarat, ügyekezet a' hon javának előmozdítása iránt. — Csak az a' különbség közöttök, hogy egyéni érdekek, — melyektől e' világon senki sem ment, —

„Semmineműi törvényhozási intézkedés sem érdemli meg a' haladás és javítás nevezetét, ha

- a) a' kormánynak alkotmányos ereje, 's hatályossága,
- b) az országnak alkotmányos állása,
- c) a' birtoknak mérséklő befolyása,
- d) a' tulajdonjognak szentsége,
- e) a' közbirodalommal kapcsolatnak szilárdsága,
- f) a' nemzetiség érdekei

„'s egy békés reform lehetőségei, általa (t. i. a' törvényhozási intézkedés által) meg nem erősítenek, nem conserváltak, 's illetőleg újabb biztosítékokat nem nyernek.“

Ezekből láthatni, hogy a' conservatív párt célul tűzte ki: a' haza átalakítását; — és ezen átalakítási működésben vezérelyekül állította fel: az alkotmányosságot, nemzetiséget, 's a' közbirodalmi egységet, — mint létező tényezőket. — Van tehát három vezérely, melyeket a' haza átalakításában nem csak fentartani akar: sőt, — minthogy az átalakítással javítást ügyekszik eredményeztetni, — nyíltan, 's elhatározottan csak azon intézkedést mondja javításnak, mely e' három elvet conserválja, 's illetőleg újabb biztosítékokkal ellátja. — Ha tehát ezeket összevonjuk, támad belőlök ezen conservatív alapelv: „magyarország átalakításánál a' közbirodalmi egység tekintendő.“

Szinte idei 1847-ik évi június 6-án kiadatott többek által, egy más politikai nyilatkozvány, mely szerint:

„A' magyar kormány alkotmányos törvényeink ellenére, idegenszerű, 's nem nemzeti, hanem olly befolyás alatt áll, mely a' monarchiának egyéb tartományait absolut hatalommal igazgatván, az alkotmányos életnek nem épen barátja.“

Azért

„meg nem feledkezve azon viszonyokról, melyek az ország 's az austriai örökös tartományok között, a' *pragmatica sanctio* értelmében fenállanak: de szorosán ragaszkodva az 1790: 10. törvénycikkelyhez is“ —

hazai dolgok és tárgyak, valamint köz- 's magánjogok, 's kötelességek világosabb, 's homályosabb ismerete; — és több más emberi akaratnak irányt adó hatványok miatt, a' hon java előmozdításának miké p i s é g é t különböző úton 's irányban keresik.

E' többekből álló társulat, a' magyar alkotmányos ellenzék tagjainak vallván magát, egy politikai pártot alakított, 's feladásul kitűzte:

„a) a' kormány egyes tetteire, mulasztásaira, 's összes politikájára folytonosan ellenőrködni; — és

b) minden czélszerű reformok létrehozásán folyvást iparkodni.“

Ezen kettős feladatot tűzék ki pedig azon okból:

„Mert a' kormány a' nemzetnek jogszerű fölszólalását figyelembe sem véve: a' korábbi sérelmek orvoslását nem csak nem eszközli, de mulasztásaival 's tetteivel újabb sérelmeket támaszt.“

'S minekutána kijellették volna azon tárgyak főbbjeit, miknek minélelőbbi létrehozását, az idő, 's helyzet körülményei szerint a' hon javára mulhatlanul szükségesnek hiszik, — kinyilatkoztaták azon meggyőződésüket, hogy:

„ha az austriai örökös tartományok — — az alkotmányos nemzetek sorába lépnének, — — érdekeink, 's az ő érdekeik könnyebben kiegyenlíthetők lennének; — és az összes birodalom egyes részeit nagyobb érdekegység kötné össze.“

Ebből láthatni, hogy a' magyar alkotmányos ellenzéknek két célja van, t. i. a' kormányra ellenőrködni, és czélszerű reformokat létrehozni. Ezen kettős célzt, bevallott meggyőződése szerint úgy véli sikeresen elérhetni, ha az összes birodalom többi tartományinak is alkotmánya leend; mert ekkor nagyobb érdekegység támadván, természetesen a' kitűzött kettős cél könnyebben elérhető.

A' magyar alkotmányos ellenzék nem mondja ki tisztán, és elhatározottan a' párti vezéreivel. Nyilatkozványából kiderül, mintha vezérével tűzné ki azt, hogy „magyarország szabad ország, egész törvényhozási, 's kormányzási rendszerében független: tehát semmi más országnak, vagy nemzetnek alá nem rendeltje;“ de ezen vezérévelnek lenni kellő nyilatkozás nem alkalmazható azon birodalmi egységre, melyet ő constatiroz, 's melyben ő céljait csak akkor vallja sikeresen elérhetni, ha „a' birodalomnak többi részei is alkotmánynyal ellátnak.“ Ha tehát a' nyilatkozvány tartalmából kell kiokoskodni egy vezér- vagy alapelve, akkor ez nem lehet más, mint az összes birodalmi alkotmányosság, mely alkotmányosságban, nem subordinált — alárendelt: hanem coordinált — mellérendelt — állás tűzetik ki magyarországnak.

E' különböző ut 's irány választásának okát tán abban lehet föltalálni, hogy honunknak, az az: a' magyar korona országainak státuszjogi állása, — 's továbbá, királyunknak milly viszonyban alapuló, 's milly jogokban gyökerező souverainitása publicistáink

És továbbá idei 1847-ik évi télben megjelent egy politikai program című nyomtatvány, melynek szerzője kimondván azt, hogy:

„ő sem conservatív, sem ellenzéki: hanem ha valami titulusának (pártnevének) kell lenni, ő becsületes progressista, 's ernyedetlen reformer, vagyis összevonva, progressivus reformer“

— létesített egy politikai pártot, melyet azért, hogy jörganisálva még nincs, és nyíltan bevallott tagjait nem ismerjük, ignorálni nem lehet. — Ezt nem tehetvén, azt mint létezőt el kell ismernünk, mert tagjai minden bizonynyal szaporodni fognak. Erről a' párt főnökének hatályos ügyessége mindenkit meggyőzhet. És azért a' „politikai programmot“ pártnyilatkozványának kell tekintenünk.

És találkozunk e' nyilatkozványban egy elvvel, mely szerint mindaz, mi honunkban husz, 's annyi év óta történt, — szerinte történt, — és pedig a' nélkül, hogy azok, — kik a' történetekre közremunkáltak, — akar ezen pártbelieknek nyíltan ismerték volna magokat, vagy vezérelvöket definiálták volna.

A' conservatív, 's ellenzéki párt alapelvét értelmezni lehet, mert azt mind-egyik, kiadott nyilatkozványában formulázta; nem úgy a' progressivus-reformer pártnak practicus alakítója. — E' politikai programmban az alapelv olyan, hogy ezen elvet szavakkal értelmezni nem lehet: hanem ha mégis megismertetni kell, kifejezhető ezen számtani jeggyel: ①. — Sokan azt fogják gondolni, hogy — a' ① számtani jegy fogalma annyi levén, mint: semmi — a' progressivus-reformer párt elvét semminek lenni állítom: az az, azt mondom: nincs elve. Pedig éppen ellenkezőt mondok. — De hát miben áll ezen elv?

Hogy ezen ① elvet megismerjük: képzeljük magunknak, a' conservatív, és ellenzéki párt megszűntét; — azonban, hogy ezt képzelhessük, föl kell tennünk, hogy az ellenzék elve éppen ellenkezője a' conservatív elvnek: t. i. ha a' conservatív párt magyarországot, a' közbiradalmi egység szemügyben tartása mellett akarja átalakítani: az ellenzék magyarországot nem a' közbiradalmi egység szemügyben tartása mellett akarja átalakítani: hanem magyarországot magát egységnek vevén ebben czélszerű reformokat akar; — mondom, hogy a' program párt ① elvét megismerjük, képzeljük e' két párt megszűntét, — megszűnésökkel természetesen elveiknek is megszűnni kellendvén. — Miként progressive mind a' két pártnak bizonyos részét enyészni képzeljük: azon szerint, mind a' kettő helyibe képzeljük progressive lépni, a' program-pártot; — és minekutána képzeletünkben mind a' kettő elenyészett, és egyik sincs, — a' program-pártot kell az

által kellőleg közismeret tárgyává nem tétetett, föltételeztetvén általok, hogy ezek ugy is tudvák. És pedig a' mindennapi tapasztalás ellenkezőt bizonyít. Illy tapasztalás birta e' sorok íróját jelen értekezés készítésére.

elenyészett pártok helyett, létezőnek képzelnünk. Ha ezen képzeleti progressus lehetőségét valósitottnak elismerjük, akkor a' két párt elvének fogalma, a' nemlétel fogalmával összekötve lesz az, a' mit ❶ számtani jeggyel a' programm-párt választott elvéül kitűzhetünk.

És mivel a' programm szerzője nyíltan megmondá, hogy „ő sem ellenzéki, sem conservatív,“ — 's ilyenek honunkban többen találkoznak, miért is létezik programm-párt: — ennek elve nem lehet más, mint az, mit ❶ számtan jeggyel megismertetni lehet.¹

Nem kell gondolni, mintha ez a' ❶ jeggyel összekötött elv fogalomnak fejtegetése, — vagyis: a' conservatív, 's ellenzéki elv nemléteének fogalmából eredett programm-párti elv semmitőli megkülönböztetése, csak haszontalan elmefuttatás, vagy matematikai szörszálhasogatás lenne, melly a' positivus elvü pártoknak sem nem használ, sem nem árt: sőt inkább olly érdekes mint a' számtanban a' ❶, melly mindig olly helyen áll, hol, ha ő nem állana, valamelyiknek a' kilencz számjegy közül állani kellene; — jelentése tehát nem semmi. — Ezen, hogy ugy mondjam, elméleti elvet, e' párt nagy mestere mikép alkalmazza a' reform-részletek utain, — ismét szavakkal kifejezni nem lehet; mert ez függ azon körülményektől, mellyeket ő előbb létrehoz: de mellyeknek kifejlesztésével nem gondol; hanem fejleményök bizonyos stádiumában reájok alkalmazza ❶ elvét, 's vele eredményt állít ki.

Ezen theoria szerint történtek mindazon reformok, mellyek eddig e' párt által (mert mondom husz évi létét ignorálni nem lehet) létrehoztak. — Van tehát e' pártnak alapelve; mit, — ha szóval kimondani kell, — csak e' szó fejez ki: hon.

Lássuk most mi különbség van e' három politikai párt között; — természetesen az illető irott nyilatkozványok szerint?

A' conservatív párt célul tűzte ki magyarország átalakítását, e' három tényezővel: alkotmányosság, — nemzetiség — és közbirodalmi egység, — bizodalom mellett a' hatalom kezelői iránt.

Az ellenzéki párt: czélszerű reformok behozatalát, ellenőrködés, — tehát nem bizodalom mellett, — szinte három tényezővel: *sanctio pragmatica* —

Az eddig előadottakból érthető, hogy a' magyar állodalmat, mint politikai egészet, én t é r i l e g, és nem h a t á l y i l a g (dynamice) vettem. Az az, a' magyar állodalmat, mint olly tért vettem, mellyen létezik a' magyar egyének politikai társadalma. És midőn annak ismertetését jogi, politikai és ténylegi szempontból azok számára, kiknek róla még kellő megállapodott fogalmuk nincs, — közzé tenni igyekeztem: sem nem volt czélom m a g y a r á l l o d a l m i j o g o t *) (Staatsrecht) rendszeresen írni; — sem az izgatás terén arra működni, hogy a' magyarkoronai országok méltánytalan állapotának, — mellynek a' közbirodalmiságban sem jogi, sem politikai szilárd alapot az önkényileg összeférczelt austriai „status-quoval“ kivívni soha, de soha sem sükerülend, — a' létező európai körülmények könnyelmű ignorálásával, azonnal, és mindjárt természetes állodalmi jogszerűségbe visszahelyeztetést eszközöljek. Noha ez iránt az annyira divattá vált panslavisticus, és orosz császárrali ijesztgetések ellenére is külviszonyok szempontjából nehézség nem lenne; mert az orosz császárról — azért hogy ellensége a' forradalom által változtatni szándéklott európai közdolgok rendének, — józanul föl sem tehető, hogy minden tulkatonás fölfogása mellett is, a' historiai, 's pactum conventumokon épült, 's jó lélekkel, 's becsületesen szerzett

1790: 10. törv. cikkely és az összes birodalom többi tartományinak alkotmányossága.

A' progressista reform-párt czélul tűzte ki: az általános kifejlődést, — a' két párt ❶ bizodalma, és ❷ ellenörködése mellett, azoknak különböző három ❸❸❸ = hon tényezőivel. — — Elvont értelmezés: de való; — mi ha valamelly véletlen közbe nem jő, be fog bizonyulni.

*) Az állodalmi jogot kérem megkülönböztetni a' közjogtól (Jus publicum; öffentliches Recht). Más az állodalmi jog, melly a' térre mint politikai terrenumra vonatkozik más állodalmak irányában; — és más a' közjog, melly a' politikai társadalom egyéneinek belső állapotára nyer alkalmazást, természetesen a' fejedelmet is beleértve a' politikai társadalomba. — Állodalmi jognak tárgya a' t é r i állodalom; — a' közjognak pedig a' h a t á l y i állodalom, a' nemzet.

jogok embere ne legyen. — Noha mondom ez sem az orosz császárról, sem bármelyik európai hatalmasságról föl nem tehető; — és ennek föl nem tehetése mellett egy pár ugy nevezett fölvilágosító *note diplomatique* által az illetők előtt, a z sükerrel megtörténhetnék: — mégis, — jól tudván azt, hogy a' magyar állodalomnak milly jogokban alapuló voltáról mind Budán, mind Bécsben tisztultabb 's igaziabb fogalom, és ismeret terjesztése szükséges, — idejében lenni találtam addig is — mig a' magyar állodalom politikai létének kiigazítását az európai körülmények követelni fogják (mi az idő jelei szerint soká el nem marad) — azt, gondolkodás, és gondoskodás tárgyává tenni, vagy legalább iránta eszmecserét ébresztteni; mert így lehető csak hogy a' magyar állodalmi- 's közjogróli fogalmak tisztulni fognak, 's valahára egymást megértendjük.

V.

Legyen a' jövendő hongyülés akaratának nyilvánulandása bármilly irányu: engedjessék meg nekem annak föltételezése, hogy az nem leend más, mint: a' magyar monarchiai státusegységnek alkotmányos nemzeti formákban biztositása minden időre.

Ezen föltételezés két főeszmét involvál t. i. a' magyar monarchiai státusegységet, — és ennek nemzeti alkotmányos formákban biztositását.

Az első, — a' magyar monarchiai státusegységet, igénytelen tudományom szerint megismertetvén, — ennek téri (territorialis) biztositási módját, 's eszközét adtam.

Értekezzünk most a' magyar monarchiai státusegység hatályi (dynamicus), vagyis, mi ugyanaz, a' nemzeti alkotmányosság biztositásáról.

A' hatályi státusegységnél, vagy mint imént mondtam, a' nemzeti alkotmányosságnál nemzet föltételeztetvén, — először is a' magyar nemzet ismertetését kellene adnunk. — Minthogy azonban már fölebb — hol a' nemzet, 's nemzetiség elvont értelmét adtuk, 's ezt a' magyarhoni polgárookra alkalmaztuk, — megmutatva van, 's megismer-

tetve, hogy kik teszik magyarhonban eddig a' nemzetet, itt egyszerűen kimondhatjuk: hogy magyarkoronai állodalomban eddig nemzet csak a' nemesség: az az nemzet tagjai eddig csak a' nemesek; 's gyakorlatból azok is, kik nemesi jogokkal bármikép élnek.

E' szerint e' hon lakosinak mintegy tizenkilenczhuszad része nem nemzet. Ez csak nép. A' nép — e' tizenkilenczhuszadrész honlakói iránt, az lehetne a' kérdés: valljon a' nemzet tagjai közé felveendők-e, minthogy egy állodalomban egy nemzettel több népek létezhetvén, — ezt az állodalom hatályi (dynamicus) fogalma elkerülhetlenül nem igényli. — E' kérdést azonban, — ha más indok nem volna is, — maga az arány, melly e' hon nemzete, 's népei között létez, — fölteendőnek sem javalja; hanem mintegy kérdésben van a' felelet, miszerint: e' honnak minden lakója nemzet tagjává teendő. És ne felejtsük, hogy nálunk érdekegység békésen csak az általános nemzetesítés formájában létesíthető, — 's érdekegység nem eszközölhető, ha csak egyesek — még eddig különböző magán 's közérdekei, a' népiségek kimélése, 's tiszteletben tartása által, egymás irányában ki nem egyenlítettnek.

Ezt axioma gyanánt fölállítva, az csak a' kérdés: mi kép? — A' miképiség kérdésére felelni nehéz, de nem lehetlen. Ugyanis:

Ha meggondoljuk, hogy az eddigi magyar nemzetnek, vagyis nemességnek eredeti alapja a' földbirtok (a' czímeres nemesség, vagyis czímeres oklevélleli nemzetesítés későbbi találmány *), mellyel mindig nemesség, vagyis magyar

*) Nem szükség itt a' czímeres nemesítés eredetének okait kutatni: noha ezt, valamint azt is, hogy mellyik király alatt vevé kezdetét, régi okirataink nyomán, 's írónk munkái után megmutatni nem lenne lehetlen. — Elég az, hogy státusrendszerünkbe ez több század óta, mint olly intézvény van beleoltva, mellyel közjogu qualificatio személynek, 's általa családjának adatni szokott, 's korunkban státusjövédelmi forrásul is használtatik. Egy czímeres levél, melly nemesit, plus minus 4000 pengő forintba kerül.

nemzetesedés *) van összekapcsolva: mintegy magától kínálkozik a mód, és út, mellyel, és mellyben a' miképiség csomója megoldható.

Ezen csomó megoldásánál, vagyis a' magyar állodalomban létező népek nemzetesítésének munkájánál, a' magyarhoni földvagyon iránt olly intézkedés, olly reform szükséges, hogy midőn általa a' föld népe nemzetté lesz; a' nemzet mostani tagjainak földbirtok-viszonyai is a' minden oldalról érdekek szemügybeni tartása mellett kiegyenlítettessenek, kiigazítottassanak.

Minkeelőtte ezekről értekezni, szükség némieket előrehocsátanom. Státusszerkezetünk főelvénél fogva, — mint már fölebbi értekezésemben megmutatni igyekeztem, — a' magyar monarchicus állodalomnak jogszerű alapja nyugszik azon elvitázhatlan igazságon, miszerint: „egész magyarföldnek tulajdonosa a' korona, 's ennek földtulajdonosi minemiségéből folyik ki azon hatalomjog, mellyet fölségségnek (souveraineté) mondunk.“

Minthogy századunk általánosan nyilvánult koriránya azt követeli, hogy minden személynél a' földvagyon, tulajdon legyen: — mert személy nem a' földért, hanem föld van a' személyért; — személy a' czél, föld az eszköz; — és a' személynek rendeltetése levén önfentartása mellett, a' határozatlan tökélesbülés is: erre mindennek, tehát a' föld határ 's föltétel nélküli használhatásának is szabadnak kell lenni; egyébkint e' rendeltetésnek megfelelni nem lehet, — minthogy, mondom, a' korirány földtulajdont követel a' személynek; az most a' kérdés, valljon adandó-e magánosnak, személynek — legyen az bár ki — földtulajdon, vagy nem?

A' köz- 's magánjogtan elvei után, szerintem levén a' földtulajdon: olly föltétel nélküli földvagyon,

*) Innét származik ezen mai napig is szokásban levő nemesi czim: nemzetes uram: élő, 's gyakorlati tanúságaul annak, hogy magyar állodalomban eddig csak az nemzet tagja, ki nemes.

mellynek lényegéről ura teljes szabadsággal rendelkezhetik, — ha a' magyarföldet magánosak, — egyének — kezei között tulajdonná tesszük: logikai elvitázhatlan következetességgel el kell abbeli teljes szabadságukat ismernünk, miszerint a' magyar földnek lényegéről kizárólagos joggal rendelkezhessenek. — Már a' magyar földnek közjogi és státusszerkezeti szempontból nem lehet más a' lényege, mint az, hogy magyar, és hogy állodalmi állomány (constitutivum status). Midőn tehát megadatnék valakinek, a' magyar föld lényegéről, az az, magyar, 's állományi mivoltáról szabad rendelkezési jog: meg kellene adatva lenni következetesen azon szabadságnak, és jognak is, hogy azt, nem magyarrá, és nem állománynyá tehesse. — Illy jog, illy szabadság, az az: földtulajdon, magánosak kezei között mire, és hova vezet, mindenki megfontolására bízom.

Illyen levén a' földtulajdon, szerintem az, e' honban magánosoknak, — legyenek ezek személyek, vagy társulatok, — nem adható. Nem pedig azért; mert megmutatva levén főlebb, hogy az egyetemes magyar földtulajdon a' koronaé, 's ezen tulajdonosi mineműségeen nyugszik a' magyar fölségiség, — souverainitás — ha egyeseknek, magánosoknak tulajdont adunk, el kell ismernünk ezeknek közös fölségiségét, el kell ismernünk az ugy nevezett népsouverainitást; melly magában bármilly magasztos státuszjog-alap legyen is máshol; nálunk magyaroknál nem alkalmazható státuszjog-alap. — És ha bár alkalmazható lenne is, nincs észszerű indok, ezt miért óhajtani, vagy akarni. — Midőn ellenkezőleg, egész magyar föld, a' korona elosztatlan, 's elidegeníthetlen tulajdonának továbbá is elismeretvén, — olly compact állodalmi egységet képez, mellynek jogszerűsége — legitimitása — azon viszonyban alapszik: miszerint a' korona azért souverain: mert tulajdonos; és mivel tulajdonos, e' mineműségénél fogva nála van a' „jus summi dominii“ a' fölségiség. E' fölségiség gyakorlása kirá-

lyi családunknak, meghatározott föltételek alatt pactum conventum által adatott által, azért királynál a' fölségi jog csak birtok és nem tulajdon, — fölségi hatalma nem absolut, — korlátlan: hanem „korlátolt,“ mely korlátotság által definiáltatik a' magyar alkotvány.

Ha ezen státus-elvet, — mely a' magyar állodalomnak mai napig alapja, — továbbá is fentartjuk: sőt, mint már emlitem, önmegnyugtatóunk, 's mások előtti ismeret miatt, úgy mint van, nyilvánítjuk: — megtettünk mindent, mit a' monarchiai elv elismerése, bevallása, 's tiszteletbentartása iránt tenni kötelességünk is, jogunk is van. Megtettünk mindent, hogy bármilly nyelvű 's eredetű földbirtokos, legyen az tót, oláh, szerb, illir, horvát, német 'sat. józanul azon gondolatra nem vetemedhetik, miszerint ő földbirtokával a' magyar koronai státusszerkezetből vagy kiléphessen, vagy megmaradva, evvel ellenkező irányt követhessen, csupán 's egyedül azért, mert nyelvre 's eredetre nézve nem levén magyar, a' magyar politikai nemzetiségre sem köteleztethetik. Ha pedig mégis illy gondolatra vetemednék, isten, és ember előtt szent, 's világos marad a' jog, őt a' magyar státusszerkezetben, 's így a' magyar politikai nemzetiségbeni maradásra minden móddal 's eszközzel kényszeríthetni. Midőn ellenben kinyilatkoztatván azt, hogy a' magyar korona territoriumában, „mindenki a' földnek tulajdonosa,“ nem csak azt teszszük, miszerint a' monarchiai elv fényképpé válik, 's nem lesz valóság: hanem a' magyar politikai nemzetiséget is az olly különböző népiségek indulatos 's gyulékony szeszélyére bizzuk *).

*) A' magyar korona országának ezen státus-alapelvein tovább is megtartott szerkezetében, válik lehetségessé az annyiféle népiségek, természetszerű és sajátos igényeiknek kiegyenlítése, a' nélkül, hogy a' magyar politikai 's diplomatai nemzetiség csak legkevésbé is csorbát szenvedne vagy épen veszélyeztetnék. Mert midőn a' magyar állodalomnak tót, német, oláh, szerb, horvát, illir, 'sat. nyelvű 's eredetű lakosi, 's birtokosi megtarthatnák önkörükből, 's népi ügyeikben saját nyelvöket, és szokásaikat: úgy ezeknek veszélyeztetése nélkül

De továbbá, földtulajdon, hasznosítható vagyoni tekintetből sem adathatik személynek. — Tudván, mi a földtulajdon, ha földet személy korlátlanul hasznosíthat: hasznosításával másokat, tehát a közjót, — mi minden státusban a végcél — károsíthatja. Ennek bebizonyítására elég legyen két példa. Engedtessék valakinek földtulajdon, melyen patak, vagy folyó létezik, és jusson ennek eszébe a vizet földtulajdonáról bármi oknál fogva kiszorítani, mit physicailag körülszanczolásal teljesíthet. Ezt a tulajdonjog egyszerű fogalmánál fogva tennie szabadságában kell állni: egyébkint nem lenne tulajdona. — Vagy jusson eszébe egy terjedelmesb hegyi erdő tulajdonosának erdeit kiirtani, mit szinte tulajdonjog fogalmánál fogva tehetnie kell. — Mi lesz, csak ezen két, a megadott tulajdonjog szerint teljesíthető ténynek következménye a közönségre? Nemde első esetben a mások rögtöni károsítása; másodikban, az elpusztult erdő miatt, az egész vidék légmérsékletének változása, — a záporok által lemosott hegyi földdel a folyók ágyainak betöltése, — a föld- 's faboritéktól megfosztott kopár sziklákról visszaverődő napsugarainak káros befolyása az egész vidék terményzésére 'sat. 'sat. E két példa, hogy többet ne említsünk, elég indok volna, — ha léteznék is magyar állodalomban magánosoknál földtulajdon, — ennek a státusszerkezet, a monarchiai elv megmentésére a népiségek kellő kimélése, és hasznosítási szempontból is, eltörlésére: nem hogy ennek megadását igényelhetné a józanul fölfogott korirány; 's ez igény után megadhatná a törvényhozás.

elvállalhatják ott és akkor, midőn a státussal érintkezésbe jönek, a magyar nemzet és nyelv diplomaticai uralmát. Tudván jól, hogy a független, 's önálló politikai magyar állodalomban, illir, szerb, német, oláh, 'sat. politikai honpolgár, illir-, szerb-, német-, oláhjogokkal nem létezhetik, 's a magyar állodalom polgárainak politikai érdekegysége lehetlenné lenne. És pedig érdekegység a végcél, 's ennek kell reformjaink végcéljának lenni. — Van ez franciaia, 's más országokban, hol egy politikai nemzetiségben többféle népiségek jól megférnek.

Földtulajdon tehát semminemű tekintetből magánosnak nem adható.

A' földtulajdon imez értelmezését, — mint valamelly fölcsigázott elméleti finomságot, 's azért gyakorlati státus-életben haszonnélkülit, — tudom sokan iskolai tanszékre útasítják, és új doctrínának mondandják. Mert szerintök egy civilisált státusban sem léteznék földtulajdon, holott a' német „Eigenthum“ a' francia „propriété“ ellenkezőt bizonyít. Azonban a' francia propriété nem tulajdon, mert a' „code“-ban így értelmeztetik: „la propriété est le droit de jouir, et disposer des choses de la maniere la plus absolue: pourvu (most jön a' korlátozás) qu'on en fasse pas un usage prohibé par les lois, ou par les réglemens.“ A' német „Gesetzbuch“-okban pedig: „Eigenthum ist das Recht, eine Sache auf die unbeschränkste Weise zu benützen, und darüber zu verfügen: vorausgesezt, dass man davon keinen durch die Gesetze, oder Verordnungen untersagten Gebrauch mache.“ Tehát ezekben sem létezik földtulajdon magánosok kezei között. Hozzánk nem tartozván más nemzetek, 's népek földvagyon-jogainak fejtegetése: valamint státusszerkezetök alapjának milly jogokban sarkalló mutogatása: — mi megadván a' tulajdon szónak határozott értelmét, és pedig az eddig fenálló törvényeink szavaiból, és értelméből még egyszer nyíltan kimondjuk, miszerint: „földtulajdon, státusszerkezetünknel fogva magánosnak nem csak nem adandó: de nem is adható.“ — 'S azért biztosan akarom hinni, sőt meggyőződve akarok lenni a' felől, hogy ha legio azoknak a' száma, kik a' magyar állodalmi életben haszonvehetlennek állítják a' tulajdonról adott értelmezésemet: nem kicsiny azoknak is serege, kik ezt igen is gyakorlatiasnak, 's azért szükségesnek vallandják.

Nem levén, magyar állodalomban, minden korirány mellett is valakinek földtulajdon adható: a' földvagyonnak köz-

jogi szempontból továbbá is birtoknak kell maradni. Ez annál inkább megmaradhat: mert levén szerintem a' földbirtok: „olly földvagyon melly meghatározott föltételek szerint törvényszerűleg valakié“ — teljesen czélt érünk: ha iránta törvényileg úgy intézkedünk, hogy az, váljék avvá a' személyre nézve, mi eddig a' családra nézve volt. — Vagyis miként eddig földbirtok a' családok fentartásának eszköze volt: (mennyire éretett el e' czél, tudjuk) úgy legyen az ezután a' személyek fentartásának eszköze, az az miként eddig adományi rendszerünk szerint igazi földsajátot csak család bir, — 's némileg sz. városi polgár: úgy ezen-tul a' földbirtok-saját, személyé legyen. Ezen czél-változtatással nem csak megfelelünk korunk azon irányának, hogy a' személy ön, 's övei fentartása mellett természetes tehetségeinek kifejlesztésében, a' társadalmi institutiók által, lehetőségig legkevésbé korlátoztassék: de státusszerkezetünk alapelvébe sem ütközünk sőt általa olly egyenlített utat készítünk, mellyen az úgy nevezett „korkérdések“ megoldásában biztosan haladhatunk.

Ezeknek előrebocsátása után, ha nem mondanám is, kiki eltalálja, hogy arra, miszerint a' magyar korona országai lakosinak tizenkilenczhuszad része nemzetté legyen, nem más szükséges, mint a' magyar nemzetiség alapját közjogilag szélesbiteni“ — az az úgy intézkedni, hogy a' magyar korona territoriumán ne találtassék egy talpalatnyi földbirtok, mellynek különböző közjogu természete van.

Tudván jól, hogy miként a' magyar állodalomban többféle (nemesi, városi, urbéri, praedialistai, inscriptionalis, 's isten tudja, milly szabadalmas) birtok van: úgy a' birtokjogok, 's kötelességek is különbözők; — különböző joggal 's kötelességgel pedig, — minthogy csak személy az, melly jogot gyakorolhat, 's kötelességet teljesíthet, ha bár a' jog, 's kötelesség földbirtokra van is rakva — érdekegységet eszközölni nem lehet; — tudván továbbá azt, hogy érdekegység

nélkül nemzet tagjává válnia bárkinek is lehetetlen: — a' magyar állodalom hatályi (dynamicus) biztosításánál, — vagyis, mi mindegy — a' magyar politikai nemzet gyarapításánál, 's így szilárdításánál, — bár hogy okoskodjunk, első, 's elkerülhetlen teendők, azon korlátolt földbirtoknak felszabadítása, mellyet urbérinek *) mondunk. E' fölszabadítás nem történhetik máskép, mint az urbéri mindennemű viszonyok teljes — 's ha észszerűen intézkedni akarunk, egyszerre 's nem fokonszintű megszüntetése által. Mikép lehető ez, majd alább elmondom ¹⁾.

Az urbéri birtok megszüntetése — (ennek birtokosa már ugy is önjogu (sui juris) levén) — lehetővé teszi, hogy minden nemnemes földbirtokos magyar nemzet tagjává törvényesíthetők; mert megszereztetvén nekik a' magyar „nemzetiesség“ eredeti alapja, a' szabad földbirtok, melly a' nemzettag qualificationális kelléke, — birtokviszonyánál fogva függetleníttetik, 's minden uri hatalomtól mentessé tétetik. A' személyi mentesség 's önállóság, a' fölperességet megadó törvény óta, ugyis már decretálva van. 'S ezen sze-

*) Hogy az urbéri föld valóságos birtok, habár korlátolt is: és nem haszonvétel, tanúsítja maga az urbéri törvény: mert azon 'perczben, midőn 1836-ik évben királyunk, a' földesur 's urbérese közötti viszonyok iránt, a' nemzet akaratát szentesítő szavával törvénynyé teremté, az addigi föld-haszonvétel, a' magánjog teréről elvételvén, a' birtoklási jog, melly az urat illette, az urbéresre ruháztatott, 's helyette az urnak meghatározott haszon törvénynyel biztosított; tehát az előbbi állapot megfordult; 's az urbéres lett birtokos. Így vagyunk a' patriarchalis viszonyokkal is; mert midőn a' nemesi földbirtoknak megszerezhetési joga nemnemesre, 's így az urbéresre is kiterjesztetett, 's a' személyes felperességi jog ezeknek törvényileg megadatott, önjogu (sui juris) lett az urbéres személye. — 'S azért e' kifejezés patriarchális viszony most már értelem nélküli pengő ércz, és csengő cimbalom, mint mondja az irás. Hol törvény határoz, ott nincs, nem lehet patriarchalismus.

¹⁾ Ennek szüksége megszűnt; mert ez iránt intézkedvén az utolsó országgyűlés, minden javallat haszontalan. Ezért jelen iratnak második része, melly a' birtokviszonyok iránti reformot tartalmazza, ki nem nyomtatott.

mélyönjogusággal az urbéres teljesen kiszabadult a' kötelezettségből (Hörigkeit). Miért is az uri hatóság mai napig nem más, mint olly delegált hatóság, melyet az ur státus helyett gyakorol, 's mintegy ezt képviseli.

Mihelyt tehát az eddigi urbéres, birtokviszonyánál fogva önjoguvá tétetik: nincs nehézség őt nemzeti taggá átalakítani.

Erre szükséges, hogy az eddigi nemzettag (nemesség) politikai jogaiban részesíttessék. — Mi módon történhetik meg ez czélszerűen — státusszerkezetünket figyelemmel tartva, — majd alább látni fogjuk ¹⁾.

Ekép nemzettaggá válván minden földbirtokos, (honoratorok régi szokás erejénél 's újabb törvénynél fogva ugy is azok) — az ész- 's erkölcsi-vagyonosak nemzettagokká könnyen tehetők. Kérem itt visszaemlékezni azon értelmezésekre, melyeket 65-dik lapon adtam; hol t. i. észivagyonnak neveztem minden tudományt (jogtudós, orvos, 'sat. észivagyonos) — erkölcsi-vagyonnak pedig: phisikai képességet valami közhasznut tenni (gyáros, mesterember 'sat. egyszóval minden kézműi iparos, erkölcs-vagyonos).

¹⁾ Erre sincs már szükség: meglevén az ugynevezett ideiglenes népképviselői törvény: melynek gyengéin az élet, a' tapasztalás ugy is segítend. Azért ezen iratnak harmadik része, mely erről szólt, kihagyatott. Itt csak az említetik meg: hogy státusrendszerünkben az, mit az V-dik törvény népképviselőt-nek mond, valódi nemzeti képviselő. Hiszen ha azok, kik politikai jogokkal felruháztattak, népnek neveztetnek: hol van akkor a' politikai nemzet? — ha csak nemzetnek nem nevezük azon parányi honpolgár-részt, mely politikai joggal nem bír. És ekkor a' magyar nemzet ugyan néppé lesz, sőt népekké. És ekkor a' magyar státusszerkezet alapja változott, az az átalakult; és elvetettük a' demokratiai magot, mely akaratumk ellen is kikél. Nem nem, ezt ne tegyük. A' magyar dynamicus állodalomnak továbbá is alkotmányos monarchiai nemzetnek kell maradni. E' nélkül számára nincsen lét följegyezve a' politikai élet könyvébe. — Mit a' nemzet, és nép. különböztetéséről mondtam, nem valamely — csak szavakba lerakott haszontalan elmélet; — hogy nem az, fogja bizonyítani az élet.

Midőn ekép nemzeti tagokká tétettek — 's könnyen tedethettek, — mind azon honpolgárok, kiknek érdekük van, akár földvagyoni, akár észí, akár erkölcsi vagyoni tekintetből, a' magyar korona territoriumán leélni éltük napjait: akkor biztosította a' magyar törvényhozás a' monarchiai hatályi státusegységet, a' magyar korona országának téri státusegységén, vagyis más szóval akkor leend: az önálló, független, 's szabad magyar koronai birodalomnak, igazi 's valóságos szilárd nemzeti alkotmánya minden üdőre.

Ezen nemzetesítés alapjára helyzett, 's ezen folytatott réformmal lehetend csak megmenteni hazánkat, — állodal-munkat, — az annyiaktól ohajtott átalakulástól (transformatio), mit ha épen óhajtunk, 's rajta dolgozunk be fog következni: — de ezen átalakulás minden más lesz, csak magyar nem. Mert ha a' jogszerű magyar koronai állodalomnak (hogy jogszerűen az, megmutatni igyekeztem) átalakulnia kell, az csak nem magyarra alakulhat át. És hogy ez akaratunk ellen meg ne történjék, nem szükséges más, a' kitérés, 's régi institutioink ismerete mellett: mint szabatosabb státus-, 's közjog-tudomány. Hiszen egy kevesbé több státus-, 's közjog-tudomány, — mint sokaknál eddig tapasztalni lehetett, — senkinek meg nem árt.

VI.

És így — ha a' mondottakat összefoglaljuk, kiderülend belőlük az, hogy:

a) Magyarország, hozzákapcsolt országgal, 's tartományival történeti alkotmány által korlátolt, független 's önálló monarchicus állodalom; — tehát politikai egység. — Mint ilyen

b) státuszjogilag az austriai német örökös, vagy más tartományokkal mai napig diplomatikai érvényességgel összekötve, — annál inkább egyesítve (uniálva) nincs.

c) Monarchiai független 's önálló státusegysége továbbá föntartandó; — 's azért, hogy kétségtelenül jogszerű alkotmányos országglója: más országoknak, 's tartományoknak is teljeshatalmu uralkodója, — ezekhez státuszjogilag sem nem kötendő, sem velök állodalmi egységgé át nem alakítandó.

d) Minthogy jelen állapota, — status-quoja nem csak ki nem elégítő, 's jogszerűtlen: de koronázási eskü, 's hitlevél elleni is: ez megszüntetendő.

Ezeknek fejtegetése — 's bátran kimondom — kellő megmutatása után, javalatba hoztam, előszer is azon módot, mellyel a' magyar koronai országok jogszerűtlen állapota — státusz-quoja — kiigazítandó lenne; — melly után, — föltételezvé az, hogy az első, 's minden következő

törvényhozásnak nem lehet más feladata, mint „a' magyar monarchiai státusegységnek alkotmányos nemzeti formák-bani biztosítása minden időre.“ — Javalatba hoztam másodszor oly reformtárgyakat, melyeket fölfogásom szerint, — hogy a' magyar állodalom a' korigénynek, és a' most mondott törvényhozási föladatnak megfelelően, — reform-épületünk idomításánál anyagokul, 's térül tekintenünk kell; melyeknek kellő elkészítése nélkül a' politikai, — a' személy-jogok — reformálásába hiában bocsájtkoznánk; mert egyedül a' személyesség 's egyéni viszonyokra alapított társaság csak ó korban volt és lehetett a' politikai egység talpazata, midőn csak az egyéni-erő volt minden. Most midőn az állandósítás, 's hogy úgy mondjam, nemzeti, vagy népi állodalomítás Európában az irány, — nem csupán egyén, nem személy többé: hanem azon tér is, mellyen az egyének összesége — a' nép, vagy nemzet — létezik, — képezi a' politikai állodalmi egységet. — És a' mint e' tér önálló népi-ségek, vagy nemzetiség bázisaul tétetik: azon szerint lesz belőle népi, vagy nemzeti állodalom; — mert bárhogy okoskodjunk, csak földön, 's földből él az ember.

Midőn tehát honunk népeit egy nemzetté tenni akarjuk, — mit, hogy erős, és szilárd hatályi, vagyis nemzeti állodalmunk legyen, — tennünk is kell: előbb ennek talapzatát — bázisát — t. i. az egész magyar koronai földet, vagyis földbirtokot kell egyalakuvá tennünk. — És ez az indok, miért én a' földkörüli reformot előbb javalom, mint a' személy irántit; — mellyet, minthogy személy, az indulatok és szenvedélyek minden nemeinek subjectuma, 's az fog maradni mindég, — állandó elvekre helyezni úgy sem sikerülend. Ez folytonosan a' teendők tárgya maradand.

És végre a' mondottakból kiderülend az is, hogy javala-
taim csak propyleumok, melyek stilül szolgáljanak a' magyar politikai épület belsejének kijavításánál: hogy rajtok, — mint kapun, lehessenek a' nemzeti politikai épületen kívül állók bevezetendők. A' nemzet tagjai közé miképi föl-

veendés, — egymás iránti magán-viszony, — jobb közrend-tartás csak akkor történhetik meg, midőn mind a' bevezetők, mind a' bevezetettek, magukat egymás iránt kölcsönösen rövid együttlét után tájékozták. Ez pedig a' birtokviszonyok kiigazítása, vagyis egyalakuvá tétele előtt okszerűen teljes lehetetlen. — 'S mivel „int az idő, 's a' parancsoló körülmények szükségeivel meg kell alkudni“ legyen bármilly nemű ezen alku, az bizonyos, hogy reform-működésünkben mindnyájunknak által kell esnünk azon lázas állapoton, melyet orvosaink a' beteg testnél crisis-nek mondanak. A' crisis beáll akkor, midőn a' földbirtok országos assimilációját megkezdjük. — Ennek elszánt akaratral, 's kitérésre elegendő előkészülettel elibe kell mennünk; mert ha nem megyünk, — hiában, — az idő jelei olyanok, hogy menettetni fogunk, — 's akaratlanul vele találkozandunk. — Május 18-án 1847.

MONARCHIAI ÁLLÁS.

Midőn jelen irat „Státusjogi Állás” című része, úgy mint az taval iratott, sajtó alatt volt, e' sorok írója csak hamar meggyőződött arról, hogy sokan vannak, kik a' magyar állodalom monarchiai állását, a' magyar ministerialis rendszert a' német lapokból merített ismeretek után, olyannak kezdik hirdetni, millyenné az teljességgel nem csak nem tétetett: de az országgyűlés által olyanná tétetni messziről sem szándékolta. — Ez inditott arra, hogy „Monarchiai Állás” cím alatt egy toldalékot németekről írjak, melly sokaknak ha fölvilágosításul nem is, — eszmeébresztésül szolgálhat.

„A' királyi szék az, melly körül egybeseregelve menthetjük meg felforgatástól a' hazát, mivel egyedül olly hazafiak egyesülése adhat annak igazi életet, 's erőt, kik elkülönöztvén magoktól minden szélsőséget, 's tulzást, megalkusznak mindennel, csak a' becsülettel, erénynyel, és tántorithatlan hazafiusággal nem.“

„Egyesüljünk tehát, tiszta szándéku hangulattal, 's alkotmányos éberséggel a' fejedelem széke körül olly testületbe, melly lehető akar, 's ekkép sem nem önt hideg vizet honunk kifejtett haladási szellemére; mert ezt elnyomni többé nem lehet; — sem nem tűri, hogy elfásult, vagy dühösségre fölhevült hazaszeretet égő kanóczot vessen honi institutióinkba.“

Gróf Széchenyi István,

(Politikai Programm töredék 160. lap).

Valamint jelen irat „Státuszjogi Állás“ nevű részében a' politikai programm írójának egy állítását vevém „irányszónak“ azért, hogy annak ellenkezőjét magyar diplomatikai státuselvekből csekély tehetségem szerint megmutassam: — mennyire közelítém meg a' czélt, olvasóim ítéletére bízom.

Hasonlóan ezen irat „Moarchiai Állás“-nak nevezett e' második része elibe is a' politikai programm írójának egy olly állítását tevém, mellynek valóságáról, — nem hihetem, hogy létezzen a' magyar állodalomban honát okszerűen, 's igazán szerető egyén, — ki kétségeskednék.

Midőn ez lenne hitem, sőt meggyőződése, nem látom bizonyítási szükségét annak, hogy a' magyar állodalomnak csak ugy lehet jövőndője: ha monarchiai állását továbbá is lelkiismeretesen, 's erélyesen megőrzi.

Ha jövőndő országgyűlésein, — mint az imént multon — szigoruan kikerül mindent, mi csak távolról is a' monarchiai állás megváltoztatására czélozna.

E' levén meggyőződése, szükségtelen az állítás valóságának bizonyítása.

Azonban a' monarchiai állásnak van egy körülménye, melly még mindig vigyázatot 's felvilágosítást kíván. Lásuk ezt.

tálatott: lehető sőt valószínű, hogy a' magyar állodalom, a' *pragmatica sanction*nak divatos értelmezésénél fogva, az ugy nevezett austriai birodalom territorialis épségének fentartása miatt, olly kötelességek teljesítésére szólíttathatik, mire, ha valamelly okszerű politikából nem: csupán a' *pragmatica sanctio* miatt (ezt ugy értelmezvén, mint kell, és van) sem a' közigazság, sem a' közméltányosság elvei szerint, sehogy sem köteleztethetnék.

Midőn mondom ez valószínű, tehát ezért: de azért is, mert a' mult törvényhozás előkelőbb tagjai nyíltan kimondák, 's bevallák, hogy egyedül a' *pragmatica sanctio* által velünk összekötött népek iránt vannak tagadhatlan kötelezettségeink, — nem lesz szükségtelen a' *pragmatica sanctio*t — közhasznu szentesítményt — e' szempontból is diplomatikai bonezkés alá venni.

Az 1723-dik 1-ső törvényczikk előszavában mondatik: „Értesülvén a' KK. és RR. ő es. kir. fölségének azon gondoskodásáról, — miszerint királyi meghívó levelek, 's királyi előadások értelme szerint, a' magyar státus, 's ehez kapcsolt országok gyarapodását, és ezekben a' belcsend 's bátorság megállapítását külmegettámadás 's erőszak ellen, — a' szomszéd örökös tartományokkal egyesítés által kívánja állandósítani; — ezen irántok tanúsított legkegyelmesebb indulatért, valamint azért is, hogy ámbár római birodalmi gondjaitól elfoglalva levén, mégis személyesen jelen országgyűlésre megjeleni, — 's magyarország, 's hozzákapcsolt részeinek mind diplomatikai, mind egyéb jogait, szabadságait, mentességeit újra megerősíteni ajánl-

tudta a' törvényhozás. Hagyjunk föl tehát a' forradalom emlegetésével. — Azon tény, hogy Pesten egy vers kinyomására kényszerítettett nem tudom mellyik nyomdatulajdonos, vagy hogy egyik, másik utca másképp neveztetett az illető hatóság engedelmével, csak nem forradalom. Ez legfőlebb z a v a r g á s (cra-vail). Rectificáljuk uraim az eszméket, 's fogalmakat, — rectificáljuk. Vagy definiáljuk, mit értünk a' forradalom (revolution) szó alatt. Mert a' forradalom szónak európai értelme mást jelent, mint azt, mi nálunk eddig történt.

kozik, --- hálás köszönetet nyilvánítanak,“ t. i. az országosan egybegyült Rendek.

Ha a' törvény imez szavain komoly elmélkedéssel gondolkodunk, szem előtt tartva a' magyar törvényhozás újabb időkg föntartott azon szokását, hogy a' királyi előadásokban foglalt tárgyak, a' szentesített törvények bevezetésében mindig megemléttetni szoktak, ha bár azok törvéynyé nem váltanak is: — kénytelenek leszünk elismerni, 's bevallani azt, hogy e' szavakkal: — „a' szomszéd örökös tartományokali egyesítés által kívánja állandósítani“ — ő felsége az akkori király szándékolta ugyan a' magyar korona országait, német örökös szomszéd tartományival minden külmegtámadás és erő elleni biztosítás végett egyesíteni, vagyis, mi mindegy, egy politikai státussá, egy közbirodalomká átalakítani. Ez kétségtelen, — ez tagadhatlan. — De hogy ez meg nem történt; és azért a' szándékolt egyesítés törvénybe nem ment, elvitázhatlanul tanusítják mind ezen első törvénynek, mind pedig a' másodíknak minden szavai. Egyébkint ezt úgy kimondották vala, mint kimondák az országlási örökösödést *). Az előbbi monarchiai állás tehát változatlan, és sértetlen hagyatott.

*) Tapasztalásból tudván azt, — hogy sokan a' *pragmatica sanctioni* törvények iránt vitatkoznak, a' nélkül, hogy azokat csak olvasták volna is, vagy ha olvasták is, róluk illő exegissel elmélkedtek volna: hanem másoktól hallás után állapíták meg felőlük fogalmukat; — és azért bármilly nevetségesnek látszassék is, — e' két törvényt egész terjedelmében szóról szóra ide igtatom: — megjegyezvén, hogy ezek a' *corpus juris* 1822-dik évi kiadásából irattak ki.

Articulus I-us. Paternam sane, et Clementissimam SSae Caes. et Regiae Majestatis, erga SS. et OO. Regni in praesenti Diaeta, felicissime, et in frequentissimo; vix aliquando viso numero congregatos propensionem; et ad permansionem; Eorundem, ac incrementum publici Status Regni Hungariae, Partiumque eidem adnexarum, proque stabilienda in omnem casum, etiam contra Vim externam, cum vicinis Regnis, et Provinciis Haereditariis Unione, et conservanda domestica tranquillitate, directam curam, et sollicitudinem; ex benignis Ejusdem SSmae Caes. et Reg. Majestatis, ad Status, et Ordines Regni, Partiumque eidem adnexarum Clementissime emanatis Little-

Ha tehát az unio, — a' közbírodalomítás, és így az előbbi magyar monarchiai állásnak elváltoztatása meg nem történt :

ris Regalibus; ac novissime factis Propositionibus devoto sane homagialis Fidelitatis Eorundem Zelo, et constanti fervore humillime intelligentes; *(Eddig fejeztetik ki, hogy miért hívatott össze az országgyűlés)* — pro hoc erga Eosdem clementissime exhibito Paterni affectus Gratiarum singulari voto, quodve non obstantibus in adversum quibusvis gravissimis, Sacrum Romanum Imperium, et Europaeam quietem tangentibus curis, et laboribus, in medium fidelium Statuum Suorum semet conferre; et Eosdem in Altissima iisdem Summe Veneranda Persona Sua, paterne consolari; et primum, ac ante omnia, nullaque praevia fidelium Statuum et Ordinum eatenus praemissa humillima supplicatione ex puro erga Eosdem paterno affectu, universos Status, et Ordines Regni Sui Haereditarii Hungariae, Partiumque, Regnorum, et Provinciae eadem annexarum in omnibus tam diplomaticis, quam aliis quibusvis Juribus, Libertatibus, Privilegiis, Immunitatibus, Consuetudinibus, Praerogativis, et Legibus, hactenus concessis, et conditis, ac in praesenti diaeta, et in futurum etiam diaetaliter condendis conservaturam offerre; et easdem, ac earundem singulas clementissime confirmare dignata fuisset; humillimas, et quam possunt maximas Sacratissimae Caesareae, ac Regiae Majestati, ideo etiam gratias referunt: *(E' szavakkal köszönik a' Rendeik, hogy az országgyűlés összehívatott; és mondanak köszönetetazért is :)*

§. 1-o. Quod faemineum quoque sexum Augustissimae Domus Suae Austriae, usque ad Ejusdem, et ab Eodem descendentium defectum, ad Regiam Hungariae Coronam, Partesque, Regna, et Provincias, ad eandem Sacram Coronam pertinentes unanimi Universorum Statuum, et Ordinum Regni, Partiumque eidem adnexarum libero voto proclamatum; et per solennem Eorundem Statuum et Ordinum ad Sacratissimam Caesaream, et Regiam Majestatem, Viennam expeditam Deputationem vocatum;

§. 2-o. Et ejusmodi oblationem, tam pie, et clementer, gratoque animo acceptare; et fidelium Statuum et Ordinum Suorum piis, ac salutaribus votis; non tantum annuere dignata esset. *(E' két §. az ajánlott nőágu örökösödés kegyelmes elfogadását tartalmazza)*

§. 3-o. Sed ejusmodi in Sacra Regni Hungariae Corona, et Partibus, Regnis et Provinciis eidem annexis Successionem, eodem, quo masculorum primogeniturae ordine, secundum normam, in reliquis Suae Majestatis Sacratissimae Regnis, et Provinciis Haereditariis, in, et extra Germaniam sitis, jam per Eandem ordinatam, stabilitam, publicatam et acceptatam inseparabiliter, habitaque in graduum aequalitate, ejusdem lineae Praerogativae masculorum ratione, dirigi, servari, et custodiri vellet;

azt állítani nem lehet, „hogy sanctio pragmatica által velünk összekötött népek iránt tagadhatlan kötelezettségeink“ vannak: melly kötelezettségek a' bel vagy kül bátorság biztosságára vonatkoznak. Miszerint ha királyunk örökös német,

§. 4-o. Ita (most következik, hogy mikép értik a' följánlott nőágu örökösödést) ut illa, vel masculus Haeres, qui vel quae praemissorum Augustae Domus Austriacae Regnorum, et Provinciarum Haeres, juxta memoratam normam primogeniturae in Augusta Domo austriaca receptam existit: eodem Successionis pro his, et futuris quibuscunque casibus Haereditario jure, etiam pro infalibili Rege Hungariae, Partiumque, Regnorum, et Provinciarum eidem annexarum; aequae indivisibiliter intelligendarum, habeatur, et coronetur.

E' törvény értelménél fogva tehát csak a' nőágu örökösödés volt följánlva, és pedig úgy, hogy a' magyar korona alá tartozó országok eloszthatlanok maradjanak; és nem ajánlatott föl valamelly unio más országokkal. E' becikkelyezett följánlás után, igen következetesen nem decretáltattott más, mint a' nőágu örökösödés. Ez, és ennek indokai, rendje, 's föltételei meghatározattak a' II-ik Törvénczikkben:

Articulus II-us. Tametsi Suae Sacratissimae, Caesareae, et Regiae Majestatis, Fideles Status, et Ordines Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum vividam, et florentem, optimeque constitutam aetatem Vires, et Valetudinem conspicientes; divinaeque benedictioni, quam optime confisi, Eandem magnis et gloriosis, sexus masculini successoribus, ad preces quoque fidelium Suorum Statuum eo fine ad DEUM ter optimum fusas, et incessanter fundendas, largissime benedicendam; et indesinenti Masculorum Haeredum Suorum ordine fideles Status Regni consolandos fore, vel maxime confiderent;

§. 1-o. Quia vero apprime etiam perspectum haberent; Reges pariter, et Principes, aequali aliorum hominum mortalitatis sortis subjectos esse: mature proinde, et consulto perpendentes, tot, et tanta cum Praedecessorum Suae Sacratissimae Caesareae, et Regiae Majestatis, Divorum olim Leopoldi Genitoris, et Josephi fratris, Gloriosissimorum Hungariae Regum; tum vel maxime propria clementissime regnantis Suae Sacratissimae Caesareae, et Regiae Majestatis, pro incremento Boni patrii publici, prove fidelium Civium Suorum perenni Salute, Bello atque, ac Pace, exantlata gloriosissima Acta, et Facta; dum nonmodo Haereditarium Regnum hoc Hungariae, Partesque, Regna, et Provincias eidem annexas in Statu per praeattactos Gloriosos Praedecessores positum conservavit; sed occasione etiam novissimi ottomanici belli, contra ferventissimos ejusdem impetus, etiam animose tutata; victricibus, felicibusque armis, in annexa eidem Regna, et Provincias cum immortalis nominis sui Gloria Statuumque, et Ordinum, ac privarum Regni Civium perenni Securitate protenderit: ut successivis quibusvis tem-

olasz, vagy lengyel tartományinak valamellyike megtámadatnék, ennek védelmére a' magyar nemzet *p r a g m a t i c a s a n c t i o* erejénél fogva köteles.

poribus, ab omnibus externis, et etiam domesticis confusionibus, et periculis praeservari; imo in alma, et continua tranquillitate, ac sincera animorum Unione adversus vim etiam externam felicissime perennare possit;

§. 2. Quosvis praeterea etiam internos Motus, et facile oriri solita, ipsi Statibus, et Ordinibus Regni ab antiquo optime cognita Interregni mala, sollicitate praecavere cupientes;

§. 3. Majorum Suorum laudabilibus exemplis incitati;

§. 4. Volentesque erga Sacratissimam Caesaream, et Regiam Majestatem Dominum, Dominum Eorum clementissimum gratos, et fideles semet humillime exhibere; *(e' négy \$ban az elfogadott 's meghatározott nőágu örökösödésnek indokai mondatnak el).*

§. 5. In defectu Sexus Masculini Sacratissimae Cesareae, et Regiae Majestatis (quem defectum Deus clementissime avertere dignetur) Jus haereditarium Succedendi in Hungariae Regnum, et Coronam, ad eandemque partes pertinentes, Provincias, et Regna, jam divino auxilio recuperata, et recuperanda; etiam in Sexum Augustae domus Suae Austriacae Faemineum primo loco quidem ab atefato modo regnante Sacratissima Caesarea, et Regia Majestate;

§. 6. Dein in hujus defectu; a divo olim Josepho.

§. 7. His quoque deficientibus, ex Lumbis Divi olim Leopoldi, Imperatorum, et Regum Hungariae Descendentes, Eorundem legitimos Romano-Catholicos Successores utriusque Sexus Austriae Archiduces, juxta Stabilitum per Sacratissimam Caesaream, ac Regiam regnantem Majestatem, in aliis, quoque Suis Regnis, et Provinciis Haereditariis, in et extra Germaniam sitis Primogeniturae Ordinem, jure et ordine praemisso, indivisibiliter, ac inseparabiliter invicem, et insimul; ac una cum Regno Hungariae, et partibus Regnis, et Provinciis eidem annexis, haereditarie possidendis, regendam, et gubernandam transferunt. *(Ezen 5. 6. 's 7-ik \$ban az örökösödésnek rendje, 's módja határoztatik meg.)*

§. 8. Et memoratam successionem acceptant.

§. 9. Taliterque, eandemque Successionem faemineam, in Augusta domo Austriaca introductam, et agnitam extensis ad eam nunc protunc articulis 2-i et 3-i: 1687 *(ezekben a' fiágu örökösödés határoztatott meg,)* et pariter 2-i et 3-i: 1715 *(ezekben szinte a' fiágu örökösödés erősítettik meg, 's magyarországnak saját országlása, 's kormányzása biztosittatik: holott ha unio történt volna az austriai örökös tartományokkal saját országlás nem biztosittathatott volna, ha bár saját kormányzás megállapított is. Országlás, és kormányzás, ha egy személyre ruháztatik is, mindig két különböző lény.)* juxta ordinem supradictum stabiliunt.

Illy kötelezettséget a' *pragmatica sanctioból* kiokoskodni teljes lehetetlen. Mert ha ez lehető volna: akkor kötelezettség lenne ezen tartományok beljőlletéhez is, — a' mennyire ennek eszközlése tőlük ki nem telik, — részünkről is járulni; mi milly részletes kötelezettségre vezetendne, mindenki megfontolására bízom.

Azért azonban, hogy nem létezik szerződött kötelezettség, — ha csak az 1606. évi június 23-kán Bécsben kötött kibékülési egyesség, — melly szerint a' német örökös tartományokkal jó szomszédságnak örök időkrei fentartása meghatározott, — még mindig fenálló kötelezettségnek nem vétetik; — hogy, mondom, nem létezik valamelly, a' *pragmatica sanctioból* kiokoskodható kötelezettség: ezért nem következik, hogy a' magyar nemzet királyának segedelmet ne adjon akkor, és olly esetben, mikor, és mellyben általa fölhevitatik olly tartományokban létező trónjának vagy e' tartományokban fölbomlott bel- 's külbékének védelmére, mellyekben a' bécsi congressuson császári czímü *souverainitása* megállapított, 's biztosított. De ez csak jól fölfogott politikából történhetik: nem pedig olly kötelezettségből, melly a' *pragmatica sanctioban*, vagy bárhol másutt, pactálva volna.

§. 10. *Per praeattactum faemineum Sexum Augustae Domus ejusdem, praevio modo declaratos Haeredes; et Successores utriusque Sexus Archiduces Austriae; acceptandam ratihabendam, et una cum praemissis, aequo modo praevio per Sacratissimam Caesaream, et Regiam Majestatem clementissime confirmatis Diplomaticis, aliisque praedeclaratis Statuum, et Ordinum Regni, Partiumque Regnorum, et Provinciarum eidem annexarum Libertatibus, et Praerogativis, ad tenorem praecitatorum Articulorum, futuris semper temporibus Occasione coronationis observandam determinant.*

§. 11. *Et nonnisi post omnimodum praedicti Sexus defectum, avitam, et veterem, approbatamque, et receptam consuetudinem, Praerogativamque Statuum, et Ordinum, in electione, et coronatione Regum, locum habituram; reservant intelligendam.*

Ezen két törvény az, mellyekben van foglalva a' közhasznú szentesitény (*sanctio pragmatica*).

Valamint tehát igen nagy tévedés azt állítani: hogy az elvitázhatlan, és szentnek lenni kellő örökösödésnek megállapításán kívül, a' *pragmatica sanctio* a' magyar koronai országoknak más tartományokkal egyesítését, — összekötését is, tartalmazza: úgy tévedés annak állítása, és nyilvánítása is, hogy: „*pragmatica sanctio* által velünk összekötött népek i r á n t tagadhatatlan kötelezettségeink vannak.“

Minthogy én minden státuszjogszerű monarchiai egységet, összekötést, vagy kapcsolatot épen a' *pragmatica sanctio*-nál fogva tagadok, — ámbár ezt, a' tényleges állapot — az élet ellenkezőleg bizonyítgatá, 's jelenleg is, — minthogy Lajtán innen, 's tul is saját állásunkat voltaképen nem ismerjük, — még mindég bizonyítgatja: meg kellene végre mondanom, mi az, vagyis mi volt hát az: mi az összekötötetést, a' kapcsolótényben föntartotta?

Megmondom.

Ez nem volt más, mint azon *bureaucraticusi* kormányrendszer, melly Kaunitz által megkezdve, József császár által tovább képezve 's az utolsó austriai státuscancellár által a' már eltűrhetlen tökély fokára emelve, — anynyi heterogén jogalapú állodalmakat, egy jól föl nem fogott 's eredményében illyennek bebizonyult, politikai hálóval összekényszerített.

Ez volt az austriai birodalom egységkapcsa 's nem más.

E' kapocs valamint a' magyar koronai országokra nézve már eredetében jogtalan volt, mert tudtunk és akaratunk nélkül tehát „rajtunk, nélkülünk“ történt: úgy az, az ettől megváltó martiusi napokig jogossá nem válhatott csupán azért, mert t é n y volt.

És midőn ezen *bureaucraticusi* kormányrendszer, nem a' magyar nemzet, — hanem azon nép által, mellyre leginkább reá nehezült úgy, hogy már nem tűrhette, — szétrom-

mondva.) — megszakadt a jogtalan kapocs, mely a magyar koronai országok, vagyis a' magyar állodalom politikai önállása és függetlensége paralysáltatott. És rehabilitáltatott a' magyar állodalom státus- és monarchiai állása, önálló's független régi állapotába.

A' rehabilitált állapotnak (mi, jól jegyezzük meg, nem valamelly jogtalan státus-territorialis sértés, és nem remaniement territorial, et le bouleversement de l'ordre européen magyarország részéről) kellő megismertetése Európa előtt, föladása lesz kormányunknak. Ezt annak idejében okkal móddal meg is teendi: csak mi hirlapjainkban 's netán megjelenendő röpiratinkban értetlen követeléseinkkel hagyjunk föl: 's gondoljuk meg, hogy az átmenet (transitus) korszakát éljük, mellynek fölfogásához jobb politika igényeltetik, mintsem millyet eddig közülünk igen sok, állításánál fogva sajátjává tehetett.

És fölhagyván illynemű követelésekkel, ne gyanusítgassuk egy éjszaki hatalmas uralkodó jellemét, ki, mint már fölebb mondtam, minden tulkatonás erélyessége mellett is lehetetlen, hogy nemzetjogsértő akarjon lenni. És hátán rosz tanács, vagy némelly eltévedetteknek képzelt elnyomást hazudó fölhívása következtében irántunk minden ok nélkül illy valamit ténne: az elkövetendő igazságtalankodás és jogsértés rajta ugy boszut álland, mind bár ki máson: de mint mondtam ettől becsületességünk érzetében ne tartsunk.

És ha egy részről minden gyanusítgatással fölhagynunk kell: nem kell más részről olly tárgyakba avatkoznunk, mellyek akár ezen éjszaki uralkodó állodalmában jelentkező közdolgok rendének változtatásával érintkezésben vannak: akár más uralkodók állodalmiban, az ott napi renden létező eseményekkel szoros összeköttetésben léteznek.

Vagyis egyszóval békét kell hagynunk a' külállodalmak ügyeinek, 's viszonyainak.

Legfőlebb kimélettel, 's méltánylattel, — ha már küldogokról szólni akarunk, — szóljunk német szomszédainkhoz. Világosítsuk fel őket, hogy azon k a p o c s, — mellyel a' magyar állodalom, az austria német, lengyel és olasz státusokkal nyomoruságosan, 's méltánytalanul összetartott, — megszűnt azon perczben, mellyben a' bureaucraticus kormányrendszer ledőlt. Világosítsuk föl őket, 's mondjuk meg nekik, hogy mi azért a' dicső, 's nagy hivatásu német nemzetnek, — mivé hogy alakulni fog, nem kétségeskedünk, — nem csak jó szomszédai maradunk: de hogy ők is ilyenekké legyenek irántunk, a' viszonyosság iránti tartozás nemzeti érzetével ki is kérendjük.

Ugyde, mindez tökéletes elválást (separation, Trennung) jelent.

Bizony, — ijedezzünk bár mennyire, — azon állapot, mellyben a' bárminemű egységi kötelék megszakad, magán életben úgy, mint a' politikai életben különzésnek nevezetik, 's azon cselekvés, mellyel ez végbevitetik, elválásnak mondatik.

Az elválás szükségkép előidéztetett a' bureaucratiai kormányrendszer megdöntésével, 's a' független ministerialis rendszer föllállításával. Ezen cselekvések egyike sem jogtalan, 's azért a' józan politika által elvben nem kárhoztatható. És hogy következményeiben is jó leend, — csak akarjuk, — erről a' mult állapot története biztosít. Mert ha igaz az, hogy minden bölcs a' leélt idők tapasztalásiból fonja le jövőendő élte fonalát: úgy az austriai nevezetű birodalomba összekényszerített állodalmak politikai életének története olly tapasztalással gazdagítá mind a' magyar nemzetet, mind a' többi népeket, hogy azok az elméleti, 's alkalmazott státuscélt jobban, 's biztosabban megközelítendik önálló, 's független kormánynyal, különzött státusegységekben; mint olyanban, mellynek, csak valljuk meg, jogalapja nem volt; 's azért állandóságra nem is számíthatott.

Félre tehát minden érzékenykedéssel, recriminációval.

Az austriai német tartományok a' német birodalomba beleolvadva, jobb anyagi, és szellemi állapotba jutnak, mint akár separatisticus österreich-oszkodásukkal: akár a' már úgy sem létező österreichische Gesamt-Monarchie utáni kapaszkodásukkal.

A' magyar önálló, 's független állodalom is monarchiai állásában a' magyar *pragmatica sanctio* szerint olly állapotba jut, melly után összekényszerített, 's azért jogtalan viszonyában hiában sovárgott.

Magyar-, Erdély-, Dalmát- 's Tótország azon *terrenumok*, mellyeket a' *pragmatica sanctio* egyesített, 's „*indivisibiliter*,” és „*inseparabiliter invicem, et insimul*“ összekötött. — Ezekből lőn azon magyar koronai közbirodalom, mellyben a' Habsburg-Lotring család országglási jogszerű örökösödésén kívül a' *pragmatica sanctio* által állodalmi egység (*Staatliche Einheit*) van örök időre megállapítva. Ezen országok azok, mellyeknek egymás iránt *pactált*, 's tagadhatlan kötelezettségeik vannak, egy alkotmányos kormány alatt, ha bár különböző igazgatási formájok lenne is.

Ezen országokból alakított eloszthatlan állodalom, képezi a' magyar korona egységét.

Tudván ezt, és sehogy sem ignorálhatván a' *pactum* szentségét, megfoghatatlan némelly Dráva, Száva, 's Kulpa melléki honpolgártársinknak eltévedése, mellyel irányul tüzték ki a' *pactum* sértésének könnyelmű, sőt vétkes ignorálásával, egy nagy Illiriának föllállítását azon *territoriumokból*, mellyeknek egy része a' magyar korona *territoriuma*, a' többi részek pedig (mert Karnioliát, és Istriát is Illiriába venni akarják) kétségtelen német birodalmi *territorium*.

Ugyan miben állapittatnék meg ezen összecompingálandó Illiriának státuszjogi állása? Talán, az egy nyelv miatti rokon érzetben?

Az egynyelvűség (ha állana is, hogy ezen vidékeknek egymást értő nyelve van) európai státuszrendszerben

még eddig nem volt, 's ezen túl sem lehet olyan státuszjogi alap, melyre biztos és szilárd állodalmak építtethetnének.

Ezen Illiriának vagy a' német, vagy a' magyar állodalomba kebeleztetnie kellene: mi territoriális sértés nélkül nem eszközölhető. De ha az európai státuszjog földulásával ez eszközölhető volna is: lenne akkor egy olyan illir állodalom, melynek egy része (slavon, dalmát 's horvátország) önjoga volna, országglói souverainitással; a' másik része (karnioliai, istriai rész) országuri volna, uralkodói souverainitással. — No már milly zavar, milly jogbonyolódás lenne itt?

Mert ne felejtsük, hogy ezen Illiriában a' Habsburg-Lotringi család országgló is uralkodó is lenne. És e' család kihaltával, azon részben, mely a' magyar koronától elszakasztatnék, beállana a' szabad választás: azon rész pedig, — mely a' német territoriumtól elvétetnék, visszaesendő lévén a' német birodalmhoz, — ismét azzá lenne a' mi most. Milly zavar, — milly bonyolódás! —

Mind ezt az európai státuszjog nem engedheti: de a' politika sem kívánja.

A' politika megkívánhatná, ha azon honfiak, kik tévedésekben Illiriát állítani akarnak bármely részről is nyomva volnának. De ezen állításukat meghazudtolja magyar részről az utolsó országgyűlésen hozott törvények összege: az austriai részről a' kegyelmesen adott *Verfassung*.

Honfi társaim! egy kevés gondolkodás az európai státusok rendszeréről, és gondolkodás a' különböző státuszjogokról, valamint arról, hogy a' politika nem más, mint ezélszerű lehetőségi-intézkedés a' jogok tiszteletben tartása mellett: és megszűnik tévedések. Mert bizony mondom, Illiriátok nagy tévedés.

Ezen kitérés után folytassuk a' *pragmatica sanctio*ban rejlő lekötelezettséget.

Midőn 1723-ik évben, a' magyar korona országai egy eloszthatlan állodalommá alakulva, a' Habsburg-Lotring családnak nőágu örököseit is kétségtelen országlójukká minden időre megválaszták: nem tévének mást mint Nagy Brittainia, midőn 1714-ik évi 2-ik augustusban I. György ö t braunschweigi hercezet, 's német-római választófejedelmet, a' britt trónra emelé. Ki azért, hogy Nagy-Brittainia királya lett, német tartományit, az imperialis státusrendszer miatt úgy nem egyesíthette a' britt korona országgival; és ezek között viszonyos kötelezettséget nem pactálhatott: mint VI-ik Károly császár, e' néven III-ik magyar király sem egyesíthette német-austriai tartományit, a' magyar korona országgival; és ezek között viszonyos kötelezettséget nem pactálhatott. Hasonló példát mutat az állodalmak historiája a' lengyel királyságban: hol szinte a' szászfejedelelem királynak választatott, a' nélkül, hogy lengyelország és a' szász fejedelemség között egyesítés vagy kötelezettség történt, 's történhetett volna.

Valamint ezekben: úgy a' magyar országlási örökösödésben is a' fejedelmközösség nem idézett más viszonyt elő: mint azon állapotot, melyet természetes frigynek (natürliche Allianze, alliance naturel) mondhatunk. A' természetes frigy nem vonatkozhatik másra egyszerű fogalmánál fogva, mint: jó szomszédságra. Annak a' szomszéd bel- vagy küldolgai iránt semmi kötelezettsége.

Ha a' német-osztrák-, — lombard-velencei, — 's halics-lodoméri tartományok bár mi oknál fogva is, egy, vagy több egymástól független státust képeznek: ezeknek, a' magyar koronai állodalom, — mert közös fejedelmök van, — természetes frigyese, és viszont azok, ennek. A' természetes frigynek föladása ugyan, a' kölcsönös külfüggetlenség biztosítása: de csak akkor, midőn a' józan politika ezt igényli; és sehogy sem kötelezettség.

Ha ez így van, — mit tagadni nem lehet, — akkor a' fejedelmi közösséget olly k a p o c s n a k nevezni, — mely-lyel négy heterogén státusjogu terrenum egy politikai egészsze összetartatik, — nem jelent mást: mint a' boldog-talanul összecompingált német, magyar, olasz, 's lengyel közügyeket, uj politikai férkezetlenségekké (Unverträglich-keit) összeférczelni. Mi nem csak a' munka alatt, de ered-ményében irgalmatlanul boszulandná meg magát.

E' toldaléknak nem célja, irányt tüzni ki, hogy milly politikát kell követniök a' rehabilitált magyar dolgokban, a' kormány férfiaknak. Ezek tudják azt. Legyen ez csak némi irányadás azoknak számára, kik hirlapjainkban igazi „táb-labirói politikával“ hangos lármát ütnek, hogy Lombardiá-ban magyar ezredek is használtatnak a' lombard-velencei király céljainak kivívására, vagy mint ők mondják, egy szabad nemzet nyomására.

És pedig ha meggondolják, hogy előbbeni státus-quoból az igazi jogszerű állapotba átmenni egy lábtoppantással nem lehet; — ha meggondolják, hogy mindenben az átmenet rosszabb — az egyébkint nem jó állapotnál: lehetlen hogy okszerűen olly követelésekkel álljanak elő, mellyeknek tel-jesedése, az átmenet megkezdésekor talált körülményeknek megszűntétől függ. A' magyar közdolgok rendének válto-zásra indított megkezdése, az olasz táborozást, mint folyó tényt (fait courant) találta. Jó-e, nem jó-e, jogos-e, nem jogos-e e' tény; — valamint az aligmult státus-quo-ban, fájdalom, még hozzánk nem tartozott megitélni: ugy most az átmeneti korszakban, annak, a' magyar ezredek házsártos visszakövetelésével bekövetkezhető megzavarhatása, bizony uraim, legyen harag, vagy boszankodás, kimondom, — ferde politika 's éretlen tactica.

Ha nem jó politika, magyar hírlapokban követelni az ezredek azonnali visszahívását Lombardiából: úgy Dr. Schick részéről az *Österreichische Zeitung*ban (26. ápril nr. 116) szinte azt követelni, hogy ott maradjanak, mert ott maradniok kötelesség, minthogy; magyarország „seit Jahrhunderten mit Österreich auf das innigste verbunden und grundgesetzlich verpflichtet ist, für die Aufrechterhaltung der Gesamtmonarchie mit Gut, und Blut einzustehen“ — mondom az ott maradást ez okból követelni — nem csak semmi politika sem: de ez már igazi tudatlanság. Dr. Schick nehezen olvasta azon Grundgesetz-et, mellynél fogva a' magyar státus, a' Gesamtmonarchiának fentartására mit Gut und Blut kötelezve lenne. Ugyan kérem mutassa föl ezen Grundgesetz-et. E' sorok írója mást nem ismer, mint a' *pragmatica sanctiot*. Ez, azon országokból, és tartományokból, melyekben a' Habsburg-Lotringház első szülöttje jogszerűen országol, 's melyeken uralkodik, nem csinál sem Gesamtmonarchie-t, sem nem kötelezi a' magyar státust olly valamire, mit Dr. Schick ur képzel.

Mit kíván a' politika; ez már más. Azért nevezém a' magyar hírlapokban nyilvánított mohó visszakövetelést ferde politikának.

Illyen a' külügyek iránti mohó követelés is. Ez, hasonlóan aligmult státus-quo állapotunkban hozzánk nem tartozott. — Ezekre nézve nem lehet mást mondani, mint: ha ki be nem látja azt, hogy az európai dolgok mostani állásában nem történhetett más, mint a' mi történt, — 's be nem látja továbbá azt, hogy a' mártius 31-diki királyi leirat után, — mellyel a' magyar nemzet urává van téve ön sorsának, — meg fogja tudni jogszerűen szerezni annak idejében a' magyar kormány azt, mi e' tárgyban hiányzik, — ha ki, mondom, ezt be nem látja: úgy hagyjon föl minden politizálással, mert ehez nem

ért. Azért, uraim, függeszszük föl e' két tárgyban, követeléseinket. Bizzuk ezeket ministereinkre, tudják ezek, mikor, 's mikép kell, 's lehet ezek iránt sükeresen intézkedni.

És lassankint meg kell szoknunk a' ministerialis rendszert.

Ehhez kettő szükséges: „bizodalom iránta; — és fölfogása annak, hogy mi, 's millyen nálunk a' ministerialis rendszer.”

II.

Azok számára, kik a' ministerialis kormányrendszerek kellő ismeretével nem bírnak, nem lesz fölösleges röviden megismertetni az eddig Európában ismeretes két ministerialis rendszert.

Ezek megismertetése után, könnyen megértendik, melylyik ministerialis rendszer hozatott be nálunk.

Valamint általában az európai állodalmak státuszjogilag kétfélék, azaz, vagy önjogúak (sui juris) 's fölöttük országurat (dynast, Landesherr) nem ismernek; vagy országuri obnoxietásban (in der dynastischen, landesherrlichen Hörigkeit) létező, jogszerű országuri birtokot (Dynastiebesitzung) képeznek: úgy ezekben ha ministerialis rendszer használtatik, ez is kétféle.

Az országúri állodalmakban — melyekben pactalt státuszjog (Staatsrecht) nem létezik, 's melyekben az uralkodó 's alattvalók közötti viszonyt Hausgesetz, vagy Grundgesetz által határozta meg az országur, magáról azonban a' státusról intézkedhetni kizárólagos jogát föntartá, — és azért ő minden jognak eredeti tulajdonosa, alattvalóinak csak azon 's olly jogai vannak, melyeket nekik engedélyezett, — illy állodalmakban mondom az országur megbiz négy, öt, vagy több egyént, hogy orszá-

gának, alattvalóinak köz 's magán ügyeiről intézkedjenek, 's mennyiben egyikre, vagy másokra illy, vagy olly intézkedés bizatik: azon szerint neveztetik illy, vagy olly (külbelügy) miniszternek. 'S minthogy az időnkinti megbízás magától az országtól jő, a' megbízottak közvetlenül az országúr szolgálatában vannak, 's neveztetnek kabinet-minisztereknek. A' kabinet-i ministerialis rendszerben az egyes miniszterek nem képeznek valamely homogen kormányzási elvű testületet: hanem mindegyik miniszter többi társa irányában független, 's önálló intéző. Azért az egyes miniszterek valamint különféle időkben kinevezhetők: ugy különféle időkben elbocsáthatók is. A' kabinet-i ministerialis rendszer, — ha a' kormányzottak irányában felelősséggel van is összekötve, csak dynastiákban alkalmazható. — Legyenek bár különféle kiváltságokkal felruházott rendek (Stände), mellyeknek felelősséggel tartozik a' miniszter: a' kabinet-i rendszer azért tisztán megállhat. Mert az országúr mindig a' Rendeken, 's népen kívül és fölül állván, az engedélyezett felelősség is a' fejedelem részéről kegyelem; a' feleletre-vonhatás pedig a' Rendek részéről kiváltságos állapot. Innét van, hogy a' dynasticus státusokban a' felelősség csak a' közügyekre (öffentliche Angelegenheit) vonatkozva adathatik meg. Magáról a' státusról pedig (vom Staate selbst) az országúr maga, státustanácsosival intézkedik. 'S mert a' státusügy a' miniszterekhez nem tartozik, ezek nem neveztetnek státus-minisztereknek.

Az önjogú állodalomban, — mellyekben az országló, — (neveztessek királynak, vagy császárnak mindegy) — nem a' státuson kívül, 's fölül áll, hanem pactum conventumnál fogva evvel egyesült, 's azért csak azon, 's ollynemű jogokkal bir, mellyek nekie általadattak, minden más jog a' téri állodalomban létező, dynamicus állodalomnál vagyis nemzetnél van, — illy állodalomban mondom a' nemzet önmagát kormányozza, tehát bir önkormánynyal (Selfgouvernement). Ezen önkormányzási rendszer-

nek nevezete: nemzeti, vagy státusministerium. Illy ministeriumot az országló, kénye 's akarata szerint sem nem nevezhet, sem nem változtathat. Mert ő is a' nemzetnek kiegészítő része levén, azon hatalomnál fogva, melly nekie általadatott, — (mit alkotmányos fölségi hatalomnak vagy fölségiségnek nevezni szoktunk) — csak egyet bizhat meg a' kormány alakításával; és ezen egynek is annak kell lenni, kit a' közvélemény kijelel. Az így alakult nemzeti ministeriumnak természetesen rokon, 's hasonelvű tagokból kell szerkesztetnie. 'S azért van, hogy az illy ministerium vagy együtt fenáll, vagy együtt bukik; — a' mint kormányzása a' nyilvánított nemzeti akarattal találkozik vagy nem. Ezen rendszerben egyes kinevezés, vagy elmozdítás nem alkalmaztathatik. Azért van továbbá, hogy önjogu állodalmakban a' közügyek szerkezetének nemzeti képviselet alapjára kell építve lennie; egyébkint lehetlen volna a' nemzet akaratának nyilvánulhatása. Azért van végtére, hogy illy állodalmakban, — a' nemzet maga, megbizottja vagyis felelős kormánya által intézkedvén a' státus létéről, vagy nem létéről, tehát önsorsának ura levén, — státustanács rendesen használtatni nem szokott. És ha illy státusokban létezik is státustanács, ez nem valamely, a' státusról, és státus fölött intézkedő hatalom, hanem csak olly tanácsadó testület, melly csak akkor, 's olly ügyekben használtatik, mikor és mellyekben a' felelős kormány azt használni jónak látja, egyébkint csak fénykép lenne a' státus önjogúsága, és nem valóság; — és lehetlenítve lenne a' felelősség.

A' ministerialis rendszerek ezen rövid ismertetése után, mindenki könnyen általlátandja, hogy mellyik ministerialis rendszer létesítettett nálunk a' mult országgyűlési III-ik törvényczikkelylyel. Átallátandja, hogy nálunk nem kabi-

neti ministerium: henem nemzeti vagy státusministerium létesült.

Ugyanis:

a) A' magyar koronai országok, — akár térileg akár hatályilag véve, olly önjogu állodalmat képeznek, melyek honalapítás óta mai napig magok fölött országurat nem ismernek: hanem alkotmányos fejedelmet vallanak országló-joknak, király nevezet alatt. És azon változás, mely irántok 1723-ik évben a' *pragmatica sanctio* által történt, nem mást idézett elő, mint azt, hogy azok elosztathatlannokká, 's egymástól elválaszthatlanokká, tehát, egy jog-szerű állodalommá alakítottak. És továbbá azt, hogy a' Habsburg-Lotring-család elsőszülöttje, a' megállapított rend szerint, a' magyar állodalom országlójává örököltetett.

b) A' magyar állodalomnak önkormányza „*de jure*“ mai napig levén, — és csak „*de facto*“ ugy és annyiban vonatztatván el, vagyis inkább paralysáltatván, mennyiben azon férjfiak, — kik vele megbizattak azon idegenszerű formák miatt, melyekbe a' magyar kormány székek bonyolítva voltak, — erélyesek lenni vagy nem tudtak, vagy azok lenni nem akartak, — ez mondom így levén, — a' független ministerium föllállításával az önkormányzás rehabilitáltatott. Hiszen ki nem tudja azt, hogy a' magyar státuszrendszer szerkezete nemzeti képviselő alapjára volt építve, és ezen hagyatott. Mert a' múlt országgyűlési V-ik törvényczikk által *) más nem tétetett; mint ezen alap szélesbítetett, és szilárdítatott.

*) Igaz, hogy az V. törvényczikkben: népképviselő, 's nem nemzetképviselő áll. Azonban ez a' rendkívüli időkhatalmától eredett, 's észrevétlen becsusztott rögtönzésnek tulajdonítható; — 's aztán azon szokásnak, hogy mi még a' szavakra nem sokat vigyázunk. Pedig tudjuk, egy nem jól használt szó milly zavart okozhat. Az V-ik t.cikk fogalmazója sehogy sem érthette e' szót nép, ugy, mint ennek európai értelmét, a' politikai és státusélet már régen definiálta. És azután az eddigi magyar nemzet, — a' nemesség, — a' múlt országgyűlésen nem alakította át magát néppé; mert eddigi politikai jogait, 's

c) A' magyar felelős kormányt, az az, a' ministerium tagjait királyunk nem kénye kedve szerint nevezte: hanem azon férfit bizta meg a' nemzeti kormány alakítására, kit a' nyilvánult közakarat erre kijelelt. 'S ezen férjfiu olly egyénekből alakította a' ministeriumot, kik elvrokonságukról ismeretesek. 'S a' mennyire némellyiknek mult politikai élete ellenkezőt tanusítna is, most kezdetben nem lehetett máskép, 's mert tárczáikat elvállalták, elvrokonulásukat ez által bevallották: mellyben maradniok becsületi kötelesség.

Ezekből világosan kitetszik, hogy a' magyar felelős kormány nem kabinet-i, hanem státus-, vagy nemzeti ministerium.

És pedig e' nemzeti ministerium, bár formájára, 's nevezetére nézve uj is; mert eddig nem létezett, — nem királyi concessio, nem kegyelmes engedély. Mert lényegét tekintve ez nem más, mint a' tanácsnokok felelősségéről szóló II-ik ulászlói törvények fölélesztése; nem más mint életbeléptetése az 1608-ik évi k. e. 10. törvényczikk 1-ső és 2-ik §ainak; mellyek rendelete szerint: „caveat Sua Majestas, ne alterius nationis homines in Gubernationem hungaricam sese unquam ingerant.“ — Azért, — hogy azok, kik a' kormányzással (gubernatio) most foglalkoznak, ministereknek neveztetnek, és azért hogy e' törvény az ulászlói törvénytől valahára valóság leve, — a' ministerialis törvény nem concessio *). — Ez nem más, mint tanusítása

a' magyar státusszerkezetet megtartotta: hanem az eddigi népnek legnagyobb részét magához fölemelte, az az nemzetesítette. A' magyar nemzetnek tehát logikai egyszerű következetességgel nem lehet nép- hanem nemzetképvisellete. Azonban e' szó-hibán, — ha akarjuk, — lehetend segítni.

*) Az austriai tartományokban lakozó szomszédinknak engedélyeztetett felelős ministerium igazi, 's valóságos concessio. Mert ezzel jog szerint nem tartozott uralkodójok. Ez, kifolyása azon jó akaratnak, mellynél fogva alattvalóinak megnyugtatótását igazán szíven viseli. És e' ministerium igazi kabinet-i ministerium; nevezzék szomszédink, 's barátink, a' hogy akarják.

annak, hogy háromszáz és annyi évek óta V-dik Ferdinánd király volt az első, ki tud, és akar magyar alkotmányos király lenni, — ki tudja, és akarja a' magyar állodalomnak eredeti, és saját monarchiai állását fentartani. Milyen a' magyar monarchiai állás? majd alább látandjuk.

Ezen állításom (melly ne legyen megbántása a' kimulatok hamvainak) bebizonyul a' ministerialis törvény íme szavaiból: „ő felségének az országbóli távollétében, a' nádor 's királyi helytartó — — — a' végrehajtó hatalmat, a' törvény, 's alkotmány ösvényén teljes hatalommal gyakorolja, 's ez esetben a' mostani nádor cs. kir. főherczeg Istvánnak személye hasonlóképen sérthetetlen.“ (III-ik törv. 2. §.) — Mert e' törvény nem más, mint rehabilitatiója az 1608-ik évi 18-ik törv.czikk 1-ső §ának, melly így szól: „Si quando Sua Regia Majestas, — — diutius, longiusque abesset, extunc Majestas Sua Regia, Palatino plenariam et omnimodam potestatem attribuat, regnum cum Consilio Hungarico, non secus, ac si ipsamet hic resideret, plenarie, ac omnimode — — regendi et administrandi.“

Ha szükség volna, a' ministerialis törvény minden szakaszaira lehetne régiebb törvényeket idézni. Mindez azt bizonyítja, hogy nemzeti ministeriumunk nem concessio.

Van a' ministerialis törvénynek egy szakasza, mellyel valami új rendeltetik; 's ez a' 19-ik §, melly így szól: „az ország közügyei felett ő felsége, vagy a' nádor, 's királyi helytartó, vagy a' miniszerelnök elnöklete alatt tartandó értekezés végett Budapesten állodalmi tanács állítatik, melly a' legközelebbi országgyűlésen fog állandóan elrendeztetni.“

Ha ezen állodalmi tanács úgy rendeztetik, hogy általa a' magyar státus önjogúsága nem fog veszélyeztetni, nincs mit ellene szólni; ha azonban olly szerkezetet kapna: melly szerint nem csak a' pusztá tanácsadásra, de némi

hatalom-gyakorlatra vagy kormányzási beavatkozásra is föl volna jogosítva: akkor, ha kezdetben nem is, idő folytán bizonyosan a' felelős kormánynak függetlenségét csak fényképpé teszi. Mert, hiában, olyan az emberi természet, hogy az adott hatalommal hatni akar. És tapasztalásból tudhatjuk, hogy a' hatalommali visszaélhetés ellen, a' kitapasztalt becsületesség, hazafiuság, egyenes jellem, — 's nem tudom milyen sok szép tulajdonságok — nem elegendő biztosítékok. — A' hatalommali visszaélhetésnek más sikeres ellenszere nincs, mint a' felelősség. És a' szerkezendő státustanácsot csak nem akarjuk felelőssé tenni. Mert kinek feleljen? 's miről? Talán a' királynak, és ennek olly tárgyairól (mint a' törvény mondja, az ország közügyei felett tartandó értekezés végett állítatik föl), melyekhez a' nemzetnek semmi köze, 's melyek azért a' nemzeti ministerium hatáskörén túl vannak. — Illy tárgyak 's közügyek a' magyar koronai állodalomban nem létezhetnek. Illyeneket létezni pedig azonnal elismernénk, mihelyt valamely hatalommal ellátott státustanácsot fölállítunk. És ekkor elvettük a' magyar állodalomnak önjoguságát. És ha önállóvá, 's függetlenné tettük is, — országurivá, dynasticussá átalakítottuk. Ezt tenni nem lehet, — ezt tenni nem szabad.

És ekkép megismertetvén honunk ministerialis rendszerét, és az ezután — a' magyar státuszjog elvei szerint mikép szerkezendő státustanácsot, — melly együtt véve a' magyar kormányt képezi, — e' sorok írója hiszi, hogy azt könnyen megszokjuk. És megszokva, neki engedelmeskedünk. Mert „rólunk nélkülünk“ mit sem rendelhetvén, midőn a' törvény nevében valamit rendel, vagy parancsol, voltaképen nem tesz mást, mint az időt jegyzi ki annak teljesülésére, mit önalkotta törvény következtében önkényt teendők valánk, ha a' tér, mellyen lakunk, 's a' szám, mit betöltünk, 's az élet fentartási gondoskodás azt nem lehetlenítené.

Vagy midőn olly valamit rendel, mire ugyan törvény nincs: de minek elrendelését a' közéletből kifejlett uj viszonyok megkívánák: szinte nem tesz mást, mint azon bizalomnál fogva, miszerint ő depositáriusa levén a' nemzeti akaratnak, ezt előlegezve igénybe veszi; mig illy tettéről számot adván, iránta, ha ugy kívántatik, az országgyűlésen törvény alkottatik.

Ez önjogu nemzetnél nem is lehet máskép. Mert nem levén a' magyar nemzet fölött olly intézkedő hatalom, melly akarata nélkül a' közélet rendét megállapithassa, vagy megváltoztathassa: a' magyar politikai életben ezer év óta mai napig használtatott a' minden időbeni alakulhatás (Constituierung). — A' magyar állodalomnak nincs charte-ja (mitől minket mentsen is meg a' nemzetek istene), mellyben papírra leírva volna az országrend (Landesordnung), vagy az ország szerkezet (Landesverfassung). *) Nálunk ez az életben van. Nálunk a' nyilvánult közéletből vonatik le a' szabály — a' törvény — mintegy utólagosan: nem pedig az elméletben álló törvény előlegesen szabályozza a' mikép módosulandó, és formálandó közéletet.

És a' magyar nemzet — magyarország — szabad ország (Regnum liberum 1790: 10. t. cz.) — A' szabadságot pedig nálunk: de másutt is az élet akkép definiálta, miszerint polgárilag szabad az, ki mindenben olly jogot gyakorolhat, mellyel másokat hasonló joggyakorolhatásban nem hátráltat.

*) Csodálatos fokán a' jámbor tudatlanságnak állanak azok, kik ugy vélekednek, hogy alkotmánynak nevezhető azon közdolgok állapota is, mellyet egy országur papirosra iratva kegyelmesen megállapít, és engedélyez. — Ez jól mondva: ország szerkezmény (Landesverfassung). Mert csak önjoguak között létesülhetvén alakulás, — mellynek productuma az alakultmány vagyis rövidítve alkotmány, — midőn az önjogu országur obnoxiusainak szabadabb szerkezetet engedélyez, velök nem alakul. Még mindig fölöttük van; ezek csak azon jogokkal birnak, mellyek nekik, a' Landes-Verfassung-ban megadtak; minden képzelhető más jog az országurnál van. Uram! ez nem theoriai elménczkedés. Ez olly valami, mi könnyelműen megvetve, eredményeiben boszulja meg magát.

Ha ezen, az élet által definiált szabadság fogalmát alkalmazzuk közdolgainkra, lehetlen hogy meg ne győződjünk a' felől: miszerint nálunk nagyszerű tévedés volna kívánni, hogy „a' magyar státusélet rendje, 's módja, minden időre, sőt még hosszabbra is, valamelly chartával, megállapíttassék.“ — Mert ez által két baj egyikébe mulhatlanul bele sodortatnánk. Tudniillik: vagy a' chartát minduntalan változtatnunk kellene, midőn a' polgári élet igényei azt a' szabadság fogalmánál fogva megkívánnák; vagy a' charta szilárd föntartása mellett, a' polgári közélet olly határok közé szoríttatnék, mellyekben csak rövid időre is, előre nem látható körülmények miatt, kénytelenek volnánk érezni, hogy nincs meg az, mit a' charta megadni akart. Mindkét esetben ott volnánk, hogy azt, mint ki nem elégítőt kellene tekintenünk. Azért okszerűen tovább is maradnunk kell azon rendszernél: miszerint a' minden évbeni alakulhatás elvénél fogva, a' polgári közélet nyilvánulását ezután is törvénynyé olly alakban tegyük, millyenben jelenkorig — a' mult országgyűlésen is történt.

Ugy, — de ha ezt teszszük, — ezután is *corpus juris*-os és *municipium*-os nemzet maradunk. És a' felelős kormány az önálló municipalitással meg nem férhet, *corpus juris*-sal nem kormányozhat. Ennek charta 's *codex*-ek, annak: *centralisatio* kellene. — Kell pedig mindez a' monarchiai elv miatt, mert jól rendezett alkotmányos monarchia mai időben charta, *codex*ek és *centralisatio* nélkül fen nem állhat.

És ime olly kérdéseknél vagyunk, mellyek megfejtésében publicistáink közül többen bele fáradtak, a' nélkül hogy kielégítő eredményt lettek volna képesek előteremteni.

Ne vetessék hiu merészletnek e' sorok írójától, midőn ezen nehéz kérdések megoldásához egy két általános elvek, nem föllállításával, — mert státustheoriák csinálásához nem ért, — hanem olly elvek fölhozatalával, 's ezeknek alkalmazásával akar járulni, mellyek törvénykönyvünk-

ben, az annyira ócsárlott corpus juris-ban *) lerakva vannak 's közéletünkben mai napig élnek.

Minekelőtte ezt tenném, lássuk millyen nálunk a' monarchiai elv?

*) Hazai törvénykönyvünkről, a' corpus juris-ról — azt mondotta egy administrator ur, miszerint „azért hizott meg annyira, hogy se magával ne birjon, se más hasznát ne vegye.“ Bizony mondom méltóságos ur! ezen elménczkedés illetlen 's méltánytalan mondas, 's ne mondjam, elbizott tudatlanság volt. Miből lehet a' magyar státusszerkezetet megtanulni? — 's ha máshonnan megtanulhatjuk is, — ennek valóságát bebizonyítani: mint a' nevetségessé tenni akarandott corpus jurisból? — Igaz, hogy egy kis exegesis kell hozzá. — Én két könyvet ismerek, mellyekben tartalmazott igazságokon nem kétkedem; ezek a' biblia és corpus juris. Azt, mint vallásos keresztény ember, ezt mint a' magyar állodalom honpolgára, kizárólagos, 's egyedüli kalauzomul választám, természetesen illő exegissel. 'S remélem ezekkel az élet útain nem tévedek el. Bocsánat uram, — 's uraim a' kitérésért! —

III.

Millyen magyar állodalomban a' monarchiai elv, főlebb már bőven volt tárgyalva. Ennek ismétlése szükségtelen volna.

Itt csak röviden megjegyeztetik, miszerint:

A' magyar állodalomnak életműtlen monarchája a' k o r o n a *).

Ennek, pactum conventumnál fogva, személyesítője a' Habsburg-Lotring-család első szülöttje, kinek, országlási (főlségi) joga csak olyan és annyi, millyen, és mennyi az önjogu magyar nemzet 's országló között közegyezkedés útján megállapítva, és elhatározva van.

A' meghatározott, 's megállapított országlási jog gyakorlása, ünnepélyes koronázással, és fölesketéssel adatik

*) Ezen állítás nevetségesnek állíttathatik. Azonban, ha visszaemlékezünk arra, mi mondva volt az első rész III-ik szakaszában, hol megmutattuk, hogy mindenki kizárólagos hatalmat, csak tulajdonán gyakorolhat, — és hogy e' legfőbb hatalomgyakorlás az, mit főlségiségnek nevezünk, — a' főlségiség gyakorlója pedig monarchának neveztetik; — ha mondom ezekre visszaemlékezünk, és meggondoljuk azt, hogy a' magyar koronának a' magyar föld ugy lehet tulajdona: mikép egy templomnak, vagy iskolának lehet tulajdona a' föld, — nem csak nevetségesnek nem tartandjuk a' magyar állodalomban 800 év óta létező azon monarchiai elvet, hogy ez életműtlenül a' koronában nyilvánul: hanem ezt igenis praktikai elvnek mondandjuk: mert ezen elvvel legsükerebben megőrizhetjük a' magyar állodalmi egységet.

által; melly nálunk nem valamelly jelentéktelen, 's üres szertartás: hanem olly valami, mitől az országlási jog gyakorolhatása föltételeztetik.

A' magyar állodalom országló monarchája nem köteleztetik az állodalom határain belől lakni; minthogy ennek törvényszerű helytartója a' nádor. Az állodalom tulajdonosa azonban, melly nálunk a' korona, az állodalomnak határain kívül nem tartathatik.

A' magyar monarchiai állodalom egységének látható jelképe a' korona. Miért mindazon tartományok, országok, 's vidékek, mellyek valaha jogszerűleg tulajdonává váltak; 's illyeneknek, az idő szerinti jogmegállapításnál fogva elismertettek, — ezentul is ollyanoknak kell mindig maradniok, — történjenek irántok bárki által, egyoldalú hatalom-intézkedések *). Innét van, hogy Galliczia, és Lo-

*) Valamint állodalmi jogsértés lenne a' magyarok részéről azt követelni, hogy csak egy talpalatnyi föld is, melly a' német birodalomhoz tartozott, ettől elszakasztassék, és kikerekítés, vagy bármi oknál fogva a' magyar állodalomhoz csatoltassék: ugy nem különben állodalmi jogsértés az, midőn az austriai császár mint országur által a' német örökös tartományoknak april 25-én kegyelmesen engedélyezett és „zur unverbrüchlichen Richtschnur“ szolgáló Verfassung által, Dalmatia az österreichischer Staat-ba, vagy Kaiserreich-ba soroztatik. — Ugyan Ficquelmont, Pillersdorf, Sommaruga, Krausz, Zanini kabineti minister-uraim! kik e' Verfassungot aláírtátok, ha valamikép e' sorok tudomástokra jutnának, legyetek szivesek státusjogi és diplomatikai tudományotok szerint megmondani: valljon Dalmatia valaha tartozott-e a' német birodalomhoz? és nem volt-e ez a' 13-ik század óta (kivéve a' kattaroi kerületet) a' magyar korona tulajdona? És mint illyenben mai napig a' mi királyunk, 's a' ti császártok ugy országolt-e mint magyar király? vagy ugy uralkodott-e, mint austriai császár? — Én tudom, mit feleltek. — Előálltok a' minden jogalap nélküli státus-quo-val. De a' ti státus-quo-tokat megboszulta annak jogtalansága, a' napi eseményekből kiolvasható eredményekben. És ime ti uraim, még most is státusokat conpingáltok, territorialis egyészeket férczeltek össze, mellyeknek ismét semmi jogalapja. A' ti országuratok által — midőn őt engedélyezett Verfassung-tokban sérthetlennek mondjátok, — státusjogsértést követtetek el. Nagyuri ignorantia-e ez, — vagy tudatlanságból eredett tévedés? — meghatározni hozzám nem tartozik. De az bizonyos, hogy ti

domeria, noha ezekben több magyar királyok országlottak, a' magyar állodalomhoz nem tartozhatnak; mert a' magyar korona tulajdonává soha sem léptek.

Mindezeknél fogva a' magyarkoronai állodalom, — lett legyen bár a' magyar király több más országnak, 's önjogu állodalmak teljeshatalmu uralkodója, vagy korlátolt országlója; 's leendjen ezentul is bármennyinek uralkodója vagy országlója, ezen állodalmakkal politikai egység nem lehet. Sőt olly szövetségi viszonyba sem léphet, melly a' kül- és belcsend fentartási biztosítását tárgyalja; — mert minden illy szövetségi viszony egy politikai nemzetiséget föltételez. Frigyes lehet bármennyinek.

'S végre mindezekből az tűnik ki: hogy a' magyar monarchiai állás tárgyilagosa (objectiv), vagyis, monarchiai léteget (organism) tárgy (a' korona) teszi; 's nem személy (a' király). Miért a' király, mint személy nem áll a' nemzetben kívül, 's fölül: hanem a' nemzetben van, mellyben ő első. Azért igen jól éneklé költőnk: a' legelső magyar ember a' király.

A' monarchiai egységű állásnak természetes következtése az, hogy többféle országlási nemzetiséget nem tűrhet. Népiséget bármennyit. Mert valamint kegyetlenkedés lenne a' nem magyar ajkukat anyanyelvök használatától megfosztani akarni, ott és akkor, hol, és mikor ezek nem mint

még mindég nevetséges tudatlansággal ignorálni látszottak azt, hogy a' német-austriai tartományok, — nevezték azt Kaiserstaat-nak, vagy Kaiserreich-nak, — igazi, 's valósgos státusjogszerűen nem mások, mint a' jogtalanul elrombolt, 's most ujra rehabilitálandó dicső német birodalomnak egy municipalis, egy önálló része, vagyis olly önálló területe, mellynek önállósága azon országurassági jogban sarkallik, mellyel a' Habsburg-Lotringi-ház abban uralkodik. Ezen országuralmi önállással, de nem separatisticus függetlenséggel, a' német-austriai tartományok igen jól beleillenek egy nagyszerű német Bundes-Staatba. Ez a' ti természetes gravitáció. E' nélkül, — mesterkéljete a' hogy akartok, — számotokra nincsen politikai jövő. A' dicső német birodalmi egység a' ti földádstok, és nem a' separatisticus österreich-oszkodás: annálkevésbé a' magyar koronai egység tudatlan 's nem akarom állitni — roszakaratu sértése. —

magyar állodalmi polgárok működnek: úgy a' magyar állodalom monarchiai állásának elrombolására, és a' korona egységének földülésére czéloz az, — ha bár szóval nem mondatik is, — midőn bármellyik nép faj országlási, és kormányzási organumul saját népnyelvét követeli. Hiszen monarchiai egységben több nyelvvel országot, és kormányozni teljes lehetlenség. Tanusítja ezt Babel történetétől korunkig a' politikai élet. Foederatisticus respublikákban lehet több nyelvet használni: mert ezekben a' kormány nem egy. Ezekben nincs belpolitikai egység. Ezekben csak a' külfüggelenség biztosítása a' cél: és ezek nem képeznek egy állodalmat: hanem állodalmak szövetségét (Staatenbund).

Ebből folyik önként, hogy mikép a' magyar állodalom monarchiai egység: úgy — egy levén országlása, — kormányának is egynek kell lenni. Ezen kormányi egység központosítást szükségesít.

E' központosított kormányunk — 's minthogy önjogu állodalmat képünk, — tehát önkormányunk (selfgovernment) a' nemzeti ministerium. Mellynek hatásköréhez tartozik mindaz, mi öszpontosítva elkerülhetetlenül szükséges arra, hogy a' magyar állodalom monarchiai egysége, ennek önjugusága sértetlenül fenálljon. Mert ha a' ministerium nem bir mindazokkal, akkor a' monarchiai állodalom egységét, 's ennek önjuguságát fen nem tarthatja, 's így róla nem is felelhet.

Az volna most a' kérdés: mik azok, mik szükségkép a' ministerium hatásköréhez tartozandók, miszerint ez feladásának megfeleljen?

Minekelőtte erre némileg felelnék, még egyszer nyíltan mondom: hogy nálunk, önjogu nemzetnél a' ministeriumnak (kormánynak) más földadása nem lehet, mint: a' magyar önjogu monarchiai állodalom szerkezetének megőrzése.

És ezt mondván, minekelőtte a' föltett kérdésre felelnék, szükséges röviden azoknak, — kik tán nem tudnák, — elő-

adnom, hogy mi a' magyar municipium, — a' magyar törvényhatóság? Mert honunkban sokan a' municipális rendszert a' felelős ministerialis rendszerrel meg nem férhetőnek, — mások ellenben kiegyeztethetőnek állítják; 's azért amazok tökéletes központosítást akarnak, 's minthogy felelős ministeriumunk van, — annak létesülendését hiszik; emezek pedig azt várják, hogy ámbár a' municipális előbbi szerkezet felfüggesztésével a' hatóság is felfüggesztetett: ez a' jövő országgyűlésen ki fog egyeztetni a' ministerialis rendszerrel. Várják pedig, ha más indokból, 's előjelekből nem is, — várják azon általános lélektani hajlamból: „hogy annak, mit igen óhajtunk, létesülendését igen örömetst hiszszük.“

A' megyei szerkezet lényege, mikép az eddig állt, — e' háromban alapszik; tudniillik:

a) A' megyei összes közigazgatás szabadon választott 's felelettel a' megye közönségének tartozó tisztviselők által teljesítetett.

b) A' tisztviselők egyenes, 's közvetlen érintkezésbe az ország kormányával nem jöhettek; mert a' kormány rendeletei nem hozzájuk, hanem a' megye közönségéhez intéztettek.

c) A' megyének törvényben biztosított joga volt olly kormány-rendeleteket, mellyeket törvényteleneknek látott, el nem fogadni, 's ellenük fölrással magát védeni.

Ez azon három elv, — azon három oszlop, mellyen a' megyei szerkezet épülete állott: sőt még most is áll, csak némileg fölfüggesztetett.

Ebből látható, hogy a' megyei szerkezetnek az állodalomban önállóság van biztosítva. — És, hogy ezen önállóság az állodalomtól függetlenséggé ne fajuljon, olly, a' megye közönségétől független moderator van kebelébe helyezve, kinek azon felügyelési kötelessége mel-

lett, hogy a' megyei igazgatás megtörténjék, — föladás arra fölügyleni, miszerint az önigazgatás, a' kormányzással öszhangzásban legyen. Az az, a' megye hátráltasson, hanem elősegítsen olyanokat, miket a' kormány akár a' világos törvénynél fogva, akár az idő okozta körülmények miatt, hábr íranta még törvény nincs is, szükségesnek lát teljesíttetni.

Levén így a' megyének önállóság biztosítva: ennek természetes kifolyása, — hogy az önigazgatás is — nél biztosítva van. És nem levén független az állodalomtól, minthogy ennek egy részét, vagyis állományát (constitutivum status) teszi, — annak természetes kifolyását, kormányi hatalmat, bármi kis részben is nem igényelheti.

Az így fölfogott megyei szerkezet az, mi nemzeti köletünk bázisát teszi.

Az így felfogott megyei szerkezettel, nem hiszem, hogy ne lehetne kiegyeztetni, 's öszhangzásba hozni a' feleministerialis rendszert.

Hiszen, ha különböztetést teszünk a' kormányzás igazgatás között, — és meghatározzuk azt, hogy a' kormány teendője (természetesen a' kormányzás definitíon szigoruan szemügy előtt tartva) — az igazgatás teendő 's így a' megye hatóságát meghatározni nem is szükséges. Először azért, mert ezt nem is lehet, minthogy végetlen változékonyak a' több együtt élők viszonyai, melyek törvénnyel vagy országos szabályokkal leendő elől meghatározásába hiában fáradoznék minden emberi ész; — másodszor azért, mert a' magyar állodalomban lakó politonpolgárok önjogu nemzet levén, az összes szabás, és jognak birtokosai. — És így a' kormány, mint a' nemzet megbizottainak több hatalom, 's több által nem adható a' nemzeti önjoguság veszedelmeztenélkül, mint annyi: mennyi ez idő szerint szükséges: hogy a' kormány definitiója valóság legyen. Aza

nemzeti felelős ministerium csak annyi hatalommal birjon, és olly eszközökkel láttassék el, mennyi hatalom, és milly eszközök elkerülhetlenül megkívántatnak ez időben arra, hogy:

„Az önjogu magyar monarchiai állodalom szerkezetét megőrizze.“

Ha ez nekie megadatott, akkor lehet őt számadoltatni, és mulasztásai, 's hatalmávali visszaélése iránt feleletre vonni, — 's ha a' szomorú kénytelenség beállana, — megbüntetni is.

És az eképi hatalommal fölrüházott, 's nála központosult hatalom-eszközökkel ellátott ministeriummal igen szépen kiegyeztethető a' municipium, *) a' megyei szerkezet, — ezen annyi századokon fenálló közéletünk organuma, melly épen azért, hogy a' közélet organuma, — el nem rontandó; mert az organum elrontásával az élet is negyszünik.

A' megyei szerkezet rövid ismertetésének előrebocsátása után felelnem kellene azon kérdésre: mik azon hatalom-eszközök, mellyek a' ministerium kezeiben központosítanolók, hogy mind föladásának megfeleljen, mind a' municipiumok önállóságukban megmaradjanak?

*) Valahányszor municipiumról szóllottam, nem értettem községi, vagy helységi municipalitást: hanem mindig megyei, vagyis nagyobb területű municipalis hatóságot, olyat t. i. millyenek eddig léteznek; 's jobb elrendéssel az egész magyar állodalomban mintegy 80 létesíttethetnék, 's mellyek evezetnének bár megyéknek, vagy kerületeknek, voltaképen nem lennének városok, mint állodalmai állományok (Constitutivum Status).

A' municipalis hatalomról igen szépen értekezik Constant Benjamin. Nekünk magyaroknak azonban, kik még a' municipiumot jól nem fogtuk föl: — kizárólag nem tőle, hanem az annyira ócsárolni divattá vált corpus jurisból, 's magából a' municipalis életből kell azt megtanulnunk. Bizony mondom, a' jól megismerkedett megyei rendszerrel megbarátkozunk, ha ellenei voltunk vala is, mihelyt avval ohban megismerkedünk.

Erre részletesen felelni, és részletesen kijelelni azon tárgyakat, mellyek kormánytárgyakul tekintendők, nem könnyű földadat: de azért még sem lehetetlen. Hiszen mindazon tárgyak, mellyek eddig a' megyei municipális igazgatás által kezeltetvén, a' kívánt eredményre nem vezeték, magoktól kínálkoznak az igazgatási hatalomtól elvételre, és a' kormány-hatalom alá rendeltetésre.

Illy tárgyakat annál többet találunk, minél kisebbek a' municipiumok: 's annál kevesebbet, mennél nagyobbak a' municipiumok. Innét van, hogy Franciaországban községi municipiumok létezvén, ott a' kormányi hatalomban van összpontosítva minden kormányzási, 's igazgatási tárgy; sőt a' rendtartásnak is egy része. És azért innét van, hogy ott a' kormány minden politikai és polgári jogot mintegy elnyelt, 's mindenről felelni tartozván a' felelősséget lehetlenné teszi; minek azután azon kitapasztalt szomorú eredménye van, hogy — illy állapotban kiállhatatlanná válván az élet, — akarva nem akarva forradalom áll be. Mert meghiusul a' polgári önjogoság elve, és evvel a' polgári szabadság. És ime ebben rejlik a' februári francia forradalom ismeretlen rugója. Volt alkotmányos többsége a' juliusi kormánynak: de minthogy a' kormány igazgatott is, igazgatási hatalmánál fogva tudott olly többséget összeférczelni, melly csak nominalis volt, 's nem realis: mesterséges, és nem természetes. És pedig mindezt a' chartenál fogva tehette. — — Ott, hol a' kormány kormánykodik is, igazgat is, 's tán rendőrködik is, — ott, hol (hogy példákat is mondjak) a' hadvezér vezérkedik is, kapitánykodik is, káplárkodik is, — hol a' jószágigazgató igazgat is, tisztartóskodik is, ispánkodik is 'sat.'sat.'sat.: ott az illető dolgok nem mehetnek jól, — minden nagyszerűben a' munkaelosztás a' főkellék. Melly fölosztás státusügyi foglalkozásokban igen jól fölosztathatik, ha azt mondjuk, hogy monarchiákban: országol, vagy uralkodik a' király; kormá-

nyoz a' ministerium; igazgat az állományi hatóság; rendtartással foglalkozik a' község.

Nálunk a' megyei municipiumok, — kivéve egy két igen kiterjedettet, és egy pár igen aprót, és egy párnak a' folyók, és hegyek miatti férkezetlen territorialitását, — épen olyanok, hogy ezeknél czélszerűen meghagyhatók az igazgatási tárgyak, valamint községeknél a' rendtartási tárgyak a' megyei fölügyelés alatt.

És ekkor a' község felelős lenne rendtárgyan a' megyének; a' megye felelős lenne igazgatási tárgyan a' kormánynak; a' kormány pedig felelős kormányzási tárgyan a' nemzetnek. Akkor beállandna azon állapot, mellyben nem mondhatna okszerűen senki is olly valamit, minőt e' napokban hallottam: „nálunk még semminemű jogsértés nem történt, sem zavargás nem volt; 's ha lesz, én akkor a' ministerium felelősségét veszem igénybe, rendfenntartás az ő kötelessége.“

Mellékesen legyen itt mondva, nálunk még soknak, egyébkint a' megyegyűléseken igen bő, és szépbeszédűeknek, — csodálatos fogalmok van a' ministerialis felelősségről, 's kötelességről.

Mondván főlebb, hogy a' kormányzási tárgyaknak kijelélése közéletünk bonyolultsága miatt, ha nem könnyű is, de lehetséges; — a' sok beszéd után joggal megvárhatnád tőlem olvasó, hogy elvégre ezeket számláljam el.

Csekély tehetségem szerint megtenném, ha czélul tűztem volna ki reformjavalatot írni. Ezen iratka czélja azonban csak némi fölvilágosítás, és ez is csak azok számára, kik talán erre rászorultanak, és iránta fogékonyak. És továbbá illynemű javalat kidolgozására nyugodt kedély, 's heterogen foglalkozás által félbe nem szakasztandó munkaidő szükséges. Ezt állásom e' viszontagságos időben nem engedi meg.

IV.

Midőn ekép honunk státusjogi állása iránt gondolatimat, 's ezeknek eredményét, egyéni meggyőződésemet leirtam: de ezt tavál sajtó útján az akkori ismeretes körülmények miatt közzé nem tehettem: és azt úgy hagyván, mint akkor írva vala, honunk monarchiai állásáról megállapított egyéni meggyőződésemet leírásával megtoldva, most kinyomatva az olvasó közönségnek általadtam: nem volt más czélom, mint gondolatébresztés azoknál, kik a' magyar státus- 's monarchiai jog fölületes, vagy épen semmi ismerete mellett is, hivatva képzelik magukat honunk közügyeiről intézkedhetni.

Ha csak néhányban is fölébresztém a' vágyat honunk státusjogi, és monarchiai állásáról mélyebben gondolkodni: — ha csak néhányat vezethettem volna is — rövidke irattommal azon meggyőződésre, hogy nem vagyunk azonnal publicisták, midőn oskoláink végezte után jó beszélő tehetséggel, 's bátorsággal ellátva hangosan szónokolunk, vagy hirlapokba szépen összerakott szavakkal politikai czikkeket írunk: megnyertem azt, mit értekezésemmel elérni akartam.

És ha tán komoly tudomány megszerzésére ébresztenék néhányat azok közül, kik a' jövő országgyűlésre követekül szándékoznak megválasztatni (ezeknek legió a' szá-

ma), és reményök is van, hogy megválasztatnak: de addig is honunk alapszerkezetét gondolkodásuk és studi-
muk tárgyául teszik: akkor megvallom, szerény munkámnak
még jutalma is lenne.

Hátra volna annak okadatolása, hogy miért különbözik
sokban terminológiám a' publicisták által eddig rendesen
használatban levőtől, és így miért tértem el annyiszor a'
technikai szavak divatos értelmétől, vagyis miért használ-
tam egy vagy más szót más értelemben, mint azt publicis-
táink használni szokták? Erre más okom nem volt, mint az,
hogy megértessem; és azért azon szavakat, melyekről gya-
nitottam, hogy másképp értethetnének, értelmezni igyekez-
tem. A' szavak értelmébeni megállapodás, ha valahol, a' poli-
tikában elkerülhetlenül szükséges; 's kivált most, midőn
független, 's felelős ministeriumunk van, midőn egy pár hó
mulva azon közügyködést kezdendjük meg, melyet a' poli-
tikai nyelv parlamentáris eljárásnak nevez.

Végezetül megemlítem még, hogy egy barátom, ki jelen
értekezésemet olvasá kéziratban, minekelőtte azt a' nyom-
dába adám, arra figyelmeztete, miszerint a' sajtóvétségek
6-ik §-a épen azon tárgyra vonatkozik, melyről én érte-
kezem: 's azért aggodalmát jelenté, hogy én lehetendnék az
első, kire ezen szakasz szigora alkalmaztathatnék.

Ám legyen, felelém. Akkor is közvádlóm ellenében a'
magyar koronai országok státuszjogi, és monarchia állását
fogom fejtegetni, 's megmutatni igyekezni azt, hogy elsza-
kadás nem szükséges ott: hol egyesítés nincs. Státus-
kapcsolat fölbontása lehetetlen ott: hol státuskapcsolat
nincs. Mert hogy a' jogszerű fejedelem-közösség nem stá-
tuskapcsolat két heterogen jogalapú állodalmak között,
hanem legfőlebb jó szomszédság, 's barátság kapasa: tudva
van, 's tudva lennie kelletik mindenki előtt.

És akkor lesz béke a' nemzetek, és népek között, mikor ezek egymásnak jól, 's becsületesen szerzett jogait kölcsönösen tiszteletben tartandják. És ha ez bekövetkezendik: „akkor — mint mondja az irás — a' kardokból szántóvasakat, a' dárdákból kapákat, kaszákat, sarlókat fognak készíteni, és nem fog többé egyik nép a' másik ellen fegyvert ragadni, nem tanulván többé a' hadakozást.“ Mikeás IV. r. 3. v.

Oroszvároott april 30-án 1848.

Értelemzavaró sajtóhibák.

<i>lap.</i>	<i>sor.</i>	<i>helyett</i>	<i>olvasd.</i>
13	26	csatolhattak	csatoltathattak.
28	17	ett	tett.
47	25	tett	tétegett.
48	25	territorie	territoire.
49	31	örököt	örökös.
50	2	ezeket	ezekre.
53	6	mindegyiknek	mindegyiket.
64	14	külföldi nemzeti nagy példák	külnemzetek' nagy példáinak.
64	4	sajátszerűleg fejlettek ki	sajátszerűség fejlett ki.
72	29	uuaquaeque	unaquaeque.
81	31	földtulajdonok	földtulajdonnak
122	11	talpazata	talapzata.
129	6	honunkaak	honunknak.
137	13	értetlen	éretlen.
137	17	állításánál	állásánál.

E' munka írója az írásban kihagyott **nak nek** helyett használandó (') hiányjelt nélkülözhetőnek nem tartja; mert ennek kihagyása sokszor az érthetőség kárával történik. És mégis e' nyomtatványban e' hiányjel mindenütt kihagyva van: ezt ha úgy tetszik, vegye az olvasó sajtóhibának.
